

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!



# БУРЯАД

БҮГЭДЭ АРАДАЙ СОНИН

# ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гарана



2010  
оной  
октябриин  
7  
Четверг

№ 39  
(21785)

Намарай  
дунда  
хүхэгшэн  
тахьяа  
нарын  
30  
гарагай  
5



Манай сонин Россин хэблэлэй алтан жасада оруулагданхай



## ҮНИНЭЙ ЖУРНАЛИСТНУУД БУРЯДАЙ ТОЛГОЙЛОГШОТОЙ ЗҮБШЭН ХӨӨРЭЛДЭБЭ

Президент Вячеслав Наговицын октябриин 5-да республикын телевидени болон радиодо, хэблэлэй зургаануудта олон жэлэй туршада үнэн сэхээр ажаллаһан журналистнуудтай уулзаба.

Иимэ уулзалга түрүүшнхээ болобо гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Буряад Республикын мүнөө үеын хүгжэлтын талаар танай ханамжа, хүсэлэнгүүды мэдэжэ абахамнай тон шухала гэжэ Вячеслав Наговицын хэлэбэ. Түгэхсэлдэнь Президент ветерануудай асуудалнуудта дэлгэрэнгы харюунууды үгэбэ. Энэ уулзалгада «Буряад үнэн» Хэблэлэй байшанһаа хабаадаһан аха үетэн гээбэл, Павел Лазаревич Натаев, Мижит-

Цэрэн Дарижапович Намжилов, Бата-Мүнхэ Жигжитович Жигжитов, Степан Доржиевич Очиров, Далай Шагдарович Хубитуев, Екатерина Ханзанчиновна Зомонова, Наталья Николаевна Ильина гэгшэд мүн болоно. Уулзалгада хабаадагша ветерануудта Президентын зүгһөө дурасхаалай бэлэгүүд барюулагдажа, хүндэн сайлалга эмхидхэгдэбэ.

Д-Д. СЫМБЛЕЕВ.

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ зураг дээрэ: «Буряад үнэн» Хэблэлэй байшангай ветеранууд уулзалгын үедэ.



## Космос дүтэ болохонь

Космосхоо фото-зурагууды буулгажа, газар дэлхэйн дэбисхэр дээрэ юун боложо байнаб гэлхэн ажаглалтанууды мүнөө үедэ үйлэдбэрийн олон галбаринууд хэрэглэдэг болонхой.

Жэшээлхэдэ, хүдөө ажахыда иимэ фото-зурагууды хэрэглэжэ, ямар таряалан дээрэ ургасань найн бэ, харин ямар газарта ган гасалан боложо байнаб гэжэ сэгнэхэ арга боломжо олдобо гэшэ. Пүүлэй үедэ космосхоо буулгаһан фото-зурагууды үргэнөөр хэрэглэдэг боложо байна.

Буряад Республикада иимэ арга боломжо нэбтэрүүлхэн шухала гэжэ тоологдоно. Уржадэр республикын Президент Вячеслав Наговицынай хабаадалгатай зүблөөн энэ ушараар үнгэргэгдэбэ. Космосхоо фото буулгадаг агентствын түлөөлэгшэд өөһэдэньгөө хүдэлмэри тушаа дэлгэрэнгыгээр хөөржэ үгэбэ.

- Иимэ шэнэ үйлэ хэрэгы республикада хэрэглэхэ еһотойбди, тиимэһээ бэлэдхэлэй ажал ябуулжа эхилхэ хэрэгтэй, - гэжэ В.В. Наговицын мэдүүлбэ.

Николай НАМСАРАЕВ, манай корр.  
Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото-зураг.

## НАҢАЖААЛ ЗОНДО - АНХАРАЛ

Мүнөөдэр Бурятстадай мэдээ-сэлээр, республика дотор 65 наһатай, мүн энээнхээ дээшэ наһанай 87,1 мянган зон ажаһууна. ООН-ой мэдээсэлээр, Буряад Республика наһажаал зоноор олон.

Республикын эхэнэрнүүдэй зургаандахи бүхэниинь 60 наһанһаа дээшэ наһанай юм. Энэнь хадаа

республикын бүхэ эхэнэрнүүдэй 65 процент болоно. ...

2002 онһоо залуу эхэнэрнүүдэй олоор түржэ эхилхээр, республика дотор демографическа хүгжэлтэ найн тээшэ хубилаа. 18-24 наһанай эхэнэрнүүдэй тоо олошороо. Эхэнүүдэй капиталай мүнгэнэй номологдохолоорнь,

хүдөө нютагуудта эхэнэрнүүд олоор түрэдэг болоо.

Тиин мүнөөдэр ажаһуужа байһан наһажаал зондо анхарал табижа, элүүр энхэ, ажана амгалан ажаһууһын тула гүрэн, олонийтэ эхэ хубитаяа оруулха зэргэтэй.

Янжама ЖАПОВА.

## ЭРХИМ БАГШАНАРЫЕ ХҮНДЭЛЭН ЁНОЛБО



Буряад Республикын Президент Вячеслав Наговицын, Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ Матвей Гершевич, федеральна ахамад инспектор Сергей Шилин, хуралсалай ба эрдэмэй министр Алдар Дамдинов гэгшэд Буряад Республикын тон бэрхэ багшанары мэргэжэлэй хайндэрөөр халуунаар амаршалба.

Тус конкурс онсо өөрсэ удхатай болоно. Юундэб гэхэдэ, нэн түрүүн 2010 он - Багшын жэл гэлхэн уряа доро үнгэржэ байһан жэлтэй тааралдаа, хоёрдохээр, Россин конкурсдо илагшадта шан 200 мянган түхэриг хүртээр, республикын конкурсдо илагшадта шан 50 мянган түхэриг хүртээр арьбажуулагдаһан байгаа.

- Мүнөөдэр тон бэрхэ багшанар анхармаар найн, үндэрөөр сэгнэгдэбэ. Олон багшанары урмашуулан дэмжэхэ, ажалай шанараа дээшэлүүлхынь оролдохо

юм. Хэмжээ ябуулгаяа бидэ саашадаа дам үргэлжэлүүлхэбди, - гэжэ Вячеслав Наговицын тэмдэглэбэ.

Тус конкурсдо илагшад, Буряад Республикын тон бэрхэ багшанар - арбан хүн федеральна бюджетһээ 200 мянган түхэригөөр шагнагдаа. Хэжэнгын лицейн географийн багша Э.Д. Енденова, Улаан-Үдын 9-дөхи дунда хургуулийн обществознаниин багша В.В. Иванов, Нархатын хургуулийн немец хэлэнэй багша С.Ж. Цыбикова, бусад олон шагнагдаа. 50 мянган түхэригөөр Ахын аймагай Орлигой дунда хургуулийн географы, биологийн багша А.П. Палаев, Хяагтын 3-дахи хургуулийн англи хэлэнэй багша Э.В. Партилкаева, республикын буряад Үндэһэтэнэй 1-дөхи лицей-интернадай буряад хэлэнэй багша Ж.Д. Жамбуева болон олон багшанар урмашуулагдаа.

Дарья СИБИРЯКОВА.  
Р-Н. БАЗАРОВАЙ фото-зураг.

## Яармаг ямар байгаа?

Улаан-Үдын түб дэлгүүртэ октябриин 2-3-ай үдэрнүүдтэ яармаг үнгэргэгдөө. Буркоопсоюзай түрүүлэгшэ Л. А. Бляхер, хүдөө ажахын министрэй орлогшо М.А. Костриков гэгшэд оролто үгэ хэлэжэ, яармаг нээгээ. Үглөөнэй арбан сагта нээгдэһэн яармагта хүн зон яһала олон суглараа.

Хартаабхын абьяастай наймаан ябажа байгаа һэн. Республикын арбан аймагуудһаа ажахынууд, райпо болон сельпо гэлхэн эмхинн түлөөлэгшэд хабаадажа, элдэб янзын продукци наймаалаа. Огородой эдээнэй зүйлнүүд элбэг, хямдашаг сэнтэй байгаа. "Фортуна" гэлхэн хизаарлагдамал харюусалгатай бүлгэмэй наймаалагша Евдокия Базаровагай хэлэһээр, яармагтай үедэ наймаан найн ябадаг, хүн зоншье олон байдаг.

Кабанскын аймагай Посольск тосхоной сельпогой ажалшад килограммын 8 түхэригөөр хартаабха наймаалаа. Яармагтай эхиндэ наймааниинь нэб гэнхэй, хартаабхань дууһажа байгаа һэн. Бэшэ ажахынуудай хартаабха ехэнхидээ 10 түхэригтэ байгаа. Тигэбэшье яармагта эрэгшэд үбэлэйнгөө бүдүүн хоол болохо хартаабхал хээр абаа. "Булаг" гэжэ Ивалгын аймагай ажахы Хурамшада ургуулдаг морхооб, свекло болон бусад огородой эдээнэй зүйлнүүды элбэгээр худалдаа.

- Иимэ яармаг үнгэргэхэ хэрэгтэй, сэнгүүдыньшье хүнгэн, хямда байдаг, би заабол яармагта жэл бури ержэ, хапууса, морхооб болдоод хартаабха худалдажа абадагби, - гэжэ ажалай ветеран Цыжил Гармаевна Донитова хэлэбэ.

Октябрь нарада яармагууд амаралтын үдэрнүүдтэ үнгэргэгдэжэл байха гэжэ хотын ажаһуугшадта хануулая.

Эльвира ДАМБАЕВА, манай корр.  
Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото-зураг.







Тоо бүридхэл

# Бэлдэлгын шата түлэг дундаа

# Бүхы зон тоологдохо



Улаан-Удын үйлсэндүү, подьсэднүүд электрын галаар булта хангагдаагүй байна гэж Улаан-Удын мэрэй орлогшо Виктор Гаврилов мэдүүлээ. Тэрэнэй хэлэхээр, үйлсэндүүдэй лаампануудые хүнүүд эбдэнэ. Энээнхээ боложо, үйлсэндүүд харанхы.

Тоо бүридхэгшэдэй аюулгүй байдалда хүдэлхын тула тэдэнтэй милиционерүүд, участковонууд ябалсаха.

Үрэ дүнтэйгөөр тус хэмжээ аюулгын үнгэрхын тула хүнүүдэй дунда мэдээсэлэй ажал ябуулха үлөө. Республикын аймагуудта Бурятстадтаа тусхай кураторнууд ажаллана. Орёо асуудалууд гараа хаань, тэдэндэ хандаха аргатай.

Переписин үедэ "Меня не переписали!" гээн хэмжээ ябуулга үнгэрхэ. 22-37-39, 22-24-12 гээн теле-фонуудаар хонходохо аргатай.

Бүхэроссин перепис октябрийн 14-һөө 25 бологор үнгэрхэ гээд уншагшадтаа хануулая.

Эржена БАТОРОВА. Авторай фото.

Бурятстадта тоо бүридхэлэй хуудаһануудай презентаци үнгэрөө. Хэмжээ ябуулга дээрэ Бурятстадай хүтэлбэрилэгшэ Леонид Мунаев тоо бүридхэлдэ хэрэглэгдэхэ хуудаһанууд тухай тодорхойгоор хөөрөжэ үгэбэ.

Дүтэлхэн тоо бүридхэлэй болзор соо арад зон тухай хэрэгтэй мэдээсэл суглуулха зорилготойгоор тоо бүридхэлэй программа зохиён абтаа. Тус гуримууд 2009 оной декабрин 16-да Россин Федерациин засаг зургаанай захиралтаар баталагдаһан байна.

Бүридхэн бэшэлгын хуудаһанууд соо эрхэтэд тухай мэдээсэл суглуулагдана: тэрэ хүн ямар үндэһэтэнэйб, хэды наһатайб, хэзээ, хаана түрөөб, ямар хэлэнүүдые мэдэхэб, хадамтай гү, үгы гү, хэды хүүгэдтэйб, ямар гэр байратайб, ажалтай гү, али үгы гү гэхэ мэтэ асуудалууд байна. Тоо бүридхэн бэшэлгын үедэ гурбан түхэлэй тоо бүридхэлэй хуудаһанууд хэрэглэгдэхэ юм.

"Л" түхэлэй тоо бүридхэн бэшэлгын хуудаһан соо арбан гурбан асуудал байха. Энэ түхэлэй хуудаһанда Россия саг үргэлжэ ажаһуугша эрхэтэд болон тэдэнэй бүлэнэр бэшүүлэгдэхэ. Тиин хажуугаарнь хари гүрэндэ ажалай командировкодо байгша зон бэшүүлэгдэхэ. Нара бүринин салин, стипенди, пенси, эрэмдэг болононой түлөө пенси, ажалгүй үлэбэл, гүрэнэй тэдхэмжэ, эд бараан ба гэр байраа арендэдэ үгэһэнэй түлөө олзо г.м. баримтанууд тодорхойлогдохо.

2-дохи түхэлэй тоо бүридхэн бэшэлгын хуудаһан "П" гэжэ үзэгөөр тэмдэглэгдэнхэй. Тэрээн соо зоной гэр байрын талаар асуудалууд байха.

"В" түхэлэй тоо бүридхэн бэшэлгын хуудаһан соо долоон асуудал байха. Тус хуудаһан соо Росси дотор саг зуураар ажаһуугша зондо болон хари гүрэндэ саг үргэлжэ ажаһуугшадта асуудалууд табигданхай. Эдэ зоной тоодо Росси дотор болон Буряад Республика руу ажал хэхээ ерэгшэд оролсоно.

Янжама ЖАПОВА.

"Хүн зоной тоо бүридхэлэй ажал хүнгэдхэһын тула айлуудта нохойгоо уяад байхыень уялгалха, эзэгүй нохойнуудые бариха, үйлсэндүүдтэ үдэшэ сагаан байхын тула лаампануудые заатагүй хэхэ, переписин үедэ хэрэглэхэ байрануудта хамгаалалга байгуулха", - гэжэ Буряад Республикын Президент Вячеслав Наговицын переписытэ бэлдэлгын суглаан дээрэ хэлээ.

Аймагуудай захиргаануудай толгойлогшонор, хотын округуудай түлөөлэгшэдэндэ сулараа. Тус хэмжээ ябуулгын бэлдэлгэ тухай Бурятстадай хүтэлбэрилэгшэ Леонид Мунаев, Улаан-Удын мэрэй орлогшо Виктор Гаврилов, Бэшүүрэй, Прибайкалийн, Тарбагатайн аймагуудай толгойлогшонор хөөрөжэ.

Бурятстадай хүтэлбэрилэгшэ Леонид Мунаевай тэмдэглэхээр, бэлдэлгын хэмжээ ябуулганууд хэлэгдэн саг соогоо үнгэргэгдэн байна.

Мониторингын дүнгүүдээр, республикын хаягай ажахы бэлэн болоо. Нэрэгүй, номергүй гэрнүүдые элирүүлхэ, үйлсэндүүдтэ электрын гал тодхохо гэхэ мэтэ дутуу дундануудые аймагуудай захиргаанууд эдэ үдэрнүүдтэ шиндхэхэ ёһотой.

Буряад Республикын Федеральна миграционно албанай управлениин, Буряад Республикын дотоотын хэрэгүүдэй министерствын мэрэгжэлтэд хүн зоной регистраци шалгана. Переписин

үедэ худалдаа наймаанай газарнууд, харигүрэнэй хүнүүдэй байдаг байранууд, тэдэнэй ажалладаг газарнууд шалгалтада орохо.

147 переписной, 577 инструкторска, 2305 тоололгын участогуудаар республика хубаагданхай байха. Бүхыдөө республика дотор 4028 переписчигүүд ажаллаха.

Мүнөө үедэ тоо бүридхэгшэд хуралсал гаража байна. 639 хүн хуралсалаа гараа, үлэһэн переписчигүүд, инструкторнууд энэ үдэрнүүдтэ хураха.

Переписин мэрэгжэлтэдтэ, участогуудай инструкторнуудта бэсбэгтээ харилсахын тула тусхай телефонууд үгтэһэн байна. "Мегафон" гээн сотово компаниин симкэнүүд тараагдаа.

"Холо байдаг аймагуудта перепис эхилээ. Жэшэнь, Баргжанай, Хойто-Байгалай, Хориин аймагуудта. Баунтын, Муяын, Ахын аймагуудта ноябрь нара соо үнгэрхэ", - гэжэ Леонид Мунаев хэлэнэ.

Сэрэгэй комиссариатууд эрэгшэдэй, контрактнигуудай тоо Бурятстадта мэдүүлээ. Түрмэдэ хаагдаһан, гэр үгы хүнүүдэй тоо баһал бэлдэгдэжэ байна.

Переписин бэлдэлгэдэ олон тоото хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдэн байна. Үхибүүдэй дунда үнгэргэгдэн конкурсно дэдэн зуугаад хургуулийн хурагшад хабаадаа. Нэгэ мянган зураг, 30-аад шүлэгүүд суглуулагдан байна. Тиин тус конкурсын илагшад сэнтэй бэлэгүүдтэ, грамотануудта хүртөө.

# Мал бүридхэхэ аюулгүй шэнэ арга

Мухар-Шэбэрэй аймагта республикада түрүүшынхисэ үхэрнүүдтэ мүнөө үеынхээр чипировани хэгдээ. "Искра" колхоздо хальмаг үүлтэрэй 300 үхэрнүүдтэ тус бүрийн тэмдэг нэбтэрүүлэгдээ. Тэмдэг хадаа малай тоо бүридхэлгэдэ зорюулагдана гэжэ экспортнүүд хэлэнэ.

Тус ажал иммуногенетическэ лабораториие эрхилэгшэ, ООО "Чиппинг" гээн компаниин тус орон нутагуудта хабаатай түрүүлэгшэ И.Г. Эпова, "Колхоз Искра" СПК-гай ахмад зоотехник М.А. Бурлаков, БГСХА-гай ТППЖ гээн кафедрин ахмад багша Ж.О. Батуев, "Агросервис" ООО-гой дарга Д.Д.Д. Дугданов, АУ РБ ИМЦ СТ-гэй зоотехник-зүбшэлэгшэ С.А. Бельков гэгшэд бүтээгээ.

Чипировани-аюулгүй, шэнэ арга болоно, - гэжэ И.Г. Эпова тэмдэглэнэ.

Чип - электронно байгууламжа, хэмжээгээрээ рис ороонтой адли, зосоогоо жаахан чип болон антеннэхэ бүридэнэ. Тус чип тоотой байдаг, нэбтэрүүлэгдэн газартаа үлэдэг. Пүрэг үнедые тарихадаа, нэгэл газарта тарилга хэхэ хэрэгтэй. Нэбтэрүүлэгдэн чипые гансал сканераар олохо арга байха. Үхэртэ чипировани хэхэдэ, ехэ һайн гэжэ мэрэгжэлтэд тэмдэглэнэ. Нэбтэрүүлэгдэн чиптэй үхэр хулуугаа хаань, сканерай тунхаламжаар үхэрөө түргэн олохо арга байха. Австрали, США, Испани болон элдэб олон гүрэнүүд мүнөө сагта чипировани хэдэг юм.

"Искра" колхоздо чипировани хэхэдэн, 80 000 түхэриг гаргашалагдаа. Иимэ ехэ

мүнгэн гаргагдаашье хаа, бүхы байһан үхэр малаа тариха гэһэн түсэбтэй байна. Чип 200 түхэригтэ гэжэ тоологдоно, сканер 15 мянганһаа 32 мянга хүртэр байдаг. Паяр үхэр малые бүридхэлдэ нимэ аргаар абалга бүхы ажахынуудта уялгата болохо гэжэ мэрэгжэлтэд тэмдэглэнэ.

Тус үдэр колхозой эгээл үндэр наһатай ажалшан В.П. Бондаревой ойн баяртай тудалдаа. Колхозой зүгһөө В. Коршунов халуунаар амаршалаад, 5 000 мянган түхэриг шан барюулаа.

Мухар-Шэбэрэй аймаг дүрбэн колхозтой: ООО "Мухоршибирь" - түрүүлэгшэнь Ю. Полянский, герефордско үүлтэрэй 315 үнэтэй. ЗАО "Сугайское" - түрүүлэгшэнь Г. Дабасева, 1840 үхэртэй. СПК "Искра" - түрүүлэгшэнь В. Коршунов, 1100 хальмаг үүлтэрэй үхэрнүүдтэй. Эгээл



амтатай, зөөлэн мяхатай гэжэ мэдээжэ. ОАО "Агротопводстрой" - П. Кравцов, 620 үхэртэй. Аймагта 3250 мяхалиг үүлтэрэй мал бии, бүхы үхэрнүүдэй 45 процент болоно. 300 үхэрэй чипировани нэгэ үдэр хэгдээ.

Дарья СИБИРЯКОВА. Авторай фото.

Мухар-Шэбэрэй аймаг.

# ЭГЭЭЛ ХҮНДЭТЭЙ АЖАЛ

# Октябрийн 5 - Багшанарай үдэр



Багшын һайндэр Улаан-Үдэ хотын таба мянга гаран багшанар угтаа.

Тэдэнэр 68 дунда хуралсалай хургуулинуудта 40 мянган хурагшадта эрдэм ном заана.

Нёдондо хотын 12 хурагшад ЕГЭ-гэй дүнгүүдээр 100 балл абтаа. "Манай шэнэ хургуули" гээн проектээр Улаан-Удын 20 хургуули миллион түхэригтэ хүртөө.

Энэ жэлэй сентябрийн 1-һээ хотын арбан хургуулинуудта хуралсалай шэнэ стандартнууд бэлүүлэгдэнэ.

70 нэмэлтэ хуралсалай түбүүдтэ 30 мянган хурагшад элдэб мэрэгжэлдэ хураһа. Пүүлшын мэдээсэлээр, Россин эрхэтэнэй 52 процентнь багшын ажал эгээл хүндэтэй гэжэ тэмдэглэнэ.

Д. БАТОРОВА. Р.-Н. БАЗАРОВАЙ фото-зураг.

# ЗУРАХА ДУРАТАЙ ҮХИБҮҮД ОЛОН

Улаан-Удын искусствын 5-дахи хургуулида бэлигтэй хүбүүд, басагад хурадаг. 2003 ондо эндэ уран зурагай таһаг нээгдэнэ юм.

Эндэ үхибүүдые уран зурагта хургадаг. Зураг, зурагай урлал, композици, модон дээрэ зураг, аппликаци гэхэ мэтэ дисциплинэнүүд эндэ бии. Тус хургуули дүүргэгшэд уран зурагай һайн хуралсал абаад гарана.

Үхибүүд эндэ 9 наһатайһаа ябажа эхилхэ аргатай. Тиин тус хургуулийн багшанарай хэлэхээр, үхибүүн бэрхэ гү, али муугаар зурадаг гэжэ эндэ харадаггүй. Пурагшадһаа ганса зуража хураха хүсэл хэрэгтэй.

"Манай хуралсалай программа 5 жэл соо үзэдэг. 5-8 наһатай эгээл жаахан үхибүүдтэ бэлдэхэлэй бүлэг бии юм. Эндэ баһал олон үхибүүд ябадаг. Эдир наһанһаа зураха дуратайшуул олон байдаг", - гэжэ багшанар хэлэнэ.

Зурагай таһагай үхибүүдэй ажал олон тоото выставкэнүүдтэ, хотын музейнүүд, номой сангууд, хургуулинууд соо бии юм.

Жэшэнь, эдир зурашад Пасхын һайндэртэ зорюулагдан хэмжээ ябуулгануудта эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг. Эндэ "Лучшее расписное яйцо" гээн уран зурагуудай конкурсно уран бэлигэ харуулжа, түрүүшын хууринуудые эзэлдэг заншалтай.

"Арт Город" гээн үхибүүдэй зурагуудай уласхоорондын 5-дахи конкурсно Улаан-Удын искусствын 5-дахи хургуулийн хурагшад амжалтатайгаар хабааһан байна. Эндэ хорин табан мянган зурагуудые хаража, журинин гэшүүд сэгнэлтэнүүдые табья. Тус хургуулийн хурагшад Настя Ермакова, Саша Борисова, Алдар Дымбрылов, Маша Портнягина, Настя Малова гэгшэд илагшадтай тоодо ороо юм. Тэдэнэй ажалнууд һайхан каталог соо хэблэгдэжэ гараа.



Иимэ хэмжээ ябуулгануудта ганса хурагшад хабаадана бэшэ, харин хургуулийн багшанар баһал бэлиг талаангаа харуулна. Жэшэнь, байгша оной февраль нарада Санкт-Петербург хотодо "Красоты земли русской" гээн Бүхэроссин конкурсно Светлана Иванникова хабаадажа, гурбадахи хуури эзэлһэн байна. Тэрэнэй үүлээр Светлана Александровна IX залуушуулай дельфийскэ наадануудта хабаадаа. "Сохранение народных художественных промыслов" гээн номинацида бэлиг талаангаа харуулжа, журинин һайн сэгнэлтэнүүдтэ хүртөө.

Сентябрь нара соо тэмдэглэнэ Улаан-Үдэ хотын һайндэртэ зорюулагдажа, Балтахиновой үйлсэдэ гоё зурагууд зурагдаа. Эндэ тус хургуулийн эдир зурашад, багшанар эдэбхитэйгээр хабаадалсан байна.

ЭРЖЕНА БАТОРОВА. Авторай фото-зураг.

## МЭРГЭЖЭЛЭЙНГЭЭ ПАЙНДЭР ТЭМДЭГЛЭЭ



Октябрийн 5-да багшанар мэргэжлэйнгээ хайндэр тэмдэглэбэ. Манай республикада энэ жэлдэ дүрбэн шэнэ хургуули ашаглалгада тушаагдахан байна. Эдэ хургуулинууд техникэсэ талаар багшанарай хэрэглэхэ оньһон хэрэгсэлүүдээр хүсэд хангагданхай гэжэ хуралсалай болон эрдэм ухаанай министр Алдар Валерьевич Дамдинов мэдээсээ.

«Национальные образовательные инициативы» гэнэн программын ёһоор шэнэ хургуу-

линууд республика дотор баригдаа. Тэрэнэй хэлэһээр, эрдэм хуралсалай халбаряар эрхэ жэлдэ эхин классай хургуулинуудта шэнэ гүрэнэй стандарт нэбтэрүүлэгдэхэ. Тийхэдэ 2007 онһоо эхилжэ 2009 он болотор багшанарай салин дээшлүүлэгдэжэл байгаа гэжэ министр А.В. Дамдинов тэмдэглээ.

2009 оной хуралсалай жэлэй дүнгүүдээр хайн амжалтанууды туйлаһан багшанар олон. Мүнөө жэлдэ 35 эрхим багшанар тусхай шангаар урмашуулагдаа гэбэ. Тэрэ тоодо республикын хото, хүдөөгэй хургуулинуудай арбан багшанар Росси гүрэнэй хэмжээндэ үнгэргэгдэдэг «Эрхим багша» гэнэн конкурсо илажа, 200 мянган түхэригэй шанда хүртөө. Тийхэдэ бэшэниинь Буряад Республикын Президентын болон гүрэн түрэн мүнгэн шангуудаар урмашуулагдахан байна.

Республикын олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлүүдэй түлөөлэгшэдтэй уулзажа, эдэ бүгэдэ тухай хуралсалай болон эрдэм ухаанай министр Алдар Валерьевич Дамдинов хөөржэ үгөөд, республикын бүхы багшанарта мэргэжлэйнь хайндэрөөр дашарамдуулан, ажал хүдэлмэридэнь үшөө эхэмжалтанууды, элүүрэнхэ ябахыень хүсэнэб гэжэ хэлэһэн байна.

## ШЭНЭ БАРИЛГАНУУД ТҮХЕЭРЭГДЭХЭ

Буряад орондо шэнэ аэропортнууд баригдаха, түмэр харгынууд татагдаха гэжэ Правительствын зүблөөндэ Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Александр Фоменко мэдээсээ. Илангаяа түмэр харгынууды хэблэбэн шэнэлхэ хүдэлмэри ябуулагдаха юм.

Тийхэдэ Улаан-Үдэдэ уласхоорондын аэропортын комплекс хэблэбэн шэнэлхэ, Горькинск тосхондо аэропорт түхээрхэ, хүдөө нотагуудаар найман аэропортын байшан хэблэбэн шэнэлхэ зорилго та-бигданхай гэбэ.

Эдэ бүгэдэнь гадна региональна удха шанартай арбан нэгэн харгынууд заһа-барилгадаха. Гол түлэб республикын хойто зүгэй нотагуудай харгынууд хэблэбэн шэнэлэгдэхэ болоно. Федеральна удха шанартай гурбан харгы заһабарилгада орохо юм.

Тэрэ шэлэн энэ зүблөөндэ элшэ хүсэ алмаха, хэлхэ холбоо хайжаруула тухай асуудал хэлсэгдээ. Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Александр Фоменкын хэлэһээр, цифровой телевиденидэ орохо хүдэлмэри үргэлжлүүлэгдэхэ, тэрэниие дамжуулаха шэнэ станцинууд баригдаха байна.

## СОЁЛШОДОЙ АЖАЛАЙ ШЭНЭ ХАНА

Буряад Республикын соёлой министр Тимур Гомбожапович Цыбиковэй хэлэһээр, театрнуудай коллективүүд шэнэ хаһаяа нээбэ.

Мүнөө жэлдэ республикын театрнуудай коллективүүд орёо байдалда хүдэлхэнь гэжэ тэрэ хэлээ. Ушарын гэхэдэ, Хоца Намсараевэй нэрэмжэтэ Гүрэнэй академическэ Буряад драмын театр заһабарилгадажа байнхай. 2011 оной июлиин 1 хүртэтэр энэ театрай ордондо хэгдэжэ байһан заһабарилгын хүдэлмэринүүд дүүргэгдэхэ байна. Росси гүрэнэй бүридэлдэ Буряад Республикын хайн дураараа ороһоор 350 жэлэй ойе манай республикада үргэнөөр тэмдэглэхын урда тээ энэ театрай ордон ашаглалгада тушаагдаха хараатай. Тийхэдэ министрэй хэлэһээр, оперо болон баледэй театрай байшан зургаадахи жэлээ хэблэбэн шэнэлэгдэжэ байнхай. Мүнөө жэлэй декабрь нарада заһабарилгын хүдэлмэринүүд дүүргэхэ түсэбтэй. Тийгэбэл, эрхэ жэлэй февраль нарада республикын олон тоото харагшад оперо болон баледэй театрай зүжэгүүдэ харадаг болохо.

Мүнөө дээрэ Н.А. Бестужевай нэрэмжэтэ ород драмын театр, хүүхэлдэйн театр, филармони өөһэдэньгөө байшан соо хүдэлнэ. Харин Буряад драмын театрай коллектив «Ульгэр» гэнэн театрта үдэшын сагта зүжэгүүдэ харуулжа байхаар хэлсэнхэй. Оперо болон баледэй театрайхид филармонийн болон ород драмын театрай ордондо зарим зүжэгүүдэ харуулжа байха. Мүнөө үедэ нүүдэл байдалтай театрнуудай коллективүүдтэ репетици хэхэ талмай дутажа, хүндэ байдалда хүдэлнэ гэжэ Тимур Цыбиков тэмдэглээ. Буряад драмын театрай артистууд бүхэли зунаараа, намараараа гастрольдо ябаа.

Республикын соёлой министр Т.Г. Цыбиковэй хэлэһээр, Буряада гүрэнэй академическэ оперо болон баледэй театрта Антон Лубченко гэжэ хүн уран хайханай хүтэлбэрилэгшөөр томилогдоо. А.Лубченко 1985 ондо түрэнхэн, композитор мэргэжэлтэй, дала гаран хүгжэмтэ зохиолнууды найруулан бэшэһэн байна. Н.А. Римский-Корсаковой нэрэмжэтэ Санкт-



Петербургийн консерватори 2008 ондо тэрэ дүүргээ. Уласхоорондын конкурсуудай лауреат хэдэн дахин болонхой. Россиин соёлой министрствын хүтэлбэрилэгшэд оперо болон баледэй театрай уран хайханай хүтэлбэрилэгшөөр тэрэниие томилхоор зууршалһан байна.

## НАНАТАЙ ХҮНҮҮДТЭ - АНХАРАЛ

Россиин Пенсионно жасын Буряад Республикадахи управлениин бүридэлдэ ородог Улаан-Үдэ хотын таһагуудай хүн зоние хүлээн абадаг таһагуудта октябрийн 2-то эдэбхитэй хүдэлмэри ябуулагдаба.

Уласхоорондын хэмжээндэ үнгэргэгдэдэг наһажаал хүнүүдэй үдэртэй дашарамдуулан, эндэхи мэргэжэлтэд хотын ажаһуугшадые хүлээн абажа, хонирхоһон асуудалнуудтань харюусаһан байна. Жэшээлхэдэ, пенси түлэлгын асуудалаар тэдэнэй олонхинь хонирхоо. Тийхэдэ наһанайнгаа амаралтада гарахаяа байһан эрхэтэд хэрэгтэй заабари зүбшэл абаа. Эхын капитал гэхэ гү, али гүрэнэй тэдэмжэ абаха болоһон залуу гэр бүлэнүүд энэ үдэр пенсионно жасын таһагуудта олоороо ерээ. Тэдэнэй зариманиинь үхибүүдэйнгээ хуралсалда гүрэнэй үгэһэн мүнгэ шэглүүлхэ, үгыгэбэл, ажаһуудалайнгаа эрхэ байдал хайжаруулаха зорилготойгоор мэдүүлгэнүүдэ бэшэһэн байна. Тийхэдэ гүрэнэй тэдэмжын мүнгэһөө жэлэй нэгэ дахин 12 мянган түхэригын абажа, үдэр бурийн эрилтэ хэрэглэмжэнүүдэ хангалгада хэрэглэхэ тухай зарим залуушуул мэдүүлжэ, хэрэгтэй документүүдэ тушааһан байна.



Россиин Федерациин пенсионно жасын Улаан-Үдэ хотын управлениин социальна түлбэринүүдэй таһагай начальник Анна Пономаревагай мэдээсэһээр, сентябрийн 1-һээ эхилжэ, жэлэй нэгэ дахин 12 мянган түхэриг абаха дуратай 2616 хүн хандаа. Зарим гэр бүлэнэр хоёрдохой жэлээ энэ мүнгэ абаха байна. Бүхыдөө Улаан-Үдэдэ 9 мянга шахуу гэр бүлэнэрнайрһан эхэнэрнүүдтэ үгтэдэг мүнгэ абаха байна.

Энэһэнгээ гадна Жердевэй үйлсын, 2а гэнэн хаягаар оршодог

клиентүүдэй албанай мэргэжэлтэд эндэ ерэгшэдтэ соёлой программа бэлдэһэн байна. «Золотая осень» гэжэ нэрэтэй ветерануудай хоор наһажаал зоной үдэртэй дашарамдуулан, эндэ хэрэгээр эрэнхэн үбгэд, хүгшэдтэ аялга хайхан дуунууды гүйсэхдөө. Тийхэдэ энэ үдэр энэ албанда элдэб конкурсууд үнгэргэгдөө. Пенсээр хангалгын гүрэнэй хуули ёһонууды хайн мэдэхэ байһан хүнүүд «Традиция» гэнэн республикын сонин 2011 оной нэгэдэхи кварталда түлөөһэгүйгөөр абаха шагналда хүртөө.

## ЗАЛУУШУУЛЫЕ ГЭР БАЙРААР ХАНГАЛГЫН АРГАНУУД

гэнэн Бүхэроссиин зүблөөн Буряад орондо октябрийн 6-һаа 9 хүртэтэр үнгэргэгдэжэ байна.

Буряад Республикын Правительство, Пураалсалай болон эрдэм ухаанай министерство, тийхэдэ "Россиин Залуушуулай гэр байрын комплекснууд" гэнэн Бүхэроссиин нийгэм эмхи энэ хэмжээ ябуулга эмхидхээ. Россиин Федерациин Спортын, аяншалгын, залуушуулай политикын министерство, Россиин Федерациин Федеральна Суглаанай Гүрэнэй Дүүмын дэргэдэхи залуушуулай хэрэгүүдэй талаар хороон энэ үүсхэлыень дэмжээ.

Буряад Республикын Пураалсалай болон эрдэм ухаанай министерство

Залуушуулай политикын талаар хорооной түрүүлэгшэ Баир Хубисхалович Ангуровай хэлэһээр, Залуу бүлэнүүдэ, мэргэжэлтэды гэр байраар хангаха, Россиин Федерациин мого нотагуудта гэр байраар хангалгын програмнууды бэсэлүүлгын түрүү дүй дүршэл шудалха, тийхэдэ залуушуулай гэр байрын комплекснууды байгуулаха шэнги гүрэнэй залуушуулые гэр байраар хангаха өөрсэ арганууды бэдэрхэ тухай хөөрэлдөөн болохо.

Гүрэнэй Дүүмын Федеральна Суглаанай, Нийтын палатын түлөөлэгшэд, Россиин Федерациин министрствэнүүд болон албан зургаануудай түлөөлэгшэд, гүй-

сэдхэлгын болон хуули зохиолгын, Россиин Федерациин мого нотагуудай залуушуулай хэрэгүүдэй талаар албан зургаануудай мэргэжэлтэд, урьһаламжын, барилгын эмхинүүдэй хүдэлмэрилэгшэд, эрдэмтэд гээд лэ Росси гүрэнэй 20 мого нотагууднаа хүнүүд ерэгжэ, энэ зүблөөндэ хабаадана. Москва, Саратов, Архангельск хотонууднаа, Башкортостаннаа, Дагестаннаа зүблөөндэ хабаадагшад бии.

Уулзалгын үедэ залуушуулай гэр байрын комплекснуудай хүдэлмэрин дүй дүршэл, залуу гэр бүлэнүүдтэ арендын гуримаар байра үгэхэ, үсөөн дабхар байшан гэрнүүдэ бариха, энээндэ

нарайһан эхэ-эхэнэрнүүдтэ үгтэдэг гүрэнэй мүнгэ энээндэ хэрэглэхэ асуудалнууд хэлсэгдэнэ. Тийхэдэ ипотекин гуримаар гүрэнһөө урьһаламжа абагшадта гүрэн үшөө субсиди олгодог болохо ту хай зүблөөндэ хабаадагшад зүбшэн хэлсэхэ байна.

"2020 он хүртэтэр Россиин Федерацида залуушуулай гэр байрын политикы хүгжөөлгын гол шэглэлнүүд" гэнэн асуудал хэлсэгдэхэ. Энэһэнгээ гадна Үндэһэтэнэй номой санда ямар түхэлтэй гэр байранууды мүнөө сагта түхээрдэг болонхойб гэжэ барилгын эмхинүүд харуулаха, Выставка эмхидхэгдэжэ үнгэргэгдэхэ. Ямар материалнууды хэрэглэжэ барилга хэхээр бэ гэжэ эндэ харуулагдаха,



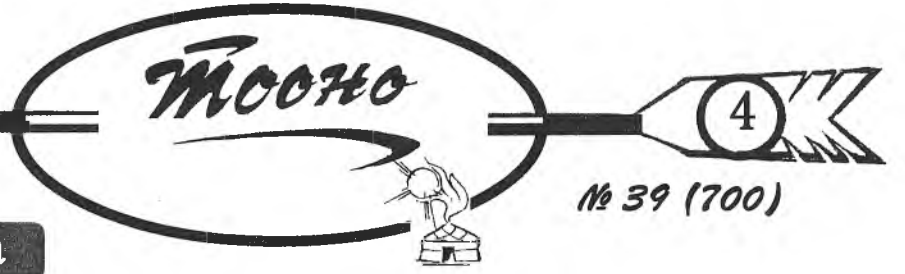
хонирхоһон залуушуудта хэрэгтэй заабари зүбшэлшые үгтэхэ юм. Ажаһуудалайнгаа эрхэ байдал хайжаруулаха дуратай залуушуулые бүридхэлдэ абаха зүбшэллгын түбүүд энэ выставкын үедэ хүдэлхэ.

Эльвира ДАМБАЕВА  
бэлдэбэ.  
Р-Н.БАЗАРОВАЙ фото.



7.10.2010

БҮРЯАД ҮНЭН



№ 39 (21785)

Дүхэрнэ

№ 39 (700)

Засагай дээдын зургаануудта

БУРЯАДАЙ ПРАВИТЕЛЬСТВО:
ҮДЭР ҮДЭРЭЙ ҮЙЛЭ ХЭРЭГҮҮД

2010 оной сентябриин 27 - октябриин 1

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ
ТҮСЭБЛЭНЭН ХЭМЖЭЭ ЯБУУЛГАНУУД

2010 оной октябриин 4 - 8

Сентябриин 27-до Буряад Республикын Президент-Правительствын Түрүүлэгшэ Вячеслав Владимирович Наговицын заншалта зүблөөнүүдые үнгэргэхээр гадна нэмэ асуудалнуудаар хүдэлмэрийн уулзалгануудые хүтэлбэрилөө:
Россиин Финансын министерствэтэй хэлсэн; Гэрлэлгын байшанай шэнэ байрын барилгын түлэб; "Байгал далайе хамгаалга болон Байгалай байгаалин дэбисхэрэй социальнo-экономическа хүгжэлтэ" гэнэн федеральна тусхай зорилготой программа; Северобайкальск хотын дулаагаар хангадаса.

Сентябриин 28-да Буряадай Президент имэ асуудалнуудта зориулагдан хүдэлмэрийн хэдэн зүблөө эмхидхэн байна: Ивалгын аймагай дэбисхэр дээр инжениернэ инфраструктурын объектүүдые барилга; "Буряад Республикын дэбисхэр дээрэ инвестиционно ажаябуулгы гүрэнэй талааа дэмжэлгэ тухай" РБ-гэй хуулида хубилалтануудые оруулха тухай; Хяагтын аймагта Хударын больницын барилгы номололго; республика дотор үншэн болон эхээсгынгээ харуунагуй үлээн хүүгэдэй гэр байрада хүртэх эрхэнүүдые бэлүүлгэ; үлэгдэл хаядаа болбосоруулгын комплексн хүдэлмэри...

Сентябриин 29-дэ Вячеслав Наговицын РБ-гэй Арадай Хуралай ээлжээтэ арбан долоодохи сессийн хүдэлмэридэ хабаадаад, Прибайкалийн аймагай Туркагай больницын барилга мэтын шухала асуудалнуудаар хүдэлмэрийн уулзалгануудые үнгэргөө.

Сентябриин 30-да Буряадай Президент 2010 оной Бүхэроссийн ажаһуугшадай тоо бүридхэлгэдэ зориулагдан зүблөө хүтэлбэрилөөд, Улаан-Үдэн 1-дэхи ТЭЦ-эй хэрэг байдалтай танилсаа.

Октябриин 1-дэ республикын толгойлошо "Гэр байра" гэнэн тусхай зорилготой программн "Байра байдалаа хайжаруулха хэрэгтэй эрхэтэды гүрэнэй талааа дэмжэлгэ" гэнэн подпрограммын хабаадагшад болохо залуу гэр бүлэнүүдтэ үнэмшлэгнүүдые баруулаа; Буряадай хайн дураараа Россиин бүридэлдэ орохоор 350 жэлэй ойн баярта дашарамдуулагдан федеральна удха шанартай хэмжээ ябуулгануудые үнгэргэлгэдэ хабаатай зүблөө хүтэлбэрилөө; Наһажаал хүнэй үдэртэ зориулагдан баяр ёһололой уулзалгада хабаадаа.

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо Иннокентий Матвеевич Егоров үнгэрэгшэ долоон хоногто РБ-гэй Президентын бүхы зүблөөнүүдтэ, Арадай Хуралай түсэблэгын зүблөөндэ, Арадай Хуралай Бюджетэй, налогуудай болон сан жасын талаар хорооной хүдэлмэридэ, Сибирийн федеральна тойрогто Бүхэроссийн ажаһуугшадай тоо бүридхэлгэ үнгэргэлгын талаар комиссийн зүблөөндэ хабаадаа.

Гадна Иннокентий Матвеевич Буряад Республикада захиргаанай хубилган шэнэдхэлгэ үнгэргэлгын болон Республикын социальнo-экономическа хүгжэлтын программа бэлүүлгын хойноһоо хиналтын талаар правительствена комиссиинуудай зүблөөнүүдые үнгэргөө; үлэгдэл хаядаа болбосоруулгын комплекс республикын мэдэлдэ дамжуулан үлэгдэ болон хүгжэлтын хараа боломжонууд, Буряадай хайн дураараа Россиин бүридэлдэ орохоор 350 жэлэй ойн баярта дашарамдуулагдан хэмжээ ябуулгануудта бэлдэлгэ болон үнгэргэлгэ гэхэ мэтын шухала асуудалнууд дээрэ хүдэлмэрилөө.

Экономическа хүгжэлтын талаар Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Александр Евгеньевич Челик РБ-гэй Президентын, гадна Правительствын Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшын эмхидхэн зүблөөнүүдтэ, Москва хотодо үнгэргэгдэн "Алтан намар -2010" гэнэн агропромшлын үзэхэлэнэй хэмжээ ябуулгануудта хабаадаа. Александр Евгеньевичэй хүтэлбэрлэн зүблөөнүүд гэхэдэ: экономическа бүлэглэлэй министрствэнүүдэй болон албан зургаануудай; РБ-гэй Правительствын дэргэдэхи Эд хэрэглэгын дэлгүүр гуримшуулгын талаар комиссийн; ЖКХ-гай халбарин предпрятинуудай салын түлбэрийн болон налогуудай талаар үринүүдые хаалга, "Байгал далайе хамгаалга болон Байгалай байгаалин дэбисхэрэй социальнo-экономическа хүгжэлтэ" гэнэн федеральна тусхай зорилготой программада республикын оруулха дурдхалнууд, республикын ипподромые хэлбэр шэнэлэлгэ мэтын асуудалнуудаар.

Социальна хүгжэлтын талаар Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Баир Гвибаливич Бальжиров Буряад Республикын Президентын, тийхэдэ Правительствын Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшын дэргэдэ үнгэргэгдэн түсэблэгын зүблөөнүүдтэ,

"Россида социальна хүгжэлтын шийдхэгдээгүй асуудалнууд" гэнэн асуудалаар Москва хотодо эмхидхэгдэн Бүхэроссийн форумдо хабаадаа, Баир Гвибаливич социальна бүлэглэлэй министрствэнүүд болон албан зургаануудай түсэблэгын зүблөө, гадна залуу мэргэжэлтэды болон залуу гэр бүлэнүүдые гэр байраар хангалгын, тийхэдэ хүүгэдэй болон эдиршүүлэй амаралта, элүүржүүлгэ, ажалаар хангалгые эмхидхэлгын талаар правительствена комиссиинуудай зүблөөнүүдые үнгэргөө.

Инфраструктура хүгжөөлгын талаар Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Александр Андреевич Фоменко республикын Президентын, гадна Правительствын Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшын эмхидхэн зүблөөнүүдтэ, Арадай Хуралай сессийн хүдэлмэридэ хабаадаа; Северобайкальск хотын дулаагаар болон уһаар хангалгасын асуудал хаража үзөө; МВД-гэй ГИБДД-гэй управленийн начальник А.В.Сыреновтэй уулзаа. Гадна Александр Андреевич имэ асуудалнуудаар зүблөөнүүдые үнгэргөө: "Байкальска гавань" гэнэн аяншалга-амаралтын тухэй тусхай экономическа зонин инфраструктурын объектүүд, Прибайкалийн аймагта автохаргынүүдые барилга болон хэлбэр шэнэлэлгэ; РБ-гэй электроэнергетикэ хүгжөөлгын талаар правительствена комиссийн зүблөөндэ бэлдэлгэ; 2010-2011 онуудай намарай-үбэлэй ханада республикын хэрэглэгшэды зайн галаар хангалга; Улаан-Үдэдэ физкультурын-спортын комплекс, Сэлэнгын эрьедээр стадион барилга; "Газпром" ОАО-гой делегацийн ерэлгэдэ бэлдэлгэ.

РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Анатолий Анатольевич Лехатиной толгойлдог Россиин Федерацийн Президентын дэргэдэхи Буряад Республикын Бүрин эгигэмжэтэ түлөөлэггэтэ эмхи зургаанда Буряадай Президент В.В.Наговицынай РФ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо И.И.Сечинтэй зайн галай тарифуудые доошолуулха талаар уулзалгада бэлдэ; Россиин Региональна хүгжэлтын министрствэдэ "Гэр байра" гэнэн федеральна тусхай зорилготой программн хэмжээндэ федеральна бюджетдээ тэдхэмжэ үзүүлгэ тухай хэлсэн дээрэ ажал ябуулагдаа; РФ-гэй Хүдөө ажахын министрствэдэ "Алтан намар-2010" гэнэн Бүхэроссийн үзэхэлэндэ республикын түлөөлэгшэдэй хабаадалгын асуудал дээрэ хүдэлмэри үргэлжлүүлгэдэ; РФ-гэй Финансын министрствэдэ бюджетэй урьналамжанууд тухай хэлсэнүүд дээрэ хүдэлмэри бэлүүлгэдэ.

Гүсэдэхы засагай федеральна зургаануудай территориальна зургаануудтай харилсаа холбоонуудай болон эрхэтэнэй нийгэм хүгжөөлгын талаар РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Андрей Владимирович Полосин РБ-гэй Президентын, РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшын түсэблэгын зүблөөнүүдтэ, Буряад Республикада аяншалга хүгжөөлгын асуудалнуудаар зүблөөндэ, Буряад Республикын Арадай Хуралай сессийн хүдэлмэридэ хабаадаа.

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо - РБ-гэй Президентын болон Правительствын Захиргаанай Хүтэлбэрлэгшэ Петр Лукич Носков Буряадай Президентын түсэблэгын зүблөөндэ, Арадай Хуралай ээлжээтэ сессийн хүдэлмэридэ, Наһажаала хүнэй уласхоорондын үдэртэ зориулагдан баяр ёһололой суглаанда хабаадаа, Захиргаанайнгаа байгуулгын халбаринуудай хүтэлбэрлэгшэдтэй зүблөө эмхидхээ.

Захиргаанай байгуулгын халбаринуудта РБ-гэй Хүдөө ажахын болон эдэ хоолой хуули ёһоной хангалгын хорооной түрүүлэгшэ Б.Г.Дандароной хабаадалгатай брифинг, РБ-гэй ажаһуугшадые социальна талаар хамгаалгын министр Н.Н.Хамагановагай, Бурятстатай хүтэлбэрлэгшэ Л.А.Мунаевай пресс-конференциүүдые үнгэргөө; 2010 ондо Бүхэроссийн ажаһуугшадые тоолон бүридхэлгын талаар мэдээсэлгын-ойлгууламжын хүдэлмэри эмхидхээ; Буряад хэлэнэй үдэр эмхидхэлгын болон үнгэргэлгын талаар хүдэлмэрийн бүлэгэй зүблөө үнгэргөө.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэлбэлэй албан.

I. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭ М.М.ГЕРШЕВИЧЭЙ ДЭРГЭДЭ ҮНГЭРГЭГДЭХЭ ТҮСЭБЛЭЛГЫН ЗҮБЛӨӨН

04.10 11.00 Бага танхим

II. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХЭРЭГҮҮДЫЕ ЭРХИЛЭГШЭ - АППАРАДАЙ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭ В.В.ЭРДЫНЕЕВЭЙ ДЭРГЭДЭ ҮНГЭРГЭГДЭХЭ ХҮДЭЛМЭРИЙН ЗҮБЛӨӨНҮҮД

04.10 13.30 Бага танхим

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХОРООНУУДА

Буряад Республикын Арадай Хуралай Бюджетэй, налогуудай болон сан жасын талаар хороон (түрүүлэгшэ Ц.-Д.Э.Доржиев)

"Республикын 2011 оной болон 2012-2013 онуудай түсэбтэ хугасаагай бюджет тухай" Буряад Республикын хуулийн түлэб тушаа олонийтын хабаадалгатай хэлсэлгэнүүдые үнгэргэхэ тухай захирамжа бэлдэлгэ Долоон хоногой үргэлжэдэ

Буряад Республикын Арадай Хуралай Гүрэнэй байгуулалтын, нютагай өөһэдэн хүтэлбэрийн, хуули ёһоной болон гүрэнэй албанай асуудалнуудай талаар хороон (түрүүлэгшэ А.С.Скоцырская)

"Буряад Республикын Арадай Хуралай Регламентда хубилалтануудые оруулха тухай" Буряад Республикын Арадай Хуралай тогтоолой түлэб тухай

05.10 14.00 каб.321

"Буряад Республикын дүрбэдэхи зарлалай Арадай Хуралай болон дүрбэдэхи зарлалай Арадай Хуралай депутатуудай бүрин эгигэмжэнүүдэй болзор һунааха тухай" Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

07.10 10.00 каб.321

Буряад Республикын Арадай Хуралай Газарай асуудалнуудай, аграрна политикын болон эд хэрэглэгын дэлгүүрэй талаар хороон (түрүүлэгшэ В.А.Павлов)

"Буряад Республикын дэбисхэр дээрэхи газарай участогуудай газар эсхэмжэлгын хүдэлмэринүүдэй эгээл эхэ сэнүүдэй хэмжээ тогтоохо тухай" Буряад Республикын Хуули бэлүүлгын ябаса тухай" Буряад Республикын Арадай Хуралай Зүблэлэй зүблөөндэ бэлдэлгэ тухай

05.10 15.00 каб.119

"Гүрэнэй болон муниципальна эдлэлдэ байһан газарай участогуудые түлбэригүйгөөр умсэдэ үгэхэ тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай" Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

06.10 10.00 каб.119

"Россиин Федерацида худалдаа наймаанай ажаябуулгы гүрэнэй талааа гуримшуулгын дүрим тухай" 2009 оной декабриин 28-ай 381-ФЗ дугаарай федеральна хуулине Буряад Республикада бэлүүлгын асуудалнууд тухай" "дүхэриг шэрээдэ" бэлдэхэ тухай

07.10 10.00 каб.119

Буряад Республикын Арадай Хуралай Регионууд хоорондын холбоонуудай, үндэһэтэнэй асуудалнуудай, залуушуулай политикын, олонийтын болон шажан мүргэлэй нэгэдэлнүүдэй талаар хороон (түрүүлэгшэ В.Р.Булдаев)

"Буряад Республикада заншалта ухаан сэдхэлэй-ёһо журамай баялигуудые, элүүрые сахихан ажамидаларга нэбтэрүүлгэ" гэнэн асуудалаар "дүхэриг шэрээдэ" бэлдэлгэ тухай

04.10 14.00 каб.212

Буряад Республикын Арадай Хуралай Социальна политикын талаар хороон (түрүүлэгшэ А.Т.Стопичев)

1. "Пуралсал тухай" Россиин Федерацийн Хуулида болон "Дээдэ болон ВУЗ-ай удаадахи мэргэжэлтэ һуралсал тухай" федеральна хуулида хубилалтануудые оруулха тухай" 391377-5 дугаарай федеральна хуулийн түлэб тухай

04.10 14.30, 15.00 каб.218

"Буряад Республикада эрэмдэг бэстэй хүнүүдые социальна талаар дэмжэлгэ тухай" Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

06.10 14.00 каб.218

Буряад Республикын Арадай Хуралай Экономическа политикын, байгаалин нөөсөнүүдые ашаглалгын болон оршон тойронхи хамгаалгын талаар хороон (түрүүлэгшэ В.Г.Ирильдеев)

"Буряад Республикын гүрэнэй зөөрийн объектүүдые бусад гүрэнэй гү, али муниципальна эдлэлдэ дамжуулан үлэгдэ, бусад гүрэнэй гү, али муниципальна эдлэлэй объектүүдые Буряад Республикын гүрэнэй эдлэлдэ гү, али Буряад Республикада муниципальна байг ууламжануудай эдлэлдэ тушаан абалга тухай" Буряад Республикын Хуулийн 9-дэхи статьяда хубилалта оруулха тухай" Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

04.10 14.00 каб.203

"Буряад Республикада аргалалгын-элүүржүүлгын газарнууд, курортнууд тухай" Буряад Республикын Хуули бэлүүлгын ябаса тухай" Буряад Республикын Арадай Хуралай Зүблэлэй тогтоолой түлэб тухай

05.10 14.00 каб.203

"Буряад Республикын дэбисхэр дээрэ инвестиционно ажаябуулгы гүрэнэй талааа дэмжээ тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай" Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

07.10 14.00 каб.203

"Ой модо худалдан абалгын хэлсээнүүдэй үндэһөөр модо болон хушата модо бэлдэлгын онсо шарнууд тухай" Буряад Республикын Хуулийн 2-дохи статьяда хубилалта оруулха тухай" Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай

08.10 14.00 каб.203

III. ЭРХЭТЭДЫЕ ХҮЛЭЭН АБАЛГА

М.М.Гершевич - Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ

06.10 9.00-12.00 каб.118/327

Ц.Б.Батус - Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшын орлогшо

04.10 14.00-17.00 каб.118/233

А.С.Скоцырская - Буряад Республикын Арадай Хуралай Гүрэнэй байгуулалтын, нютагай өөһэдэн хүтэлбэрийн, хуули ёһоной болон гүрэнэй албанай асуудалнуудай талаар хорооной түрүүлэгшэ

06.10 14.00-17.00 каб.118/323

В.Р.Булдаев - Буряад Республикын Арадай Хуралай Регионууд хоорондын харилсаануудай, үндэһэтэнэй асуудалнуудай, залуушуулай политикын, олонийтын болон шажан мүргэлэй нэгэдэлнүүдэй талаар хорооной түрүүлэгшэ

07.10 14.00-17.00 каб.118/212.



## НУГА НЮТАГТАА НЭРЭНЬ МҮНХЭРХЭ

Буряадай элитэ композитор, соёлой, искусствын эхин хуури табигшадтай нэгэн болохо Дандар Дампилович АЮШЕЕВЭЙ түрэнхөөр 100 жэлэй ойдо зориулагданан баярай һайндэр тоонто нютагтань - Түнхэнэй аймагай Нуга хууринда октябрийн 9-дэ тэмдэглэгдэхэнь.

Энэ ушараар аймагай хургуулинуудта, соёлой байшангуудта нютагайнгаа суута композиторай ажал ябуулгатай танилсуулһан выставкэнүүд дэлгэгдээ. Эдир шабинарта Дандар Аюшеевэй зохёохы ажал тухай хэсхээлнүүдтэ багшанар дэлгэрэнгы хөөрэнэ.

Аймагай «Саяны» газетэ «Түнхэнэй алдарта хүбүүн» гэхэн тухай хуудаһа гаргаа. Эгээл эдэбхитэйгээр энэ ойн баярые Д.Аюшеевэй нэрэмжэтэ Хүүгэдэй уран найханай хургуули угтажа байна. Эндэ эдиршүүл нютагайнгаа композиторай найруулгануудые наадажа, конкурс эмхидхэ, эрхимүүдын ойн баярай концертдэ хабаадаха эрхэдэ хүртэхэ.

Энэ ойн баярай эмхидхэлгын үедэ Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг Нуга нютагай зон эдэбхи үүсхэл гаргажа, Дандар Дампилович Аюшеевэй найруулгануудтай шэнэ диск гаргаха гэжэ шидээ. Буряадай радиогой алтан жасаһаа абтагдаһан олон һонирхолтой материалнууд байха. Эндэ һая мэдээжэ журналист Эржена Цырендоржиевна Гомбоева манай нютагай композитор тухай аргагүй гоё дамжуулга бэлдэһэн байна. Тэрэ мүн лэ энэ шэнэ диск соо орохо, гэжэ аймагай түбэй соёлой байшангай директор Энгельсина Михайловна Петухаева хэлэнэ.

Намарай эхиндэ Буряадай академическэ Буряад драмын театрай артистнар Түнхэн ошожо, энэ ойн баяртай дашарамдуулан, һайхан концерт наада харуулаа. Тийн энэ удаа, октябрийн 9-дэ, Буряадай оперо болон баледэй театрай артистнар Нуга нютаг ошожо, баярай наада дэлгэхэ. Энэ ойн баярай һайндэртэ Буряадай композиторнууд, уран зохёолшод олоор хабаадаха юм.

Ешигма ЦЫБЕНОВА.

## «ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ ГҮРЛӨӨ СЭСЭГҮҮД»

Үнгэрэгшэ долоон хоногой туршада Зүүн Сибириин соёлой болон искусствын академи 50 жэлэйнгээ ойн баяр үргэн дэлгэсэтэйгээр үнгэргэбэ. Холо ойрын айлшад буужа, Буряадай соёлой гуламтын эмхидхэгдэһэн олон тоото хэмжээ ябуулгануудта хабаадажа, баяр баясхалниинь хубаалдаа.

Энэ үедэ «Эб найрамдалай гүрлөө сэсэгүүд» («Венок дружбы») гэхэн уласхоорондын хатарай конкурс үнгэрэе. Эндэ 13 хатарша басагад, хүбүүд ганса гансаараа тайзан дээрэ гаража, үндэһэтэнэй хатар гүйсэдхэхэ байгаа. Хитадай, Монголой, Яхаддай, Алтайн бэлигтэйшүүл, мүн тийхэдэ манай залуушуул эндэ хабаадаа.

Саашадаа эдэмнай энэ конкурсдо хабаадажа, бэлигтэ туршажа, өөһэдэн арга боломжоор ажалай үргэн харгыда гарахадаа, өөрын хургуули нээхэ аргатай, элдэб хатарнуудые зохёожо бэлиг талаангаа тодорүүлха, - гэжэ Зүүн Сибириин соёлой болон искусствын академиин проректор Доржо Васильевич Дугаржапов найдалаа мэдүүлэһэн.

«Эб найрамдалай гүрлөө сэсэгүүд» конкурсын жюридэ хүндэтэ айлшад буужа эрээ. Арбан хоёр жэлэй туршада Канадада ажаһуудаг, тэндэхи Монреалиин үндэһэтэнэй театрай солист, багша Баир Бадмаевич Цыдыпов эрэнэ байна. Ярууна нютаг тоонтотой Баир Цыдыпов эндээ байхадаа, Зүүн Сибириин соёлой дээдэ хургуули дүүртэжэ, «Бадма сэсэг», «Байгал» гэхэн дуу хатарай театрта хүдэлжэ байгаа. Тийхэдэ залуушуулай талаан сэгнэхээс Любове Сахина Америкэнэе уригдлаа юм.

Тэрэ Америкэдэ өөрын хатарай хургуулитай багша, уран найханайнгаа зам баһал Буряад оронһоо, Зүүн Сибириин соёлой дээдэ хургуулиһаа эхилһэн байна. Уласхоорондын хатарай конкурс жюридэ Хитадай театрай балетмейстер Син Ин, Монголой дээдэ сургуулиин профессор Алтанцэцэг багша, «Алтам» гэхэн театрые хүтэлбэрилэгшэ, Россиин габыята артистка Аяна Шинжина гэгшэд байгаа юм.



Үндэһэн арадай хатарай ёһо заншал ямар аргаар сахиха, хүгжөөхэ талаар асуудалнууд энэ хэмжээ ябуулгын үедэ зүбшэн хэлсэгдээ, түхэрэн шэрээгэй саана эрдэмтэд сугларжа, һанал бодолоороо, дүй дүршэлээрөө хубаалдаа. Буряадай нислэл хотодо үнгэргэгдэдэг энэ хатарай конкурс саашадаа дээдэ хэмжээндэ гаража, гансаһы Ази түбиин болон Номгон далайн регион абаха бэшэ, үшөө хилэ дэбсхээрэ үргэдхэжэ, үргэмжэтэйгээр эмхидхэхэ зорилго табигдаад байна. Россиин Соёлой министерствын дэмжэлгээр үнгэргэгдэдэг энэ конкурсые хэзээшье гүрэн дотор мэдээжэ болгохо хэрэгтэй, тиймэһээ эмхидхэгшэдэй урда олон түсэбүүд табигдаа болоно.

Академиин хатарай институтай багшанараа магтахаяа һананаб, дордохихо хүсэлтэйб, - гэжэ Доржо Ваисльевич Дугаржапов хэлэнэ. - Манай дээдэ хургуулида Росси дотор суута балетмейстер Ирина Михайловна Кулесева хүдэлнэ. Татьяна Базаровна Вампиловае Буряад ороной зон булта мэдэхэ байха, ехэ мэргэжэлтэй, «Душа Россиин» гэхэн Россиин гүрэнэй шангай лауреат, үнэхөөрөөл, һайхан сэдхэлтэй, ажалдаа алдартай багша. Хоёр залуу багшанараа - Анастасия Владимировна Тугай, Татьяна Владимировна Тихомирова хоёроо тэмдэглэхэ хэрэгтэй,



бэрхэнүүд даа. Эдэ болон бусад академиин багшанарай, эдэбхитэй оюутадай аша туһаар энэ конкурсмай һайн үнгэрэе.

Конкурсын түгэсхэлэй шатада академиин концертнэ «Феникс» түбэй зал соо дүүрэн зон суглараа, 300 хүнэй һууритай газарта энэ тооһоо үлүү харагшад эржэ, хатарай наада хараха хүсэлтэй байһаниинь хэзээшье урматой. Энэ үдэшэ халуун баярай оршон байдалда «Эб найрамдалай гүрлөө сэсэгүүд» гэхэн уласхоорондын конкурсын илагшад элирүүлэгдээ.

Тийн тухай шанда - Россиин арадай артист Петр Абашеевэй нэрэмжэтэ шанда Буряад ороной Баир Жамбалов хүртэбэ. Конкурс-ын лауреадай нэрэ зэргэдэ Тывагай хатарша Екатерина Кара-Дондаг, Монголой Жаргалсайхан, Номгонма гэгшэд хүртэбэ. Жюрийн нэгэ дугаар шэлэгдэһэн Хитадай уран хатарша Чен Син «Венок дружбы» гэхэн 2010 оной Гран-придэ хүртэбэ.

## БУУРАЛХАН НЮТАГАА БУСАДАГ БУРЯАД ХҮБҮҮДНАЙ

Арбан хоёр жэл соо Улаан-Үдэмнай ондоо болоо даа, гоё һайхан гээшэн! - гэжэ Баир Цыдыпов нэн түрүүн лэ хэлээ. Удаахан боложо нютагаа бусаһан хүндэ түрэл шарайнууддулааханаар харагдаа, агаар амисхаал эгээл хоншуухан байгаа бээ. «Тэдюндэ Та Канадада үлэшэһэн?» гэжэ асуухадам, «Ондоо тээ, болоо һаань, хари гүрэндэ, өөрынгөө арга шадабари туршажа, хүдэлхэ һанаан байгаа» гэжэ хэлээ. Үдэр бүри сүлөөгүй байһан Баир Бадмаевич Монголой багша Гэрэл-Туяатай соёлой дээдэ хургуулида мастер - класс харуулаа, багшанарые хургаа. Үглөөнһөө үдэшэ болотор хүгшэн залуугүй хатар заадаг багшанар испанска, ирландска хатарнуудые нуража, журамтайгаар лэ һорилго, бэлэдхэл гараа бшуу. Эндэ бэлигтэй багшанарай зүбшэл заабари дуулахаая, хатар заахынь харахаая мииншы зон эрээд байгаа.

Зүүн Сибириин соёлой болон искусствын 50 жэлэй ойн баярай үедэ «Баир собирает друзей» гэхэн концерт эмхидхэгдээ. Олон жэлэй туршада Улаан-Үдэдэ хүдэлхэдөө, Буряадай соёлой габыята хүдэлмэрилэгшэ Баир Цыдыпов П.Т.Абашеевэй, Л.П.Сахьяноватай, Т.Е.Гергесоватай, В.В.Аб-галдаеватай, В.Ф.Мангутхановатай болон бусад суута артистнартай суг хамта хүдэлһэн юм.

Баирнай сагаан сэдхэлтэй хүн, тиймэһээ энэ концерт сэхэ урагшатайгаар үнгэрэе, нүхэдэнь эржэ, угтаа, дэмжэе, олоной хүсөөр гоё концерт болоол даа, - гэжэ соёлой академиин проректор Д.В.Дугаржапов тэмдэглээ.



Урма баяртай үдэшэ Баир Цыдыпов харагшадтаа испан, латин хатарнуудые гүйсэдхэжэ, халуун альга ташалганда хүртөө. Түрэл нютагаа - Яруунаа ошожо, нүхэдөөрөө концерт харуулаа. «Нютагаа һөөргөө эрэхэ гүт?» гэжэ асуухадам, «Заатагүй» гэжэ Баир Цыдыпов найдуулаа. Бууралхан нютагаа буряад хүбүүднай бусадаг лэ даа.

Ешигма ЦЫБЕНОВА.

**ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ:** Зүүн Сибириин соёлой болон искусствын академиин проректор Д.В.Дугаржапов; Хатарай конкурс жюридэ; Б.Цыдыпов.

Набшаһата мододой алтан шара субануудаа тайлаха намарай эдэ үдэрнүүдтэ энэ жэлэй зун болотор Хурамхаанай 1-дэхи дунда хургуулиин директор ябаһан Ревомир Раднаевич БУДАЕВ 65 наһанайнгаа, мүн баһа гэр бүлэ болоһоор 40 жэлэйнгээ ойн баяр тэмдэглэхэнь. Энэ жабхаланта ойн баяраарнь, мүн дүтлэжэ байһан багшанарай һайндэрөөр суг ажаллажа байһан багшанар ба шабинарайнь зүгһөө үнэн зүрхэнһөө амаршалнаб.

Ревомир Раднаевич «дэгэд холын Улаан-хаан» нютагта оршодог тунгалаг Улгана мурэнэй үндэр эрьдэ оршодог Намаа гэхэн тоонтогой.

Ургажа ябаһан «улаан бургааһан» гүүлэдэг Ревомир 1952 ондо Ягдагай эхин хургуулида ороо, һүүлээрнь 1957-64 онуудта республикын 1-дэхи интернат хургуулида һураһан, хожомын түрэл Хурамхаанайнгаа дунда хургуули эрхим һайнаар дүүргэжэ, 1965 ондо Буряадай гүрэнэй Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай дээдэ хургуулиин физикэ болон математикын ангийн оюутан болоһон. Амжалта һайнтайгаар тус институт дүүргэжэ,

## Алдар нэрэнь - багша

физикын багша гэхэн мэргэжэлтэй залуу багша Баргажанай аймагай Баянголой дунда хургуули эржэ, ажалайнгаа харгын үүдые хамсыгаа шуун эхилһэн байна. Эгээл эндэһээ Ревомир Раднаевич наһанайнгаа зам аяар 40 жилие багшын хүнгэн бэшэ ажалда зориулаа юм. Эрэ түрэнһэн урмандаа Ревомир Раднаевич эрхэтэнэй үүргэдүүргэжэ, арминин алба гаранашы юм.

Удаань 5 жэлэй туршада Хурамхаанай аймагай Майск хууринда багшаар ажаллажа байхадаа, хургуулиингаа директорээр томилогдоо һэн.

Эдэбхитэй ажалайнь түлөө арадай гэгээрэлэй министерство Ревомир Раднаевич Будаевые 1983 ондо Хурамхаанай аймагай гэгээрэлэй таһагай даагшаар томилобо.

1987 онһоо Хурамхаан хууринда һая баригданан хургуулиин директорээр баталагдажа, энэ зун хүрэтэр эрхимээр ажаллахадаа, ухаан бодолой энэ гуламтаа хүгжөөхэ хэрэгтэ сэгнэһгүй хубитаа оруулжа,

республика дотороо эрхим хургуулинуудай нэгэн болгожо шадаа.

Эрдэм ухаанай орёо зүргэ шэлэһэн намтартай Ревомир Раднаевич 1989 ондо арадай гэгээрэлэй отличник болоһон, һүүлээрнь Буряад Республикын Верховно Советдэй Президиум 1994 оной июниин 21 -нэй Указаар арадай гэгээрэлэй талаар габыятай байланын болон олон жэлдэ үнэн сэхээр хүдэлһэнэйн түлөө Буряад Республикын габыята багша гэхэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгоһон юм. 2003 оной июниин 5-ай үдэр Россиин Федерациин Президент В.Путинай Зарлигай ёһоор Ревомир Раднаевич Будаев Россиин Федерациин габыята багша гэхэн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртөө.

Энэ 40 жэлэй туршада хүндэмүүшэ, хүниие ойлгохо һайн зантай багшын олон тоото шабинар эрдэм һураһалаа Росси оронойнгоо олон хотонуудта дэшэлүүлжэ, янза буриин мэргэжэлтэд болоод, ажабайдалай үргэн харгыда ороһон байна.

Түрэл нютагтаа, Улаан-Үдэ хотодо, Буряад оронойнгоо бусад аймагуудта, мүн Россиин бэшэше олон хотонуудта амжалтатайгаар ажаллажа байһан хурагшадын багшаяа ходоодо һанажа, эрьбэжэ байдаг.

Эгээл тэрэ 40 жэлэй саада тээ Ревомир Раднаевич мүнхэ тэнгэрийн заяагаар Ага нютагай аялдар илдам зантай басаган Бальжинима Донитовнатай хэтэ мүнхэдөө хуби заяагаа ниилүүлһэн юм. Бальжинима Донитовна хани нүхэрэйнгөө бэлэн бэшэ ажалдань ээм ээмээ дүнгэлсэн, барагтайдань баярлажа, урматайдань үяржа ябадаг. Гэр бүлэдөө аза талаантай Будаевтанай хоёр басагадын эсэгынтэй харгыгаар багшын мэргэжэл шэлэһэн.

Хүндэтэ Ревомир Раднаевич! Ажалаар эхи татаһан харгы замтай үлзы жаргалтай, аза талаантай байг лэ. Анханайхидаал азатай, элүүр энхэ, сариун дорюун ябахыстнай хүсээ, хүндэтэ манай Ревомир Раднаевич!

Ж.В. БУДАЕВА,  
Хурамхаанай 1-дэхи дунда хургуулиин буряад хэлэ бэшэгэй багша.



## ПРОПАВШИЙ САМОЛЕТ

В субботу, 2 октября, одним из главных новостей федеральных Интернет-газет, а также телевизионных каналов стала новость о том, что пассажирский самолет, выполнявший рейс из Уакита в аэропорт Багдарин Баунтовского района, не прибыл на место назначения.

Светлана НАМСАРАЕВА

### ГДЕ САМОЛЕТ?

Ан-2 выполняет рейс по маршруту Уакит-Багдарин два раза в неделю - во вторник и в пятницу. Время полета всего 45 минут. Самолет с тремя пилотами и 8 пассажирами на борту, в числе которых была 9-месячная девочка, должен был приземлиться в аэропорту села Багдарин в 4 часа 20 минут по местному времени. Однако ни в назначенное время, ни через два часа, легкомоторный самолет Ан-2 так и не прибыл в аэропорт и не вышел на связь. Первым забил тревогу начальник местного аэропорта Сергей Елшин.

### ПО ТРЕВОГЕ ПОДНЯТЫ ВСЕ СЛУЖБЫ

В 6 часов 35 минут вечера на единую диспетчерскую службу района поступил сигнал из нашего аэропорта, или площадки для обслуживания самолетов. Главный специалист ГО и ЧС Администрации района Алексей Точнов срочно оповестил службу МЧС республики. Тут же по тревоге были подняты службы и организации района - это милиция, прокуратура, больница, узел связи, районные электрические сети. В считанные минуты собрался штаб, в который входят руководители практически всех служб района. Все наши действия координировали МЧС по Бурятии и Центр медицины катастроф, республиканский штаб во главе с заместителем Председателя Правительства Бурятии Андреем Фоменко, - рассказал заместитель главы района по экономике, начальник районного оперативного штаба Леонид Будаев.

В 7:30 уже прошло первое заседание районного штаба.

Предположили, что по каким-то причинам Ан-2 приземлился в Таксимо или в другом ближайшем к Багдарину аэропорту, возможно, даже в Чите. Однако после запросов стало ясно, что самолет нигде не просил аварийной посадки. Около восьми часов вечера поступила информация о том, что патрулировавший местность самолет Забайкальской службы МЧС зафиксировал сигналы радиомаяка в 75 километрах северо-восточнее села Багдарин. К этому времени районный штаб уже создал 3 оперативные группы для поиска пропавшего самолета. Первую возглавил начальник милиции Солбон Цыренов, вторую - начальник районной ГИБДД Роман Биликтуев, а третью - майор милиции Владимир Федотов. В поиске пропавшего воздушного судна участвовали 30 человек: сотрудники милиции, прокуратуры и центральной районной больницы, МЧС, потом к ним присоединились два водителя вездеходов СРЭО "Дылача". Были задействованы 7 единиц наземной техники - это 3 вездехода, 2 кареты скорой помощи, 2 машины "Урал".

### ТОЛЬКО ЧЕРЕЗ ПРИИСК АЛЕКСЕЕВСКИЙ

Сориентировавшись по карте, оперативный штаб решил, что кратчайший путь к месту аварийной посадки самолета лежит через прииск Алексеевский, принадлежащий семейно-родовой эвенкийской общине "Дылача". Туда группы ушли на легковых машинах.

Находившийся по служебным делам в Улан-Удэ заместитель главы района по социальным вопросам Николай Ковалев срочно связался в городе с руководством "Дылачи". Андрей Туракин распорядился, чтобы спасателям были предоставлены заправленные вездеходы и проводники.

"Дальше наши действия разворачивались с участка Алексеевский, базы "Дылачи". Туда была направлена бригада узла связи для установления временной спутниковой телефонной

связи", - вспоминает Леонид Будаев.

Первой на прииск в 22:20 прибыла группа под руководством Солбона Цыренова в составе 9 человек.

### СЛЕДОПЫТ И ПРОВОДНИК АНДРЕЙ ЖУК

Первым поисково-спасательную группу вывел на место аварийной посадки самолета водитель вездехода СРЭО "Дылача" Андрей Жук.

"То место, где сел самолет, мне знакомо. От него в метрах 400-500 находится оленеводческая ферма, где работают мои мама и отчим. Мимо этого места я езжу еще на другой участок нашего предприятия. В то утро я как раз приехал оттуда", - вспоминает эвенк Андрей Жук.

"Андрей, наверное, знает каждую лесную тропинку, каждую болотную кочку. Кроме работников "Дылачи", вряд ли кто мог знать дорогу, потому что эти места непроходимые", - говорит Солбон Цыренов.

Благодаря тому, что сын оленеводов выбрал самый короткий путь, на месте аварийной посадки самолета группа под руководством полковника милиции была в 4 часа 40 минут утра, выиграв почти 4 часа поиска. По следам, оставленным на снегу, группа поняла, что пассажиры и пилоты направились на оленеводческую ферму. В общей сложности почти 12 часов пассажиры и пилоты находились на оленеводческой ферме СРЭО "Дылача", где их приютили, обогрели, накормили.

"Когда мы пришли на ферму, я почувствовал, что мама в шоке. Представьте, сначала самолет, потом люди, потом мы. Узнал по форме пилота, который лежал на кровати с наложенными на ноги шины", - вспоминает Андрей. Потом оказалось, что среди пассажиров двоюродная сестра водителя второго вездехода "Дылачи". Она была с ребенком.

Андрей Жука местные жители называют поисковиком и следопытом. В сентябре 2006 года в радиусе разбившегося в апреле 1988 года самолета, летевшего в Таксимо, он обнаружил останки человека. Из кармана брюк



Водитель вездехода СРЭО "Дылача" Андрей Жук первым вывел оперативную группу на место аварийной посадки самолета Ан-2. За это руководство предприятия вручило ему премию в 100 тысяч рублей.

истлевшего трупа Андрей не побоялся достать документы. Паспорт был на имя Харлова Александра Александровича, 1942 года рождения. Узнав о находке, мама, Ольга Владимировна Мордонова, посоветовала отнестись в районную газету "Витимские зори". После публикации позвонили из Муи родственники погибшего и просили Андрея показать им место находки.

"Они позвонили в январе или в феврале, а там гольцы, и можно подняться только в августе или в сентябре. Больше они мне не звонили", - рассказывает Андрей.

### САМОЛЕТ БЫЛ ИСПРАВЕН

По словам Сергея Елшина, самолет не так давно был на техническом ремонте. По данным МЧС по РБ, самолет вынужден был совершить вынужденную посадку, обходя гроззовые тучи. Судно отклонилось от курса примерно на 30 километров. В день вынужденной посадки температура была около минуса 10 градусов. В воскресенье, 3 октября, на месте происшествия работала комиссия из Улан-Удэ.

## Цены

### ВЕРХНИЕ ПОЛКИ В КУПЕ СТАЛИ ДЕШЕВЛЕ В ДВА РАЗА

Билеты на проезд на верхних местах купейных вагонов всех категорий поездов внутрироссийского сообщения подешевеют в два раза. Как сообщила пресс-секретарь Улан-Удэнского отделения ВСЖД - филиала ОАО "РЖД" Елена Волошина, билеты со скидкой в составе дальних поездов ОАО "ФПК" в вагонах "Люкс", СВ и купейных вагонах можно будет приобрести во всех железнодорожных кассах с 1 октября на поезда, отправляющиеся с 15 октября 2010 года.

- Причина снижения стоимости - политика гибкого регулирования цен на пассажирские билеты, - отметила пресс-секретарь.

Кроме стоимости проезда на верхних местах купейных вагонов с 1 октября изменится стоимость услуг, предоставляемых пассажирам. Так, например, комплект постельного белья обойдется путешественнику в 84 рубля, а операция по восстановлению испорченных и утерянных проездных документов - в 136 рублей за 1 билет.

### "ДАРЫ ОСЕНИ"

Ярмарка "Дары Осени" пройдет 9 и 10 октября в Улан-Удэ.

Картофель и капусту на ярмарке можно будет купить по 10 рублей за кг., морковь - 13, лук - от 15, саженцы - полукультурку, смородину и облепиху - по 100 рублей. И по сниженной цене можно будет купить мед - 250 рублей за литр. Ярмарка пройдет на территории ТК "Туяра", "Солнечный", "Фортуна". В Советском районе ярмарка состоится 16-17 октября на торговой площадке ООО "Дом сервис".

## В пригороде Улан-Удэ начинает работу

### "ЗОНА ЭКОНОМИЧЕСКОГО БЛАГОПРИЯТСТВОВАНИЯ"

В столице Бурятии между республиканским агентством по развитию промышленности, предпринимательства и инновационных технологий и лесоперерабатывающей компанией "Байкал-Нордик" состоялось подписание соглашения о взаимодействии.

#### Байкал-Daily

Как ранее сообщал "Байкал-Daily", от претендентов на зоны экономического благоприятствования было подано пять заявок. По всем подготовленным документам лидером стала зона экономического благоприятствования, представленная городом Улан-Удэ в районе четвертого километра Спиртзаводской трассы. Бывшая площадка моторного завода полностью обеспечена всей инфраструктурой. Поставлены на кадастровый учет все земли, территория обнесена забором. Площадь зоны 203 гектара, она уже готова принимать и принимает резидентов.

На сегодняшний день единственным резидентом, заклю-

чившим договор с городом Улан-Удэ, является компания "Байкал-Нордик", которая в настоящий момент реализует инвестиционный проект по комплексной переработке древесины.

- Проект очень интересный. Он позволяет только на первом этапе трудоустроить порядка пяти сот человек. Строительство объекта предполагается начать в 2011 году, а его запуск - по истечению трех-четырех лет. Это естественно для процесса строительства любого завода. Поэтому мы очень рады, что в нашей экономической зоне появился первый резидент. Мы являемся уполномоченным органом по сопровождению реализации мероприятий по этой зоне, и вот сегодня было подписано соглашение о взаимодействии, - рассказал руководитель агентства по развитию промышленности, предпринимательства и инновационных технологий Александр Гребенщиков.

По словам генерального директора ООО "Байкал-Нордик"

Марины Чаюн, на территории экономической зоны компания планирует строительство нового лесоперерабатывающего завода общей площадью 31 гектар. Лесопильное оборудование поступит из Америки и Канады. Уже подписаны все договора и соглашения с зарубежными коллегами. Сейчас компания работает над проектно-сметной документацией и ее адаптацией. Ведется мониторинг подрядчиков для строительства.

На сегодня правительство республики предлагает всем бизнесменам, инвесторам принять участие в реализации своих проектов в зоне экономического благоприятствования промышленно-производственного типа. Резидентами этой зоны могут быть предприятия, которые на первоначальном этапе вкладывают в реализацию своего проекта не менее пяти миллионов евро.

- Эта зона имеет всю инфраструктуру. Кроме того, резидентам будут предоставляться льго-

ты по налогу на имущество, землю, прибыль. Также будет оказываться государственная поддержка в части финансирования, кредитования, - сказал Александр Гребенщиков.

Реализация проектов на территории зоны не повлияет на экологию города Улан-Удэ. Рядом с зоной, кроме котельной, воды и канализации, есть хорошие очистные сооружения, которые строились для завода, заверил он.

- Зона находится за чертой города, выдержаны расстояния от всех жилых массивов согласно новым СНиПам. Большое расстояние от запланированного в генплане Улан-Удэ микрорайона многоэтажного домостроения. Также резидентам мы ставим в качестве одного из условий, что у него должна быть экологически чистая продукция. Грязного производства там не будет, - подытожил Александр Гребенщиков.

## РЕВОЛЮЦИЯ

### В ЛЕСОПЕРЕРАБАТЫВАЮЩЕЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ БУРЯТИИ

Марина ЧАЮН, генеральный директор ООО «ЛПК «Байкал-Нордик»

Мы планируем построить в Улан-Удэ лесоперерабатывающий завод, выпускающий свыше 350 тысяч тонн продукции в год. Это пиломатериалы, мебельные щиты, половые и паркетные доски, различные строительные материалы из древесины. Оборудование, которое мы собираемся использовать, позволяет делать товар высшего качества. Поэтому рынком сбыта для этой продукции может быть весь мир. Производиться все должно из собственной древесины, для этого в районах республики начнут работать лесозаготовительное производство. Своей будет и энергетика. Ни грамма древесины не должно пропадать, отходы производства станут топливом для выработки тепловой энергии, используемой на заводе. Кстати, еще одним видом продукции станут пеллеты - древесные топливные гранулы с очень высоким коэффициентом сгорания. Планируется, что в общей сложности на предприятии получат работу около 500 человек. Бюджет республики получит миллионы рублей налогов.

## Здравствуй, УРДА ГОЛ!

Кто из нас не мечтает хоть на короткое время вырваться из душного города, бежать от ежедневной суматохи и окунуться хоть на короткое время в прохладной таежной тиши наедине с дикой природой?

**Соелма БАЛЬЖУРОВА**

В этом году мне удалось осуществить давнюю мечту и после недолгих сборов выехать в направлении закамской деревушки Далахай. Именно там находится место, о котором столько хорошего слышала - аршан в местности Урда Гол.

И вот ранним утром одного из жарких июньских дней в составе небольшой группы сельчан выехала в сторону долины Урда Гол. После трехчасового пути по бездорожью и бесконечного восторга красотами тайги добрались до места назначения. По словам местных жителей, в советские времена в долине было значительно меньше животноводческих ферм. Когда совхозы распались, жители Далахай пришли к выводу, что им лучше заняться традиционным для этих мест трудом - животноводством. Таким образом, бывшие колхозники, получив на доли и паи земельные участки и скот, начали заниматься личным хозяйством. На многих стоянках видны новые добротные дома с хозяйственными постройками, на зимних стоянках проведено электричество, на крышах домов - спутниковые антенны. Позже, проведя на аршане несколько дней, мы увидели, что все животноводы имеют свой транспорт - трактора и "уазики". И еще, что примечательно, многие из них - молодые семьи, решившие прочно и надолго обосноваться на земле своих предков.

На аршане имеется с десяток домов, из них три находятся в нормальном состоянии - один совершенно новый, построен далахайцами и вмещает 5-6 человек, еще один большой дом возвели жители Утаты, там могут проживать до 12 человек, и деревянная юрта. В этих домах в прохладные дни можно топить печку.

По словам жителей Урда Гола, ежедневно приносящих для отдыхающих свежее молоко и сметану, бывает, что одновременно отдыхают до 50-60 человек. Тогда оказываются занятыми и маленькие полуразрушенные домики-сарайки. Поэтому считают, что пора остальным селам подумать о строительстве домов. Впрочем, поправить здоровье приезжают жители не только Закамского района, но и из других районов, Улан-Удэ, Иркутской области и Забайкальского края. Сюда едут с надеждой на исцеление страдающие от заболеваний дыхательной системы, глаз, при изжоге. При этом знающие люди советуют быть осторожными и в начале оздоровительного курса находиться в ванне не больше 5-10 минут человеку с ослабленным здоровьем. Сама окружающая природа и атмосфера способствуют отдыху и исцелению от всевозможных физических и душевных недугов.

Через семь дней полного блаженства мы возвращались домой довольные, бодрые, с твердым намерением вернуться обратно через год.

В 1953-1954 годы трестом "Востоксибнефтегеология" на территории Тункинского района велись поисково-разведочные работы. У села Жемчуг на берегу реки Иркут скважиной с глубины 739-788 метров была выведена слабоминерализованная термальная вода, которая была отнесена к метановым гидрокарбонатно-хлоридно-натриевым термам. Температура воды составила 38-40 градусов выше нуля.

**Татьяна ЦЫРЕНОВА**

Из рассказа Игнаевой Намжил Жалановны, работавшей тогда секретарем Жемчугского сельского совета: "С апреля 1953 года до Нового года бурили скважину, поставили вышку примерно высотой 10 метров. Сначала пошла нефть, которой все присутствующие мазали лицо, бегали, прыгали от радости, но вскоре полилась горячая вода. Анализы воды увезли на исследование в Читу и Иркутск, затем отправили в Москву. Пришло сообщение, что вода очень хорошая, лечебная, ее можно пить."

Местные жители стали использовать воду "диким способом" и в наружном применении. Водолечение с годами приобрело устойчивую положительную репутацию. 1988 год. На расстоянии 200 метров от этой вышки была пробурена вторая скважина и с глубины 1066 метров забил углекислая термальная вода температурой 55 градусов выше нуля. И эта вода обладает большими лечебными свойствами. Со временем здесь стали строиться индивидуальные дома отдыха, затем предприятий и организаций.

2000 год. В составе водолечебницы функционируют 8 пансионатов промышленных предприятий Иркутска, Ангарска, Слюдянки и трех местных предприятий и организаций.

Минеральные воды "Вышки" стали интересовать многих. В мае-сентябре 1999 года Сибирской медико-экологической компании, Региональным центром медицинской экологии ВСНЦ СО РАМН при сотрудничестве с Иркутским государственным медицинским университетом и Иркутским государственным университетом были организованы наблюдения за лечением больных, разработки и рекомендации по методике и показателям для лечения этими водами, а также определение приоритетных исследований на перспективу.

В июне 2000 года на Вышке состоялась научно-практическая конференция по дальнейшему развитию водолечебницы "Вышка", в работе которой приняли участие член-корреспондент Российской академии медицинских наук, заместитель председателя президиума ВСНЦ СО РАМН, завкафедрой общей, военной и радиационной гигиены с курсом экологии Иркутского медицинского университета, профессор М.Ф.Савченков и другие ученые, участвовавшие в исследованиях жемчугских минеральных вод. Выяснилось, что месторождение уникальное - одновременно термальные углекислые и метановые воды, которые можно использовать как для наружного применения, так и для питьевого лечения. Кроме того, местность является доступной, удобна для строительства и развития инфраструктуры территории вокруг скважин, мощная база местных продуктов питания и трудовых ресурсов, и, наконец, высокий спрос в Сибири на лечение этими водами. Конечно, строительство крупного санаторно-курортного комплекса требует много средств, но расходы, по мнению ученых, быстро окупятся, и в дальнейшем станут хорошим подспорьем для пополнения бюджета района.

Потребность населения в бальнеолечении огромна. Сегодня Жемчужина является курортом местного значения, находится в живописнейшем месте, в излучине

## Вышка. Прошлое и настоящее



Вид на Иркут и Тункинские гольцы из п. Жемчуг

реки Иркут, откуда открывается великолепная панорама Саянских гор. Чистый воздух, ароматы степных трав, минеральные источники, экологические чистые продукты питания - все это располагает к приятному и полноценному отдыху.

В настоящее время в составе водолечебницы функционируют МУЛОУ "Жемчужина", ГК "Новый век", ГК "Красная поляна", пансионат НП "Тункинский", пансионаты промышленных предприятий Иркутска, Ангарска, Слюдянки. Появилось множество магазинов, кафе, частных домов.

Если еще не так давно машины чуть не въезжали в Иркут, берег его был загрязнен и во многих местах были следы от костров, то сейчас ведется большая природоохранная работа МУЛОУ "Жемчужина", генеральным директором которой является А.А.Батлаев. За время существования "Жемчужины" построены столовая, общественный туалет, открыт бассейн, обновлено ограждение вокруг душа.

Со дня основания пансионата "Новый век" прошло пять лет, но за это время построены четыре летних корпуса, зимний корпус с люксовыми и полулюксовыми номерами, бассейн с термальной водой. Для удобства отдыхающих на территории расположены массажный кабинет с двумя отделениями, баня, бар, магазин, летний бар, функционирующий как концертная площадка, столовая и кухня для персонала, отвечающие всем современным требованиям СЭС.

Имеется спортивная площадка, беседки для отдыха. В этом году запустили аквапарк глубиной 1,8 метра с подогревом от солнечных батарей. Благодаря депутату Народного Хурала А.Г.Самаринову построены три летних домика для ветеранов труда. Также в этом году выделены льготные путевки для проживания в пансионате работникам образования в честь Года учителя.

Администрацией Тункинского района принято решение о расширении и реконструкции здравницы на Жемчугском месторождении термальных и углекислых вод.

## ИНСУЛЬТ ЛУЧШЕ ПРЕДУПРЕДИТЬ

**Современные стратегии лечения и реабилитация пациентов после инсультов, терапия больных эпилепсией и рассеянным склерозом - эти и другие актуальные вопросы медицины рассматривались на прошедшем в Улан-Удэ симпозиуме неврологов с участием ведущих ученых России, Германии, Италии, Австрии, Дании, Израиля.**

**Людмила ОЧИРОВА**

Инициатор встречи - Российская ассоциация неврологов - стремится охватить как можно больше регионов с тем, чтобы как можно больше врачей из глубинки могли ознакомиться с современными методами лечения, ухода за больными и профилактике неврологических заболеваний.

Среди гостей был академик Российской академии медицинских наук Евгений Гусев, подчеркнувший важность проведения своевременных профилактических осмотров и диспансеризации.

Особое место среди неврологических заболеваний занимает такое грозное заболевание как инсульт, ставший одной из основных причин смертности и ранней инвалидизации населения во всем мире. В России ежегодно заболевают инсультом 450 тысяч человек.

В Бурятии из года в год растут случаи первичного инсульта, он стремительно молодеет - нередко поражает 30-40-летних. Об этом говорит главный невролог республики - заведующая невро-

логическим отделением республиканской больницы имени Семашко **Елена Валерьевна Ангапова**.

- Причина инсульта в первую очередь - артериальная гипертония. В последние годы проводится немало акций по профилактике и выявлению гипертонии, но все равно люди мало информированы о последствиях этой болезни, именуемой "тихим убийцей", начальных признаках ее страшного осложнения - инсульта. Общее недомогание на протяжении нескольких дней, краснота лица, онемение в руках, на лице расценивают как другое заболевание и в большинстве случаев занимаются самолечением, запаздывают с обращением к врачу. "Скорую" чаще вызывают, когда больного уже парализовало.

Большинство, перенесших инсульт, становятся инвалидами, вынуждены уходить с работы, нередко навсегда прикованы к постели, становятся тяжким бременем для семьи.

**- Стоит хотя бы раз увидеть близкого человека, вчера вполне здорового, а сегодня вдруг оказавшегося в полной**

**зависимости от других... Это страшно. Надо делать все, чтобы избежать этой участи.**

-Прежде всего приобретите домой тонометр, регулярно принимайте антигипертензивные лекарства. Это позволит контролировать давление, нормально жить и работать долгие годы. И помните, инсульт - заболевание ночное. Если утром чувствуется недомогание, какое-то неудобство при разговоре, движении рукой - лучше подстраховаться. Самое главное при инсульте - вовремя обратиться за помощью. Неврологи сегодня есть в любой поликлинике, "Скорая" оперативно реагирует на подозрение на инсульт.

Особая осторожность требуется больным с нарушениями мозгового кровообращения. Каждый такой случай - повод для получения медицинской помощи. Есть препараты, которые таким больным рекомендуется иметь дома, чтобы при ухудшении состояния успеть до приезда "Скорой" оказать себе помощь. Тогда даже при наступившем инсульте восстановление происходит быстрее, не дает таких грозных осложнений.

Профилактика инсульта начинается с первичной профилактики, это контроль артериального давления, холестерина, обследование и лечение сосудов нижних конечностей. Старайтесь употреблять больше овощей и фруктов, активнее двигаться. Тогда риск инсульта существенно снижается.

К сожалению, риск повторных инсультов очень высок, а реабилитация таких больных затягивается на долгие годы.

**-Сегодня в России ведется особая политика в лечении инсульта.**

-Правительство РФ, Минздрав РФ уже несколько лет осуществляют в регионах программу развития специализированных сосудистых центров для лечения этой тяжелой категории больных. Они созданы уже в нескольких регионах.

Лечение инсульта затруднено из-за короткого срока - у врача всего три часа, чтобы обошлось без осложнений. И в этих центрах предусмотрено, чтобы больной получал восстановительное лечение с момента поступления... В них расширенные штаты, круглосуточно работают не только неврологи, но и нейрохирурги, кабинеты УЗИ сосудов, ангиографии, которые позволяют обнаружить тромбы и ввести

специальные препараты для их растворения. С больным работают логопеды, психологи. Большим вниманием уделяется реабилитации - закупаются специальные тренажеры. В Бурятии открыт подобный центр планируется в 2012-2013 годах.

**- Кроме инсульта обсуждались на симпозиуме и другие серьезные неврологические заболевания.**

- Такие как рассеянный склероз. Уже три года ведется работа по созданию федерального регистра больных с этим диагнозом, для них выделяют из федерального бюджета средства на дорогостоящие препараты. Лечение одного больного в месяц обходится в 40 тысяч рублей. Рассеянный склероз, к сожалению, молодеет. Это тоже большая проблема для Бурятии.

Большое внимание уделялось на симпозиуме и эпилепсии. Появляются новые препараты, которые позволяют таким больным вести обычный образ жизни. Наука не стоит на месте и теперь это заболевание уже не относится к разряду неизлечимых. Сегодня можно контролировать состояние, чтобы не допустить приступов. Есть больные с эпилепсией, про диагноз которых окружающие и не догадываются. Современные лекарства, конечно, очень дорогие. Те, кто на инвалидности, получают их бесплатно. В республиканской больнице принимает опытный эпилептолог Рудольф Цыдыпович Доржиев.



ВСГАКИ-гай байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо

## СОЛОТО ЗАМТАЙ СОЁЛОЙ ГУЛАМТА

Аяар 1976 ондо Зүүн Сибириин гүрэнэй соёлой институтдай (ВСГИК) театральна таһаг дүүргэхэ хуби заяан намда тудалдаа. Шадмар бэрхэ багша, доцент, бүхы наһаараа оперно театрай ахамад режиссер байһан, суута дуушан ябаһан, бэлигтэй багша Надежда Петровагай наһанайн нүхэр Россиин искусствын габьяата ажал ябуулагша Николай Ефремович Логачевой ударидалга доро нураха заяатай баян намтарнай эхилээ бэлэй. Тэрэ

үедэ үсөөхэн буряад оюутад Агын Вера Юндунова, Угдаанай Нина Дагбасва, Эрхүүгэй Фридрих (Федя) Токтонов, Хяагтын Баста Цыденов, Эрхүүгэй Джемма Баторова гээд суг нурадаг һэмди. Эдэмнай мүнөө суута соёлошод, багшанар болонхой. Фридрих Токтоновоймнай хүбүүн «Байгал» ансамблиин ахамад дирижер болонхой гэжэ ехэ баярладагбди, сэгнэдэгбди. Харин Баста Цыденовнай мэдээжэ артист, эгээл бэлигтэй. Тингээд Джемма Николаевна

Баторованнай ВСГАКИ-гай театральна кафедрис даагша, доцент, Россиин искусствын габьяата ажал ябуулагша. Тэрэшлэн бэлигтэй соёлшон Вера Юндунова Япондо бэлиг шадбария гэршэлээ, бэлэг дуугаа баряа. Урагшаа ханаатай, урма зоригтой Вераннай «Тоонто» ансамблине бэлиг шадбарияраа шэмэглээ. Тинхэдэ «Ульгэртэ» амжалтатай ажаллаһан Нина Лубсановна Дагбасваннай олзын хэрэгтэ амжалтатай ажаллана.

АЖАЛША  
ВETERАНУУДТА –  
АЛДАР СОЛО

Сентябриин 21-һээ 25 болотор үргэлжэлһэн ВСГАКИ-гай алтан ойн баярай хүндэлэлдэ түрүүшын үдэр ветеранууд, хүндэтэ профессорнууд Соёлойнгоо ордоной газрахи саад соо залуухан модонуудыг хуулгаба, халуун амаршалга шагнабад. Хажуудан мүнөө үсын оюутад туһалбад. «Хатарай институт», «Хүгжэмэй институт», бусад халбарин таһагуудта нурадаг залуушуул тэдэндэ хамһалсаа. Удаань столоводо орожо, халуун сай, амгатай эдэ бариад. Бэлигтэй багша, театр шэнжэлгшэ, доктор, профессор, академик Валентина Цыреновна Найдикова тухайгаа «Буряад үнэн – Дүхэригтөө» «Буряадай түрүү хүнүүд» гэхэн конкурсдоо бэшэжэ, Гран-при шанда хүртэһэн хадаа хоюулан хүтэрлэдэн ошожо, халуун сайһаа хүртэбэбди. Энэ столово соонь бүхы ветерануудта, эрхим багшанарта алтан ойдонь зориюулагдаһан ехэ зохидон медальнууд халуун альга ташалган доро барюулагдаба. Манай столдо суг нууһан суута артистууд, бэлигтэй аха захан зон – Бакалин Николаевич Васильев, Инесса Ильинична Соктосва, Аралтай Исасви Каржубасва, бусад медальнуудта хүртэбэ, баясаба, бидэшье амаршалбади.

Академие дүүргэһэн оюутад үглөөдэринь сулараа, «Феникс» гэхэн соёлой түбтэ выставкэ хараа, «Первый ВУЗ культуры в Сибири: история, проблемы и перспективы» гэхэн темэдэ зориюулагдаһан эрдэмэй – практическая конференцидэ, мүн «Будь же ты вовек благолюбивна» гэжэ нэрлэгдэһэн сэргэнүүдэ байгуулгын комплекс нээлгэдэ, мүн залуу оюутадта оюутадтай биледүүдэ барюулгын баярта хабаадаа, ветерануудыг хүндэлгын ёһо гуримда ороо, баясаа. Айлашадын алдар суута Байгал («Ослик» лагерь) ошобо, тэндэхи хайндэртэ хабаадаа.

## ОЙН БАЯРАЙ ҮДЭШЭ

Тэрэл үнөөхи «Феникс» гэхэн соёлой түбтэ духовой оркестрай огсом хүгжэмөөр баярай үдэшэ нээгдэжэ, суута ректор, Аралдай Хуралай депутат Р.И. Пшеничникова тайзан дээрэ уригдажа, ВСГАКИ-нгаа баян намтарыг, бэлигтэй багшанарыг, академиеэ суурхууһан зониин дурдаа. Илангаяа бүхы дэлхэйдэ мэдээжэ болоһон «Русский сувенир» (Китов) ансамблиин бааза дээрэ суута «Забава» бии болоо гэжэ. Буряад Республикын Президент В.В. Наговицын, Аралдай Хуралай Түрүүлэгшэ М.М. Гершевич, Улаан-Үдэ хотын мэр Г.А. Айдасв, КПРФ-гэй зүгһөө С.П. Будожалов, мүн тинхэдэ И.И. Калашников, А.Г. Варфоло-

меев, бусад халуунаар амаршалба, бэлэг сэлэг барюулба. Жэшэнь, суута бизнесмен И.Э. Матхановнаа шэнэ костюмуудыг оёхо хэрэгтэ 500 мянган түхэриг ороо гэжэ ректор баясан мэдүүлбэ. Буряад Республикыгаа, Аралдай Хуралай Хүндэлэлэй грамотануудта олон багшанар хүртөө.

Россиин эрхим институт, ИНСАМ-ай (Швейцари) эрхим хуралсалай эмхигүүлэһэн, Россиин экономикын лидер болоһон, 100 эрхим вузуудай дунда ороһон ВСГАКИ-гай нэрэ Водолей ододой нэгэн болохо ододой нэрэдэ хүртүүлһэн бэлигтэй дарга Р.И. Пшеничникова тухай найхан үгэнүүд хэлэгдээ. ВСГАКИ-гай дээрхи хушалта хэлгэхэ хэрэгтэ Правительствын зүгһөө 10 миллион түхэриг үгтөө. 25 мянган оюутадые – бэрхэ мэргэжэлтэдыг бэлдэһэн ВСГАКИ тухай «Справедливая Россия» партиин түрүүлэгшын орлогшо, Гүрэнэй Дүүмын депутат С.П. Горячева, Россиин Соёлой министривын зүгһөө Л.А. Ахмадулина, Россиин арадуудай ассамблейн дарга, Москвагай соёлой университетэй ректор, авар яһанай Р.Х. Абдулатипов, Буряадай түрүүшын Президент Л.В. Потопов, Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Б.Г. Бальжиров, горсоветэй түрүүлэгшэ А.М. Голков, хотын районуудай захиргаануудай дарганар Е.Н. Пронькин, Т.А. Быкова, О.Г. Якимовский гэгшэд үнэн зүрхэнэйгөө баяр хүргөө. Баян сэдхэлтэй, шогтой үгэтэй Рамазан Абдулатиповой, Светлана Горячевагай амаршалганууд халуун альга ташалгаар угтагдаба. Саха-Яхадай А.Д. Макарова, Тува, Алтай республикануудһаа, бүхы вузуудай, сузуудай ректорнууд амаршалба. Театральна кафедрис даагша, доцент Д.Н. Баторова, аяар холын Канадаһаа 12 жэл боложо эрэнэн, Ярууна тоонтотой, бэлигтэй хорсограф, балетмейстер Баир Цыдыпов (өөрынгөө концерт хаяхан харуулба), хоорой кафедрата 1965 онһоо хүдэлһэн доцент В.Н. Плотников, тайзанай оршондо хэлэ заадаг байһан, мүн

нөө Эрхүүдэ ажаһуудаг бэлигтэй багша Г.Н. Родина, олон конкурсуудай лауреат, Россиин соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ О.Н. Герасимова, алдар суута дуушан, профессор Г.Б. Шойдагбасва, бусад амжалтатай эндэ ажаллана.

ЗҮЖЭГЛЭМЭЛ НАЙРААР  
БАЯСУУЛБА

«Мы – творцы души мира» гэжэ нэрлэгдэһэн зүжэглэмэл концерт бултанай зүрхэ сэдхэл хүдэлгэбэ. Театральна искусствын оюутад «Легенда о Древе» гэхэн найр харуулжа, «Водолей» гэхэн одонуудай нэгэндэ хүртэһэн ВСГАКИ (1960 ондо библиотечнэ институт байһан) өөрынгөө намтартай танилсуулба. «Бэһэлигтэй дуун» гэхэн ёһо заншалтай «Мүнгэн сэргэ» гэхэн этно-театр, буряад арадай инструментүүдэй оркестр танилсуулжа, эндэ сугларагшадые хужарлуулаа. «Беловодье» гэхэн шэмээшгүүдэй театр, хасаг ансамбль бэлигтэй гэршэлбэ. Г.Перселын «Дидона и Эней» гэхэн оперо дураджажа, бидэниин гайхуулба. Эндэ СССР-эй арадай артистка Г.Б. Шойдагбасвагай орууһан хубита ехэ байна. Тывагай оркестр эндэ хабаадаа. Суута дуушад, багшанар, профессорнууд Г.Шойдагбасва, Россиин габьяата артист В. Бальжинимаев уран дуугаараа урмашуулба. Алтан ойгоо угтаһан ВСГАКИ тухайгаа «Академия» гэхэн дуугаа дуулалдаба.

Сентябриин 25-да академийн эмхидхэн «Венок дружбы – 2010» гэхэн IV уласхоорондын конкурс, хатарай эрхим коллективүүдыг элирүүлээ.

Мэргэжэлтэ ажалдамнай туһалһан, үргэһэн түрэл ВСГАКИ-даа баярыг хүргэн, бүхы багшанарайн ажалдань амжалта, ажабайдалдань жаргал доро дохин хүсэ!

Бэлигма ОРБОДОЕВА.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: найндэрэй үсдэ.

Р.-Н. БАЗАРОВАЙ фото.



Р.И. Пшеничникова





## ГАНСАНАА ГАЗАР ДҮҮРЭХЭ

Хойто-Ага нютагта Улаалзай хубдүүд омогой Юндэнтэн гэжэ айлайхи Юм, Дондог, Дамбинима гурбан хубүүтэй, Жаб, Дулма, Дулмажаб, Сэдбэл дүрбэн басагатай ажимдаржа байһан юм. Шарлаан Юндэн гэшэ зоримгой, ажалша бүхэриг, ямаршье юмэн-һээ ехэ далтирхагүй, айхагүй, доро зүрхэтэй хүн байһан гээд хойто үсын үри надаһадын дурсадаг юм. Дарима намганиинь омог доруун, шэрүүхэн зантай, хубүүд, басагадаа эрхэлүүлжэ байдаггүй, үнэн сэхээр, ажалша бэрхээр хургадаг байгаа. Хубүүд, басагадын эжынгээ хургаалһаа гарадаггүй, шанга хүмүүжэлтэй байһан юм ха.

Юндунов Дамбинима Улаан-Үдэ шадар Дивизионно станциин хажууда сэрэгэй алба хэжэ байтараа, зоргон соогоо морёор гүйлгэдэг нютаг нугань ханагдаа юм гү, али буряад хубүүндэ сэрэгэй албан хүндэшэ байгаа юм гү, нэгэн бороотой, бүрхэг намарай үдэр сэрэгэй албанһаа тэрлээд, нютаг тээшэ ябагаар зоришобо. Намарай бороодо сохюулжа, нэбтэ порошонхой хубсаһатай Дамбинима хада дээгүүр нилээд холохоно ошоод, орбонгоороо унаһан томо модоной узуурта нүхыень ехэ болгожо малтаад, досоонь гал түлибэ, ехэ согой суглархадань, тэрэниень этэжэ гаргаад, хубсаһатаяа нүхэн соо ороод унташаба.

«Үглөөгүүр хэрхэдээ, хубсаһамни хаташаһан, бэсми нэргэ-шэһэн байгаа һэн» гээд тэрэ хөөрэдэг һэн ха. Хада дээрэ гараад харахадань, һэсы гэртэй айлайхи байба. Эдэ лаб буряадуд байгаа ёһотой гээд, тэрэ айлда ошобо. Тэдэ буряадуд Дамбиниимыс эдэлүүлээд, ундалуулаад, хубсаһынь нэлгүүлээд, билет абажа, поездло хуулгажа табиба. Могойтын станцида буугаад, хүндэ харагдангүй, шэлэ хадаар Хойто-Агаяа, Хамгалияа хүржэ ерэхэднэ, аба эжынь хэлээ: «Зай, яахаб, Бурхан багша шамайе абарна ааб даа. Талаантай наа, Монголой хилэ гарахаш, үгы наа, түрмэлнэ бээш», - гээд, тон һайн мориёо унуулаад, һүниин харанхы руу хубүүгээ табья һэн.

Дамбинима Монголой Дорнод аймагта Бараади гэжэ буряад басагантай танилсаад, айл бүлэ боложо түбхинөөд, Санжаа, Цыбен, Цырен, Цырен-Дулма үхибүүдтэй болоо. Үри бээс үдхэжэ, адуушан ажалтай нархагар байжа байтарынь, хашаха, хайраха хатуу шэрүүн саг болоод, Дамбинима Юндунов СССР гүрэн руу тушаагдажа сүүдүүлээд, Шара горхондо арбан жэл түрмэдэ байһан юм. Түрмэһөө табигдаад, тоонто нютаг Хойто-Агаяа амиды мэндэ бусажа ерэхэднэ, эжынь харан гэхдээ, мэдээ табяад унашаһан юм гэдэг. Түрэл гаралаа, эжы абаяа хохидоохогүй гэжэ Дамбинима амиды мэндэ ябаһан тухайгаа түрлэдөө нэгэнь мэдээ үгөөгүй байгаа ха юм. Хойто-Агадаа адуушанаар ажаллаба. Сталин багшын наһа барахада, саг һайн тээшэ хубилжа, Дамбинима Юндунов хайрата Бараадидаа, үхибүүдтэ бусахамни гэжэ эжыһээ, засаг түрмэһөө табилга абаад, Монгол орон руу гэр бүлэдөө ошоо һэн ха. Хубүүдээ, басагадаа «елэгэр хара юндэнгүүднэ» гээд эрхэлүүлдэг байһан. Дамбинима Юндунов нагасынгаа хуби заяан тухай, наһанайнь орёо зам тухай Буряадай гүрэнэй университетэ олон жэлдэ багшалһан минии нүхэр Батоев Галсан Батосвич намда хөөрөө һэн.

«Алтаргана-2010» гэхэн Бүгэдэ буряадудай уласхоорондын фестивалиин үедэ «Алтан саг» гэхэн конкурсно Россин, Монголой, Шэнэхээнэй (Хитад) олондо мэдээсэл тараадаг 21 редакцинуудһаа журналистнуудай 113 материалнуудыс жюри хаража үзбэ. Зургаан журналистнуудайнгаа эрхим материалнуудыс конкурсно асарһан Агын тойрогой «Толон» газетэ эрхимлэбэ, түрүү һуури эзэлбэ, алтан медальда хүртэбэ. Тэдэ журналистнуудай тоодо оролсоһон, Буряад арадаа суурхуулһан солото хүнүүдэй ажал хэрэг, бэлиг талаан тухай саг үргэлжэ бэшэдэг, мүнөө үедэшы уран гуурһаараа шалгардаг, «Үнэнэйнгөө», «Толонойнгоо» штатнабэшэ корреспондент, урагшаа ханаатай, урма зоригтой, хүхюун доруун зантай Намжилма Нанзатовна БАЛЬЖИНИМАЕВАЕ үндэр шагналда хүртэһөөрнь амаршалнабди.

-Манай туйлаһан амжалтада танай оруулһан хубита ехэ. Зохёохы ажалдатнай амжалта, һайн һайхание хүсэнэбди,-гэжэ «Толон» газетын ахмад редактор Сэсэг Тумурова хэлбэ, амаршалба.

«Алтарганада» Монгол ороноор айлшалһан тухай материалынь уншагшадайнгаа анхаралда дурадханабди.

Бэлигма ОРБОДОЕВА,  
 журналист,  
 Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ.



«Алтаргана – 2010» фестивалда хабаадажа, Улаан-Баатарта оходоо, Дамбинима нагасын аша гушанартай, дүшэ жэшэнэртэй уулзажа ерээб. Тэдэнэр табяад шахуу халуун амин боложо үнэржэнхэй, Дорнод аймагта,

Эрдэнэт хотодо, Улаан-Баатарта ажаһуудаг юм. «Гансаһаа газар дүүрэхэ» гэхэн буряад арадай аман үгын сэсэн мэргэниис бодото дээрнэ шюдөөрөө хаража, үзэжэ ерээб.

Дамбиниимын Санжаа нагасын ехэ басаган Цэвэлмаа Эрдэнэдэй

ГОК-то гуша гаран жэлдэ хүдэлжэ, мүнөө наһанай амаралтада гаранхай. Баттулга нүхэртээс ГОК-то хүдэлхэдөө, залуухануудаар хуби заяагаа ниилүүлһэн, айл бүлэ болоһон юм. Баттулга ГОК-то Сэлэнгэ мурэнһөө уһа татадаг аппаратай мастераар хүдэлһэн. Залуудаа манай суута боксёр Зориктуевтай ринг дээрэ туласалдаадшыс үзэһэн, уласхоорондын спортын мастер, тренер, шабнарнын Ази түбидэ мэдээжэ мэргэжэлтэ боксернууд Баясхалан, Эрдэничулун гэгшэд оролсоно. Цэвэлмаа Баттулга хоёр Ганэрдэни, Ганхуяг, Нарантуяа гээд үхибүүдтэй. Ганэрдэни Эрдэнэт хотодо ГОК-то электригээр амжалтаттай хүдэлнэ. Баярма пүхэртээ Мүнхэтула, Мүнхэжин басагадыс үндэһэгэжэ байна.

Ганхуяг Монголой бүхы оюутатай холбооной президентээр табан жэл хүдэлөө һэн. Мүнөө уула уурхайн ашагта малтамал шэнжэлдэг Монголой компаниин вице-президент Бадмаханда нүхэртээ Мүнхэтумүүн, Мүнхэримүүн жаахан хөөрхэн үхибүүдээ эльгэндэ няажа, эрхэлүүлжэ байдаг юм даа. Баттулгын Нарантуяа басаган врач мэргэжэлтэй, хүүгэдэй хубиин саад эмхидхэһэн, харюусалгатай ажалтай, Пурэвдорж нүхэрын инспектор-мүрдэгшэ, Мүнхэрдэни, Мунхануу басагадыс эрхэ тангилаар хүмүүжүүлжэ байдаг юм.

Санжаа нагасын Цэвэлмэдэг үхибүүдэй саадта хүмүүжүүлэгшээр ажалладаг, Онон Тула хоёр басагадын дээдэ эрдэмтэй, мэргэжэлээрэ хүдэлдэг юм.

Дээрэ нэрлэгдэгшэ эдэ олон нагасанар Улаан-Баатарһаа зүүн тээшэ оршодог Эзэн Чингис хаанда зориулһан хүшөө харуулхаяа абаашаа. Автомашинаар дүтэлжэ ябаханда, Чингис хаанай моринодо мордонхой гүйлгэжэ ябаһан шэнгээр үзэгдэхэн гайхалтай, юһэн жанжангуудын моринодо унанхай харагдана. Эзэн Чингис Хаан Онон голой эрьеэр ажаһуудаг нагасанарайнгаа нютаг, зүүн зүг руу хараад байна гээд намтай суг ябаһан хүнүүд хэлбэ. Эдир Тэмүүжэн энэ хүндыдэ найман шаргал моринодо дээрмэшэдһээ хөөргэнь бусажа шадаһан, энэл хүндыдэ ташуур олоһон байгаа. Энэ ушарыс ехэ гүнзгы удхатай, үлзы дэмбэрэлтэй гэжэ тоолодог байһан, тиимэ тула эндэ Эзэн Чингис Хаанда хүшөө баригдаа юм гээд гид хөөрэнэ. Комплексын барилга үргэлжэлһөөр, үшөө тойроод гоё хүшөөнүүдыс, гэрнүүдыс бариха юм ха. Хожомоо арад түмэнэй, харн гүрэнэй туристнуудай һонирхол татаха үргэн уужам, гоё комплекс болохон дамжаггүй.

Эрдэнэт хотодо ажаһуудаг Ганбата Нарансэсэг хоёр ашагта малтамалнуудай уурхай абаашажа харуулаа һэн. Малтажа гаргаһан

руда 140 тоннын «БелАЗ» автомашинада ашадаг ажал хараа һэмби. Олиггүй томо карьер хүрөөтэйгөөр харагдана. ГОК-ой ажал үдэр һүниггүй, нэгэньсэ тогтонгүй үргэлжэлнэ. Эрдэнэдэй ГОК-ой байгуулагдаһаар 30 жэлэй ой һаяхан гүйсөө юм ха, ашагта малтамалай нөөсэ үшөө 30 жэл ашаглахаар хараалагдана.

Санжаа нагсын Ганбата хубүүн дүрбэд айлда намайе абаашажа айлшалуулба. Юумэ һонирходог хадамни тиигээ юм гэбэ. Бүтсэнэй Миегомбо Жавзанай Цэвэниима хоёр дүрбэн үхибүүтэй: Баярсайхан, Байгалмаа, Бадмазула, Санжидмаа. Цэвэниима даһатай сай аягалба, харин Миегомбо хамарай тамхитай хөөргэ эрэ хүнһөө эхилээд, нара зүб бултанда залана. Айлшан тамхинынь хамартаа үнсөөд, «Амар мэндэ байна гүт?» гээд, хөөргыньсэ хөөргэнь эзэндэнь бусаана. Пүнэй архи нэррэмэл архи гээд нэрлэнэ, мүнгэн аяга соо һүнэй архи аягалаад, гэрэй эзэн өөрөө аягаһаа ама хүрөөд, эрэ хүнһөө эхилээд, нара зүб айлшадтаа барина.

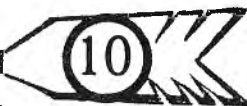
Эртэ урда сагта Хаан хүн илалта туйлаад, барисаанда (пленидэ) абаһан дайсада сайлуулжа һуулгаад байхадаа, найрамдалтай, эбтэй эстэй ажаһууя, дайн байлдаа зогсоос гэхэн удхатайгаар урьялан, хаанай хатан аягатай архи амсаад, минин нэррэмэл архи хорогүй гэжэ мэдүүлжэ, архи заладаг ёһо заншал дүрбэдүүдтэ бии болоһон юм гэжэ. Хамарай тамхитай хөөргэ, тогоной архи залаха, бариха ёһо заншал айлшадаа тон ехэ хүндэлһэнэй тэмдэг гээшэ гэжэ намда ойлгуулба, имэ һайхан заншал мэдэхэ болоһондоо баяртайб.

Миегомботон ямаа гаргаад, гэдһэ доторын хоолойгоорнь гаргажа, хурса хутагаар үе үсэрнь отолжо, мяхаяа арһан соонь багабага болгон, хоолойгоорнь доосоонь даһна, ноогоон мангир, халуун болгоһон шулуу хэнэ, хүзүүнь һайнаар боожо уяад, газар дээгүүр мухарюулла, һүүлэрн гал түүдэг дээрэ шарууһалаад, отолжо айлшадтаа табина, өөрынгөө шэмэ шүүһэн соо болоһон амтатай мяханай үнэр хамар сорьёно. Эдихэд мяхан амтатай гээшэнь хэлэшгүй юм ааб даа. Миегомбо дүрбэд арадай дуу дуулаба. Цэвэниима дүрбэдүүд басагаһаа хадамда үгэхэдөө, ямар ёһо заншалтайб гэжэ намда хөөрөбэ.

Молор һайхан Монголдо ажаһуудаг буряадуд баян бардам, эрдэм номтой, соёл болбосо-ролтой, зол жаргалтай ажаһуужа байхадань, баярлажа, омогорхожо, нагасанартаа баярыс хүргэһөөр орон нютагаа бусаа бэлэйб.

Намжилма  
 БАЛЬЖИНИМАЕВА.  
 Авторай фото-зурагууд.





Понедельник, 11

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.10 «ЖИТЬ ЗДОРОВО!»
11.10 «ЗНАКОМСТВО С РОДИТЕЛЯМИ»
12.20 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
13.20 «МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
14.20, 05.30 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 «ДРУГИЕ НОВОСТИ»
15.20 «ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ»
16.20 «ХОЧУ ЗНАТЬ» С МИХАИЛОМ ШИРВИН-ДТОМ
16.50 Т/С «ОБРУЧАЛЬНОЕ КОЛЬЦО»
17.50 «ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ»
19.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ
19.20 Т/С «СЛЕД»
20.00 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
21.00 «ЖДИ МЕНЯ»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 «ПОБЕГ»
23.30 СПЕЦРАССЛЕДОВАНИЕ. «ВОРЫ В ЗАКОНЕ»
00.30 «НОЧНЫЕ НОВОСТИ»
00.50 «ОБМАНИ МЕНЯ». НОВЫЕ СЕРИИ
01.40 Х/Ф «ФОТОГРАФ»
03.40 Х/Ф «ТОЛСТУШКИ»

«РОССИЯ»

06.00 «УТРО РОССИИ»
06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.05 «СТАРЫЕ РУССКИЕ БАБКИ. НИКИТИЧНА - МАВРИКИЕВНА»
11.00 ТОК-ШОУ «О САМОМ ГЛАВНОМ»
12.00, 15.00, 17.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30, 15.30, 17.30, 21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.50 Т/С «МАРШРУТ МИЛОСЕРДИЯ»
13.50 «НАСТОЯЩАЯ ЖИЗНЬ»
14.45 ВЕСТИ, ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
15.50 Т/С «ДВОРИК»
16.25 Т/С «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
17.50 Т/С «СЛОВО ЖЕНЩИНЕ»
18.55 Т/С «ЕФРОСИНЯ»

Вторник, 12

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.10 «ЖИТЬ ЗДОРОВО!»
11.10 «ЗНАКОМСТВО С РОДИТЕЛЯМИ»
12.20 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
13.20 «МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 «ДРУГИЕ НОВОСТИ»
15.20 «ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ»
16.20 «ХОЧУ ЗНАТЬ» С МИХАИЛОМ ШИРВИН-ДТОМ
16.50 Т/С «ОБРУЧАЛЬНОЕ КОЛЬЦО»
17.50 «ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ»
19.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ
19.20 Т/С «СЛЕД»
20.00 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
21.00 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 «ГАРАЖИ»
23.30 «ПРОСТИ, ЕСЛИ СМОЖЕШЬ»
00.30 «НОЧНЫЕ НОВОСТИ»
00.50 «НА НОЧЬ ГЛЯДЯ»
01.50 Х/Ф «УБИЙСТВО ШКОЛЬНОГО ПРЕЗИДЕНТА»
03.30 Х/Ф «РОЛЛЕРЫ»

«РОССИЯ»

06.00 «УТРО РОССИИ»
06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.05 «ТАЙЗАН»
10.25 «УЛГУР»
10.35 «САГАЙ СУУРЯАН»
11.00 ТОК-ШОУ «О САМОМ ГЛАВНОМ»
12.00, 15.00, 17.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30, 15.30, 17.30, 21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.50 Т/С «МАРШРУТ МИЛОСЕРДИЯ»
13.50 «НАСТОЯЩАЯ ЖИЗНЬ»
14.45, 05.25 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
15.50 Т/С «ДВОРИК»
16.25 Т/С «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
17.50 Т/С «СЛОВО ЖЕНЩИНЕ»
18.55 Т/С «ЕФРОСИНЯ»
19.55 Т/С «ИНСТИТУТ БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ»
21.50 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»
22.00 Т/С «ИНДУС»
23.40 Х/Ф «ВТОРОЙ В КОМАНДЕ»
01.30 «ВЕСТИ+»
01.50 Х/Ф «ВАКЦИНА»
03.20 ФУТБОЛ. ЧЕМПИОНАТ ЕВРОПЫ - 2012 ОТБОРОЧНЫЙ ТУРНИР. МАКЕДОНИЯ - РОССИЯ. ПРЯМАЯ ТРАНСЛЯЦИЯ
05.40 Х/Ф «ХА»

19.55 Т/С «ИНСТИТУТ БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ»
21.50 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»
22.00 Т/С «ИНДУС»
00.45 «ВЕСТИ+»
01.05 Х/Ф «НАБЛЮДАЮЩИЙ НЕЗНАКОМЕЦ»

КУЛЬТУРА

08.00 КАНАЛ «ЕВРОНЬОС»
11.00, 16.30, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 «КТО ТАМ...»
11.55 Х/Ф «ОСТАНОВИЛСЯ ПОЕЗД»
13.30 Д/Ф «ИОАНН ВОЛЬФГАНГ ГЕТЕ»
13.35 ЛИНИЯ ЖИЗНИ. ЕЛЕНА ЯКОВЛЕВА
14.30 «ГАЛЕРЕЯ ЖИВОПИСИ ИНСТИТУТА КУРТО. ИМПРЕССИОНИЗМ В ЛОНДОНЕ»
15.00 СПЕКТАКЛЬ «УБИЙСТВЕННАЯ ЛЮБОВЬ»
16.40 М/С «УДИВИТЕЛЬНЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ХОМЫ»
16.50 М/Ф «ОХ И АХ». «ОХ И АХ ИДУТ В ПОХОД»
17.10 Т/С «ПРИНЦЕССА ИЗ МАНДЖИПУРА»
17.35 Д/С «ДНЕВНИК БОЛЬШОЙ КОШКИ»
18.05 С ПОТЛКА. ДИНА ШВАРЦ
18.30 Д/Ф «КАФЕДРАЛЬНЫЙ СОБОР В ШПЕЙЕРЕ. ЦЕРКОВЬ САЛИЧЕСКИХ ИМПЕРАТОРОВ»
18.45 «КОРОЛЬ ИНСТРУМЕНТОВ»
19.40 Д/Ф «ЕГИПЕТСКАЯ «КНИГА МЕРТВЫХ»
20.45 ГЛАВНАЯ РОЛЬ
21.05 «САТИ. НЕСКУЧАЯ КЛАССИКА...»
21.45 ОСТРОВА. С. РОСТОЦКИЙ
22.25, 02.40 АСАДЕМИА. Е. ШТЕЙНЕР. «ЯПОНСКОЕ ИСКУССТВО: МИР ЗЫБККОЙ ГАРМОНИИ». 1Л
23.10 «К. РАЙКИН. ОДИН НА ОДИН СО ЗРИТЕЛЕМ»
23.40 «ТЕМ ВРЕМЕНЕМ»
00.50 КИНОСКОП
01.35 ИСКАТЕЛИ. «СОВЕТСКИЙ ГОЛЛИВУД»
02.20 Д/Ф «СКАЛЬНЫЕ ХРАМЫ В МАХАБАЛИПУРАМЕ»
03.30 КОНЦЕРТ

АРИГУС

07.00 «НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ». ПОГОДА
08.00 «ТАКСИ». ПОГОДА
08.30, 14.00, 19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
08.45, 19.15 «PEOPLE'S-НОВОСТИ». ПОГОДА
09.00 М/Ф «НАСТОЯЩИЕ МОНСТРЫ»
09.30 «КОМЕДИ-КЛАБ». ПОГОДА
10.30, 18.30, 20.00 Т/С «УНИВЕР»
11.00, 16.30, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20, 20.45 ГЛАВНАЯ РОЛЬ
11.45 Х/Ф «ДОН ДИЕГО И ПЕЛАГЕЯ»
13.00 Д/Ф «ТЕЛЬЧ. ТАМ, ГДЕ ДОМА ОБЛАЧНЫ В ПРАЗДНИЧНЫЕ ОДЕЯНИЯ»
13.15 Д/Ф «ЮМАМОР. АЛЬБЕРТОСОРДИ - ИЗ РИМА В МИР»
14.10, 19.40 Д/Ф «ЕГИПЕТСКАЯ «КНИГА МЕРТВЫХ»
14.55 ПЯТОЕ ИЗМЕРЕНИЕ
15.25 Т/С «ОЛЬГА СЕРГЕЕВНА»
16.40 М/С «УДИВИТЕЛЬНЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ХОМЫ»
16.50 М/Ф «ОН ПОПАЛСЯ». «ПОПАЛСЯ, КОТОРЫЙ КУСАЛСЯ!»
17.10 Т/С «ПРИНЦЕССА ИЗ МАНДЖИПУРА»
17.35 Д/С «ДНЕВНИК БОЛЬШОЙ КОШКИ»
18.05 Д/Ф «ИНОСТРАНЦЫ В РОССИИ. МОСКОВСКИЙ РАСТРЕЛ»
18.35 «КОРОЛЬ ИНСТРУМЕНТОВ». ФОРТЕПИАННЫЙ ВЕЧЕР
21.05 ВЛАСТЬ ФАКТА
21.45 БОЛЬШЕ, ЧЕМ ЛЮБОВЬ. АНИМАТИСС И ЛИДИЯ ДЕЛЕКТОРСКАЯ
22.25, 02.55 АСАДЕМИА. Е. ШТЕЙНЕР. «ЯПОНСКОЕ ИСКУССТВО: МИР ЗЫБККОЙ ГАРМОНИИ». 2Л
23.10 «К. РАЙКИН. ОДИН НА ОДИН СО ЗРИТЕЛЕМ»
23.45 ТОК-ШОУ «АПОКРИФ»
00.50 Х/Ф «ДЕНЬ, НОЧЬ, И ПОТОМ РАССВЕТ»
02.25 НАСЛЕДНИКИ ГИППОКРАТА. «ПРОФЕССОР С. С. КОРСАКОВ»
03.40 Д/Ф «ИСФАХАН. ЗЕРКАЛО РАЯ»

АРИГУС

07.00 «НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ». ПОГОДА
23.00, 00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
08.35, 14.00, 19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
08.50, 19.15 «PEOPLE'S-НОВОСТИ». ПОГОДА
12.30, 19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
09.30 ЛУЗЕРЫ. ПОГОДА
10.30, 18.30 Т/С «УНИВЕР»
11.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
13.00 М/С «ГУБКА БОБ КВАДРАТНШТАНЫ»
13.30 М/Ф «ПИНГВИНЫ ИЗ «МАДАГАСКАРА»
14.15 «PEOPLE'S-НОВОСТИ»
14.30 «ГУМАНОИДЫ В КОРОЛЕВЕ»

11.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
12.30 «КОТОПЕС»
13.30 М/С «ГУБКА БОБ КВАДРАТНШТАНЫ»
14.15 «PEOPLE'S-НОВОСТИ»
14.30 Т/С «ЛУЗЕРЫ»
15.20 Х/Ф «ЗВЕЗДНЫЕ ВОЙНЫ»: «ЭПИЗОД 6. ВОЗВРАЩЕНИЕ ДЖЕДАЯ»
20.30 Т/С «ИНТЕРНЫ»
19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
21.00 Х/Ф «ОСЛЕПЛЕННЫЙ ЖЕЛАНИЯМИ»
23.00, 00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
23.30 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ»
01.00 «КОМЕДИ-КЛАБ»

ТИВИКОМ

06.30, 16.00 «ПУТЕШЕСТВИЕ ВОКРУГ СВЕТА»
07.00 Х/Ф «БАНДИТЫ ЭПОХИ СОЦИАЛИЗМА»
07.30 «ВО САДУ ЛИ В ОГОРОДЕ»
08.00 Т/С «ЖИВАЯ ПРИРОДА»
08.30 М/С «ВОЗДУШНЫЕ ПИРАТЫ»
09.00 Х/Ф «КРАСАВИЧ ДЖО»
10.45 Т/С «РОДНЫЕ ЛЮДИ»
12.30, 18.30 «МОЯ СЕМЬЯ»
13.00 Х/Ф «ЯНТАРНЫЕ КРЫЛЬЯ»
15.00 «КРОКОДИЛ» - ИГРОВОЕ ШОУ
16.30 Т/С «МЕГРЭ И НЕВЕРНЫЙ СВИДЕТЕЛЬ»
17.30 Т/С «ФОБИЯ»
19.00, 23.30 «ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ»
19.30, 21.30, 23.00, 02.00 НОВОСТИ ДНЯ
20.00, 02.30 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ»
20.30 Т/С «СЫЩИКИ РАЙОННОГО МАСШТАБА-2»
22.00 Т/С «СПЕЦИАЛЬНОЕ ПОДРАЗДЕЛЕНИЕ-2»
00.00 «ТОП-МОДЕЛЬ ПО-АМЕРИКАНСКИ»
03.00 «НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ»

СТС «БАЙКАЛ»

18.50, 20.05, 21.55, 22.30, 23.20, 00.05, 00.50, 01.50 ПОГОДА
06.00 М/С «ТРАНСФОРМЕРЫ. ЭНЕРГОН»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
07.30, 12.30, 16.00, 17.30 Т/С «ПАПИНЫ Дочки»
08.30, 20.30 Т/С «ВОРОНИНЫ»
09.00, 13.30, 18.30, 00.00 «ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ»
09.30 6 КАДРОВ
09.50 Х/Ф «ЧЕЛОВЕК-ПАУК-3»
14.00 Х/Ф «КАСПЕР»
15.50 М/С «ТОМ И ДЖЕРРИ»

15.05 Т/С «ЛУЗЕРЫ»
16.00 Х/Ф «ОСЛЕПЛЕННЫЙ ЖЕЛАНИЯМИ»
18.00 Т/С «ИНТЕРНЫ»
20.00 «ПРЯМОЙ ЭФИР» С ПРЕЗИДЕНТОМ БУРЯТИИ В. НАГОВИЦЫНЫМ
21.00 Х/Ф «РОЗОВАЯ ПАНТЕРА»
23.30 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ»
01.00 «КОМЕДИ-КЛАБ»

ТИВИКОМ

06.30, 12.45, 20.00, 02.30, 23.30 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ»
07.00, 09.30, 12.15, 19.30, 21.30, 23.00, 02.00 НОВОСТИ ДНЯ
07.30 «ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ»
08.00 Т/С «ВЗРОСЛЫЕ СКАЗКИ О ЖИВОТНЫХ»
08.30 М/С «ВОЗДУШНЫЕ ПИРАТЫ»
09.00, 18.30 «МОЯ СЕМЬЯ»
10.00 «ПРО-НОВОСТИ»
10.30 Т/С «РОДНЫЕ ЛЮДИ»
13.05 Х/Ф «ПРОБУЖДЕНИЕ СМЕРТИ»
14.50 «МУЛЬТФИЛЬМ»
15.00 «КРОКОДИЛ» - ИГРОВОЕ ШОУ
16.00 «ПУТЕШЕСТВИЕ ВОКРУГ СВЕТА»
16.30 Т/С «МЕГРЭ И НЕВЕРНЫЙ СВИДЕТЕЛЬ»
17.30 Т/С «ФОБИЯ»
19.05 «БОЛЬШИЕ ДЕНЬГИ» ПРОГРАММА И. ПОТОЦКОГО
20.30 Т/С «СЫЩИКИ РАЙОННОГО МАСШТАБА-2»
22.00 Т/С «СПЕЦИАЛЬНОЕ ПОДРАЗДЕЛЕНИЕ-2»
00.00 «ТОП-МОДЕЛЬ ПО АМЕРИКАНСКИ»
03.00 «НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ»

СТС «БАЙКАЛ»

05.55, 07.00, 08.05, 09.20, 10.05, 11.15, 18.50, 20.05, 21.55, 22.20, 23.25, 00.05, 00.50, 01.50 ПОГОДА
06.00 М/С «ТРАНСФОРМЕРЫ. ЭНЕРГОН»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
07.30, 12.00, 15.30, 17.30 Т/С «ПАПИНЫ Дочки»
08.30, 20.30 Т/С «ВОРОНИНЫ»
09.00, 13.30, 18.30, 00.00 «ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ»
09.30, 19.30 Т/С «КАК Я ВСТРЕТИЛ ВАШУ МАМУ»
10.00, 21.00 Т/С «МАРГОША»
11.00, 16.30 «ГАЛИЛЕО»
14.00 М/С «ПИТЕР ПЕН И ПИРАТЫ»

16.30 «ГАЛИЛЕО»
19.00 Т/С «ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!»
19.30 Т/С «КАК Я ВСТРЕТИЛ ВАШУ МАМУ»
21.00 Т/С «МАРГОША»
22.00 Х/Ф «ПОЛИЦЕЙСКИЙ ИЗ БЕВЕРЛИ-ХИЛЛЗ»
00.30 КИНО В ДЕТАЛЯХ
01.30 Т/С «ЗАЧАРОВАННЫЕ»

НТВ

06.55 «НТВ УТРОМ»
09.30 «КУЛИНАРНЫЙ ПОЕДИНОК»
10.30, 16.30, 19.30 «ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 00.15 «СЕГОДНЯ»
11.20 «ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ». ОБЗОР ЗА НЕДЕЛЮ
11.55 «ДО СУДА»
13.00 «СУД ПРИСЯЖНЫХ»
14.30 Т/С «ЗАКОН И ПОРЯДОК»
17.30 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
20.30 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
22.30 Т/С «ГЛУХАРЬ. ВОЗВРАЩЕНИЕ»
00.35 «ЧЕСТНЫЙ ПОНЕДЕЛЬНИК»
01.25 «ШКОЛА ЗЛОСЛОВИЯ»
02.45 МУЗ./Ф. «ПУРПУРНЫЙ ДОЖДЬ»
04.55 Т/С «ГРАФ КРЕСТОВСКИЙ»
05.55 «ОЧНАЯ СТАВКА»

5 КАНАЛ

07.00 Д/С «ОХОТА НА ОХОТНИКОВ. ВТОРЖЕНИЕ В ЛЕС»
08.00 Д/Ф «БОМБА ДЛЯ ХРУЩЕВА. ИСТОРИЧЕСКИЙ ДЕТЕКТИВ»
09.00, 13.00, 20.00, 23.00 СЕЙЧАС
09.30, 22.00 «СУД ВРЕМЕНИ»
10.30 Х/Ф «ЗИМНИЙ ВЕЧЕР В ГАГРАХ»
12.15 Х/Ф «ОШИБКА РЕЗИДЕНТА»
15.35 Д/С «САМЫЕ ЗАГАДОЧНЫЕ МЕСТА МИРА»
16.00 «СЕЙЧАС» - ЗАПИСЬ ОТ 22.00
16.35 Т/С «СТАРАЯ КРЕПОСТЬ»
18.00 «ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ»
19.00 «ПРОГРАММА ПЕРЕДАЧ СВЕТАНЫ СОРОКИНОЙ И АНДРЕЯ МАКСИМОВА»
20.30 «РЕАЛЬНЫЙ МИР»
21.00 Д/Ф «НЕУСТРАШИМЫЙ. ПОДВОДНАЯ ВОЙНА ПЕТРА ГРИЩЕНКО»
23.30 Х/Ф «ВЫСТРЕЛ В СПИНУ»
01.15 «ШАГИ К УСПЕХУ» С А. КАБАЕВОЙ
02.15 «НОЧЬ НА ПЯТОМ»
02.45 Х/Ф «БРАТ ЯКУДЗЫ»
05.00 Д/С «100 ЛЕТ УЖАСА. ВЕЛИКАНЫ»
06.00 Д/С «МИР БУДУЩЕГО»

2010 год - Год учителя
Был человеком
Большой души

Бадмаев Цырендоржо Цыдендоржиевич с 1984 года работал учителем математики и информатики в Кижингинской средней школе имени Х. Намсареева, которую закончил в 1970 году. Эрудиция, любовь и уважение к детям, знание возрастной психологии, постоянное самообразование позволяли учителю добиваться высоких результатов.

Бадмаев Ц. Ц. не только хороший учитель, но и отличный управленец. В 1992 году был назначен директором самой крупной базовой школы района и умело руководил коллективом в течение 12 лет, т.е. до 2004 года. Благодаря его организаторским способностям, постоянному поиску путей совершенствования учебно-воспитательного процесса в школе царила творческая атмосфера труда и учащих, и педагогов. Учащиеся стабильно показывали глубокие и прочные знания по предметам на районных и республиканских олимпиадах. С каждым годом росло число выпускников-медалистов. В 2001 году наша школа вошла в состав Университетского образовательного комплекса БГУ. У истоков создания гимназических классов стоял Цыренин Цыдендоржиевич - директор школы.

Был открыт первый гимназический лингвистический класс. По программе «Индустрия образования» школа получила четыре модульных кабинета: химии, физики, биологии, информатики. Надо отметить, что Цыренин Цыдендоржиевич руководил школой в самые нелегкие времена, когда в стране проходили экономические преобразования, учителям не выдавалась заработная плата по полгода, система школьного образования бедствовала. Несмотря на все трудности, он, как руководитель, смог сохранить работоспособный творческий коллектив. Прилагал все усилия для нормального функционирования школы. Ежегодный ремонт котельной и теплотрассы по частям в летний период способствовал безотказной работе тридцатилетней отопительной системы за весь учебный год. Вопрос о летнем отдыхе детей полностью был решен: несколько лет подряд при Цыренине Цыдендоржиевиче функционировал лагерь труда и отдыха старшеклассников «Алтаргана».

Работая рядом с Цырениним Цыдендоржиевичем, мы, заместители директора по учебно-воспитательной работе, всегда чувствовали себя уверенно, ощущали его постоянную поддержку, заботу и внимание. Работали в тесном сотрудничестве, во взаимопонимании, прислушивались к мнениям друг друга, что главное в работе администрации школы. И в нашей памяти он навсегда останется добрым, светлым человеком большой души.

О. ДУГАРЦИРЕНОВА, ветеран образования.

Организатор торгов - конкурсный управляющий Романов В.Ю. сообщает, что 09.11.2010 г. в 15-00 по адресу: Республика Бурятия, г. Улан-Удэ, ул. Лимонова, 3 состоится открытый аукцион по продаже имущества ООО «Коммерческий центр «Тарьян»:

Лот № 1: - Нежилое помещение - расположено на 1 этаже 4 этажного дома, общая площадь 68,50 кв.м. (номер на поэтажном плане 1-9), условный номер 03:23:000000:11/1999-000363, находится по адресу: Республика Бурятия, г.Улан-Удэ, ул. Димитрова, 4.

Начальная цена Лота № 1 составляет 556 000 (пятьсот пятьдесят шесть тысяч) руб. Шаг аукциона 10 (десять) % от начальной стоимости.

Победителем торгов признается участник, предложивший наиболее высокую цену за выставленный на продажу Лот. Победитель торгов обязан заключить с Продавцом договор купли - продажи в течение 10 дней и оплатить стоимость имущества, установленную по результатам торгов, не позднее 30 дней со дня подведения итогов торгов. Время подведения итогов торгов - дата проведения торгов.

Для участия в торгах претендент обязан оформить Заявку, заключить договор о задатке и внести задаток в срок не позднее 17:00 «03» ноября 2010 г. в размере 25 (двадцать пять) % от начальной цены Лота на расчетный счет ООО «Коммерческий центр «Тарьян», ИНН 0323105949, КПП 032301001, р/с 40702810709160102334, в Бурятском ОСБ № 8601 г.Улан-Удэ, к/с 30101810400000000604, БИК 048142604 или в кассу должника. Для участия в торгах претендент обязан ознакомиться с Порядком и условиями проведения торгов и расписаться в ознакомлении.

Ознакомление с условиями торгов, характеристиками объекта торгов, иной информацией по торгам и прием заявок проводится по адресу: 670002, Республика Бурятия, г. Улан-Удэ, ул. Лимонова, д. 3, офис конкурсного управляющего В.Ю. Романова с 10-00 до 12-00. Заявки принимаются только в указанной форме, заявки направляются по почте, электронно почтой не принимаются и не рассматриваются.

К заявке должны быть приложены следующие документы: для юридических лиц: подтверждение оплаты задатка, заверенные копии устава, свидетельства о государственной регистрации, присвоении ОГРН, о постановке на налоговый учет, выписка из ЕГРЮЛ; решение органа управления юр.лица о приобретении имущества; документы, подтверждающие полномочия лица, подающего заявку.

Для физических лиц: подтверждение оплаты задатка, копия паспорта.
Дополнительная информация по тел.: (301-2) 44-52-12.

Отдел рекламы: 21-62-62





№ 39(700)

Буряад үнэн

7.10.2010

Дүхэрнэ

№ 39(21785)

НТВ

Среда, 13

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ДОБРОЕ УТРО', 'НОВОСТИ', 'ЖИТЬ ЗДОРОВО!', 'ЗНАКОМСТВО С РОДИТЕЛЯМИ', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ', 'Т/С «ДВОРИК»', 'Т/С «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»', etc.

КУЛЬТУРА

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»', '20.45 ГЛАВНАЯ РОЛЬ', 'Х/Ф «ДЕНЬ, НОЧЬ, ИПОТОМ РАССВЕТ»', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '«К. РАЙКИН. ОДИН НА ОДИН СО ЗРИТЕЛЕМ»', 'МАГИЯ КИНО', 'Х/Ф «ПОСЛЕДНИЙ РУБЕЖ»', etc.

АРИГУС

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '«НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ». ПОГОДА', '23.00, 00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА', '14.00, 19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»', etc.

ТИВИКОМ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '12.45, 20.00, 02.30, 23.30 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ»', '09.30, 12.15, 19.30, 21.30, 23.00, 02.00 НОВОСТИ ДНЯ', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'М/С «ВОЗДУШНЫЕ ПИРАТЫ»', '18.30 «МОЯ СЕМЬЯ»', '«ПРО-НОВОСТИ»', etc.

СТС «БАЙКАЛ»

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '07.00, 08.05, 09.20, 10.05, 11.15, 18.50, 20.05, 21.55, 22.20, 23.25, 00.05, 00.50, 01.50 ПОГОДА', 'М/С «ТРАНСФОРМЕРЫ. ЭНЕРГОН»', etc.

Четверг, 14

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ДОБРОЕ УТРО', 'НОВОСТИ', 'ЖИТЬ ЗДОРОВО!', 'ЗНАКОМСТВО С РОДИТЕЛЯМИ', etc.

Отдел рекламы: 21-62-62

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'Т/С «СЛОВО ЖЕНЩИНЕ»', 'Т/С «ЕФРОСИНЯ»', 'Т/С «ИНСТИТУТ БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ»', etc.

КУЛЬТУРА

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»', '16.30, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ', '20.45 ГЛАВНАЯ РОЛЬ', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '«К. РАЙКИН. ОДИН НА ОДИН СО ЗРИТЕЛЕМ»', 'КУЛЬТУРНАЯ РЕВОЛЮЦИЯ', 'Р. ШТРАУС. СЮИТА ВАЛЬСОВ ИЗ ОПЕРЫ «КАВАЛЕР РОЗЫ»', etc.

АРИГУС

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '«НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ». ПОГОДА', '23.00, 00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА', '14.00, 19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»', etc.

ТИВИКОМ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '12.45, 20.00, 02.30, 23.30 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ»', '09.30, 12.15, 19.30, 21.30, 23.00, 02.00 НОВОСТИ ДНЯ', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'М/С «ВОЗДУШНЫЕ ПИРАТЫ»', '18.30 «МОЯ СЕМЬЯ»', '«ПРО-НОВОСТИ»', etc.

СТС «ВАЙКАЛ»

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '07.00, 08.05, 09.20, 10.05, 11.15, 18.50, 20.05, 21.55, 22.20, 23.25, 00.05, 00.50, 01.50 ПОГОДА', 'М/С «ТРАНСФОРМЕРЫ. ЭНЕРГОН»', etc.

НТВ

Пятница, 15

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ДОБРОЕ УТРО', 'НОВОСТИ', 'ЖИТЬ ЗДОРОВО!', 'ЗНАКОМСТВО С РОДИТЕЛЯМИ', etc.

Отдел рекламы: 21-62-62

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '«УТРО РОССИИ»', '06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО', '09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО', etc.

КУЛЬТУРА

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»', '16.30, 20.30, 00.35 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ', 'ГЛАВНАЯ РОЛЬ', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '«КТО ТАМ...»', 'ЗАМЕТКИ НАТУРАЛИСТА', 'М/Ф «В МИРЕ БАСЕН»', etc.

АРИГУС

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '«НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ». ПОГОДА', '23.00, 00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА', '14.00, 19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'М/С «ВОЗДУШНЫЕ ПИРАТЫ»', '18.30 «МОЯ СЕМЬЯ»', '«ПРО-НОВОСТИ»', etc.

СТС «ВАЙКАЛ»

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '07.00, 08.05, 09.20, 10.05, 11.15, 18.50, 20.05, 21.55, 22.20, 23.25, 00.05, 00.50, 01.50 ПОГОДА', 'М/С «ТРАНСФОРМЕРЫ. ЭНЕРГОН»', etc.

ТИВИКОМ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '12.45, 20.00, 23.30, 02.30 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ»', '09.30, 12.15, 19.30, 23.00, 02.00 НОВОСТИ ДНЯ', 'РАДАР-СПОРТ', etc.



СТС «БАЙКАЛ»

Table with program times and titles for SТС «БАЙКАЛ» channel.

Table with program times and titles for SТС «БАЙКАЛ» channel (continued).

НТВ

Table with program times and titles for НТВ channel.

Table with program times and titles for НТВ channel (continued).

5 КАНАЛ

Table with program times and titles for 5 КАНАЛ channel.

Table with program times and titles for 5 КАНАЛ channel (continued).

Суббота, 16

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table with program times and titles for ПЕРВЫЙ КАНАЛ channel.

«РОССИЯ»

Table with program times and titles for «РОССИЯ» channel.

Отдел рекламы: 21-62-62

Table with program times and titles for advertising department.

КУЛЬТУРА

Table with program times and titles for КУЛЬТУРА channel.

АРИГУС

Table with program times and titles for АРИГУС channel.

Table with program times and titles for advertising department (continued).

ТИВИКОМ

Table with program times and titles for ТИВИКОМ channel.

СТС «БАЙКАЛ»

Table with program times and titles for СТС «БАЙКАЛ» channel.

Table with program times and titles for advertising department (continued).

НТВ

Table with program times and titles for НТВ channel.

Table with program times and titles for advertising department (continued).

5 КАНАЛ

Table with program times and titles for 5 КАНАЛ channel.

Воскресенье, 17

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table with program times and titles for ПЕРВЫЙ КАНАЛ channel.

«РОССИЯ»

Table with program times and titles for «РОССИЯ» channel.

Отдел рекламы: 21-62-62

Table with program times and titles for advertising department.

КУЛЬТУРА

Table with program times and titles for КУЛЬТУРА channel.

АРИГУС

Table with program times and titles for АРИГУС channel.

Table with program times and titles for advertising department (continued).

ТИВИКОМ

Table with program times and titles for ТИВИКОМ channel.

СТС «БАЙКАЛ»

Table with program times and titles for СТС «БАЙКАЛ» channel.

Table with program times and titles for advertising department (continued).

НТВ

Table with program times and titles for НТВ channel.

Table with program times and titles for advertising department (continued).

5 КАНАЛ

Table with program times and titles for 5 КАНАЛ channel.



**ТҮРҮҮШЫН БАГША**

Хурянгыгаар үгтэбэ

Хорин ШКМ-эй хургуулин 8-дахи класс дүүргээн басаган 1934 ондо Бурядай пединститудта ороһон золтой. Тиихэдэ биохимическэ факультет шэлэһыень гайхахаар юм. Эдир басаган байгаалин үзэгдэлүүдые гайхан һонирхолог байһан гэшэ аабза.

Эрдэм намнажа, дээдэ хургуули дүүргэжэ, Эгэтын – Адагһаа урган гараһан түрүүшын багша Дулма Дугаровна Дондокова байгаа гэжэ ногагархиинь омогорхохо зэргэгэйбди. Нарһатын дунда хургуулин 7-дохи класс дүүргэхэе ябахадан, энэ багша ноһон шаали боогоод, хотос-нахис гэжэ хүнгэхэнөөр гэшхэлжэ ябагша һэн. Туранхай бэшэ, зүгөөр нариихан гоёбзетэй, энэ багшаһаа юндэшэб гүбэгшөөдөг байгаа. Имагал 1964-1965 онуудай һуралсалай жэлдэ Эгэтын-Адагай хургуулида хамта багшалхадан, зангыень халта тухайлдаг болоо һэм. Заримдаа аяллада абадагыһаа, үнэн дээрэе хорогүй, эдбхи үүсхэлтэй багша гэжэ намда харагданан юм.

Дулма Дугаровна 1938 ондо БГИИ дүүргэдэ, Аруунынгаа түб һууринай – Нарһатын дунда хургуулида ажаллахаар эльгээгдһэн байна. 1938 онһоо 1942 он болотор тэндэе биологи заагаа.

1944 ондо партинга эшүүн болоо. Тэрл жэлдэ Д.Д. Дондокова Үльдэргын долоон жэлэй (хожомын дунда болгодоо һэн бээ) хургуулида биологи зааха зуураа эхин партинга эмхин секретаряар һунагданан байгаа.

1960 онһоо 1972 он болотор Эгэтын – Адагай хургуулида багшалһан байна. Тэрл үедэ гидропонно аргаар (үбэлэй һаари хүнтэндэ ааб даа!) ногоон тэжээл ургуулжа, «Победа» колхозой хонишодто сэнгүй сэхэ туһа хүргэдэг байгаа.

Пургуули шадарай участогуудта ажаллахадаа, хүүгдэ һаһанайнгаа пангин хэшээл абадаг байгаа гэжэ эли. Үбһэ тэжээлэй хомор сагта нарай хурьгадые ягаад абархаг гэжэ хүүгдэ һодөөрөө хараа гээ һэн бээ. Гадна капуста, морхооб, үгэрсэ болон бусад овоштариха, ургуулаха, уһалха талаар сэнгүй сэхэ хэшээл абаа ха юм даа.

Нийтын хүдэлмэридэ эдбхитэйгээр хабаададаг байһан гэжэ намтарайнь хуудаһанууд гэршэлнэ. Арадай хиналтын бүлэгые толгойлохо гэшэ нааданай хэрэг бэшэ. Партинга гэгээрэлэй хүдэлмэридэ эдбхитэй байһан тула «Эрхим пропагандист» гэһэн тэмдгээр шагнагданан байна шуу. Олон медальнуудтай байгаа.

Тэрэ үедэ бэшгэдһэн тухай документаһэ хэһэг буулгаха дуран хүрэнэ.

«Дулма Дугаровна арадай гэгээрэлдэ хүдэлмэрилхэ зуураа тон лэ ажаллаха бүхэриг, олон һалбарита һуралсал – хүмүүжүүлгын хүдэлмэриине һайнаар эмхидхэхэ шадбаритай байһан тула «Арадай гэгээрэлэй отличник» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэхэ эрхэтэй». Бурядай габыята багша Ц.Б.Нимаева эгэ-шымни шүлэгэй хэһэг эндэ үгтэбэ.

...«Оршон тойронхи баялигнай Орон дэлхэйн шэмэг юм. Эхэ эсэгэдэмнай адли Аршалан бидэнэ хамгаалдаг. Иигэжэ хэлэһениннь баяшымнай Этигэлтэ бурхадһаа үршөөлтэй. Хэшэгтэ дайдымнай баялиг Харагдахадан гэхэ урдамнай. Эдлин һайханаар нэмжыһэн Эгэтэ нотагай басаган Дугарай Дулма багшамнай Дэмбэрэл сэхэтэй эхэнэр һэн. Үлэһэй һайхан Үльдэргэдэ, Эгэтын – Адагай хургуулида Үни удаан хүдэлөө. Энхэрэн шабинараа хүмүүжүүлээ. Балшар ябаһан намда Биолог болохые захиһан Дулма багшыннгаа дурсахалда Доро дохин хүгдэнэб. Эжынгээ мэргэжэл халаһан Эрхэ гансахан Полинань Эрхим багшанарай тоодо Орохол ёһоороо оронхой. Бадмахан лэнхобото Яруунадаа Баяртай, жаргалтай һуухыень Үрэнэб Полинын бүлэе Үри хүүгэдыень, аша ээһэриень... Цырендулма ДОНДОГҮЙ. «Наян Наваа» гэхэн номһоо абтаба.

**Цырендулма ДОНДОГҮЙ**



**ЗҮҮН ЗҮГЭЙ ЗҮНТЭЙХЭН ЗҮГЫ**

**БАГА НАНАН АЙ ҮЗЭГДЭЛНҮҮД**

Тад ондоо гү үхибүүднай? Таабари таалсаха гуримые Таһа мартанхайл хэбэртэй, Тал-мүлгэлдэжэ хүүгдэ Таабари таалсаха болобо хаш. Угсаата зонойнгоо гуримые Ухаандаа хэргээн һууналби.

**ХУДАЛДААН**

Багымни нотагта байдаг һэн Багашуулай нүхэр Табхалжан. Таабари таалсахаа эрхэбди Үүдээр багтажа ядан, Үхибүүд олоороо сугларба. Оёор палааха дээгүүр Обооролдон һуухабди. Таабари хэлсэбэ, таалсаба: Табхалжан хүгшэн гансаараа. Арбаад үхибүүд хамһажа, Арайл хүгшөөе диилэбзгүй. Оролдобо, олоороо дөбодо, Олон таабаринь таабагүй. Хүгшөөдэй жохоогоо оложо, Хүүгэдые худалдахам гэбэ: «Нотошходо нооһоор, Олэшходо орооһоор, Эмдэрхэй һабаар, Холторхой табагаар, Хяхархай хубсаһаар, Хухархай хутагаар, Үжэнхэй заһаһаар, Үхэнхэй нугаһаар...»

Табан хургаа хэды Табхалжанай даран тоолоходо, Тохойн шэнэхэн хүүхэн Тоб лэ үгыень таһалба, Урдаһаань тэрэ хүүхэн Ууртайгаар хараад хэлэбэ: «Эмдэрхэй, жэбэрхэй зөөри Энэ гэрээртнай дүүрэн. Хэнэй хүүгэдые худалдажа, Хэзээ суглуулһан хүмта? Харин бидэ үнэтэйнүүдбди, Хүнгэн, хурса, сэнтэйнүүдбди! Хяхархай, хухархай, таһархай Үжэнхэй, эбэрхэй, жэбэрхэй, Үхэнхэй... Үү татай!.. Үзэлэй муу аматай. Үхибүүдтэ дурагүй алтайт?..»

Табхалжан тэрэнһээ хойшо Таабари хүүгэдтэй хэлсэхэдэ, Үнгын муухай үгэнүүдээр Үхибүүдые «худалдахаа» болёо һэн!

Апрель, 2007.

**МИИСГЭЙ-ХАРУУЛШАН**

Алаг борохон залхуушаг Миисгэй Амбаарай үүдэндэ харуул хараха болоо. Хулгана хосорхонь, - гэжэ хүнүүд баяртайгаар хэлсэе, Хулуухаяа болихонь эдижэ уухыемнай одоол.

Шэйэ тушаалдаа хэдэн хоногто тэсэмгэй Шэмээ шууяагүйгөөр үнгэргэбэл даа Миисгэй. Алаг Миисгэй тиигһээр ажалдаа дадаба. Амбаар соохоно мяханай байһые мэдэбэ. «Мяа-а-а-уу-уу, мяа... шарамни бусалшоо ехээр. Мяханһаа хүртэжэрхибэл, гоёл һэн бэлэй». Ажалгүй Үнэгэн гэгтэ гүйжэ ерһээр, Аргагүй шарбалзан, ниигэе Миисгэйдэ хэлтэ:



«Намһаа бү айгыш, нүхэр, хуу дуулаалби. Намдаа найдыш, хэлэһэн үгыеш хадугаалби. Худа урагайшые һабагша хоорондомнай байха. Хубаажа олоёо абаялши, һайн байха!»

«Хари, хайшаа юм даа. гэгтэ баригдашөөд хожуулан...» хараашалба Миисгэй ишэ тиисхэ хултаганан.

«Баабгай ноён эшээн соогоо унтанал, Барагхан һамгантаяа халюун хүнжэлдөө хожуулан!»

Баярлаһан харуулан үгэ дуугүй зүбшөөбэ, Байтаһанай мяханһаа эрхимыень шэлэжэ абаад, Тэрэ һүниндөө үнэгэйнгөө нүхэндэ зөөбэ, Тэмтэржэ харанхыда, торожо унажа ябаад.

Унишые болонгүй шалгалта ерхэлээрээ, Үгы болоһон мяхые гансага элирүүлээ. Пангай зөөридэ ороһон хоёр хулгайшад

Пан һуужа, Пайса панхаруутаа гэшэл! Палаа гэшэл! 1953

**УТА ГАРТАЙ ТОНШУУЛ**

«Юун гэжэ? Юугуу хэлэбэт, Тоншуул ута гартай гэхэдэ? Тоншуул гартайшуу юм аал?» - Хойно, урдаһаам гэгэлдээд,

Хоолойнгоо һөөлдэтэр шууяал.

«Байзыт, хэшээгит, юрэдөө! Басни ха юм энэтнай», - гээд, Арайхан гэжэ ойлгуулбаб... Арсалдаашад арсалдуужан тээд.

Манай ой соо бии агша һэн Марьян - эрээн Тоншуул. Юрын тоншуул бэшэхэн, Юрэ бусын амитаншуу. Хуһанай үйһэ Хуулажа абаад, Шүлһөөрөө бэхэдэн, Шүлһөө эрэлхэ,

Огсом болоод тугаарайш ябаал, Ордоһон гэгшэнь эрьсэл ха. Хамаг эрэлһэн бэшэхэнэ Ханзадаа дарахагүй тэрэ. Тэрэгээрээл үлүү бэшэнһээ Тэнсэлгүйхэн нэтэрүү. Ойngoо газетһээ гадна, Огдогосоно, Огтогдойошые барлуулхаар. Шадаал һаа, Алтан гадаһа Шаб гэтэр барихал аад, Шадалын хүрэнгүй суһаряа. Шамтай тэрэш хөөрөлдэхгүй - Даргада бариха духаряа, Даргатай сэхэ хөөрөлдэхэ юм. Муу һайн шүлэгүүдынь Мухардангүй газетдэ гараха. Унһаһан лэ хүн хэлэдэг: «Уталдаа Тоншуулай гархан!...» 1970

**Буряад Республикын Гүрэнэй шанда зууршалагдаба**

**ДАРИИН АМТАН ГАШУУН**

Буряадай арадай зохёолшон Бадма Шойдокович Шойдоков олон тоото номуудай автор. Тэрэнэй романууд, туужанууд болон рассказыуд хирэ-хирэ болоод лэ газетһэнүүд, сэтгүүлүүдтэ толилогдожо, аминдаа номшые болоод хэблэгдэжэ байдаг. «Дархан соло» гэжэ нотагайнгаа алдарта хүбүүн Бато Микишкеевич Дамчев тухай бэшһэн баримтата туужан олондо мэдэжэ болоһон.



«Дайсанай ара талада», «Үхэл ба амидарал», «Гоонто нотаг» гэжэ дайн тухай трилоги - романуудые бэшэжэ, гурбан ном болгон хэблүүлээ һэн. Д. Батожабай, С. Норжимаев, В. Корнаков, В. Гармаев болон бусад трилоги - романуудые бэшһэн нэрэтэй түрэтэй зохёолшондой тоодо трилоги-роман бэшэжэ оробо ха юм. Онсо юумэнь гэхэдэ - Бадма Шойдокович хорёод һаһатай ябахадан дайнда мөрдөжө, Эсэгэ Ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай түлэг дунда байхадан, хабаадалсажа, Эхэ ороноо дайсанһаа хамгаалалсаһан. Шанга шанга тулалдаануудта ябажа, хэдэ дахин гэмэлтэһэн, шархатаһан, даие хажуу тээһэн хараа бэшэ, өөрын нүдөөр хаража, дарин амта яһала үзһэн хүн гэшэ («Байгал» №2, 82-дохи хуудаһан).

Нюдэдөө тон һулаар нээжэ хараад, һаял намайе таниба хэбэртэй, мэндээ мэдүүлхэ һанаатай нэгэ жэгтэйхэнээр эмнижэ, юумэ хэлэхэ гэжэ амаа ангайлһанан аад лэ, нюураа уршылгаад, дуугарбагүй. Хоёр хоногой үнгэргэхэдэ, Иван һаһа бараа гэжэ госпитальһоо бусаһан сэрэгшэ бидэндэ дуулгаа һэн. Ямар ехээр голхороо, гашуудаа һэнбиди, хэлэхын аргагүй. Иван бэшэ, өөһэдөө осолдо ороһон мэтээр һанагдаа һэн...» («Байгал», 2-дохи дугаар, 80-81-дэхи хуудаһанууд).

Иймэл хадань тэрэнэй бэшһэн дайн тухай зохёолнууд хүнэй этигэмэ тодорхойгоор бэшээтэй байжа, дайн гэшэ юрын зондо хохидол асархаһаа ондоо, юушые асархагүй, дайнай болоходо, арад зон гээгдэл хохидолдо ороно, ами һаһангатаа хахасана гэжэ харуулна. Дайн гэшые кинодо харахаһаа бэшэ, хараагүй, мэдээгүй залуу хүнүүд дайн гэшэ үнэн дээрэе ямар ехэ үйдхар гашуудал зондо асардаг гэжэ Бадма Шойдоковичой «Дайнай үсын дурдалганууд» гэхэн шэнэ баримтата туужа сооһоо хараһабди. Великие Луки гэжэ һууриине дайсанһаа сүлөөлхын түлөө шанга тулалдаанда хабаадаад, снайпер ябаһан хорёод һаһатай Бадма сэрегшэнэй нэгэ һүниин туршада үһэнэй сайһанан ушарые зохёолшон иигэжэ бэшэнэ: «Дайсанай бомбардировщицуудай барууламсаар: «Үһэнши сайшоо!» - гэжэ Дамдин хашхарба. Хэндэ тэрэнэй хандажа хэлэһыень ойлгоогүй тула: «Хэнэй үһэн?» - гэжэ асуубаб. «Шинии», «Дамдин, иигэжэ наадалхаа яагаад һанабаш», «Үһэхөөр сайшоо!» Харахадамни, нэрээшые, үһэмни сайһанан байба. Гайхалтай байгаа хэн...»

Дайнай аймшагтай, гайгасалан, үхэл хохидол асардагые харуулан үшөө нэгэ баримта гэхэдэ: снайпер Бадматый хамта ябаһан яхад сэрегшэн, снайпер Иван нэгэ тулалдаанай үедэ ехээр шархатана. «Шархаташадые тээһэн полуторка дивизиһэмнай эрэжэ, эмнүүлээд эдэгһэн сэрегшэдэй энэл машинаар бусаха байһан хадань бидэ хажуудань ошообобди. Кузов сооһоо тэлэжэ буулгалсаһан нагшуургатай сэрегшые хараһаар би танижа: «Иван!» - гэжэ өөрөөшые мэдэнгүй хашхаржархибаб. Иван нам тээшэ һуларшаһан нүдөөр харахад гээд, юумэ дуугарбагүй.

Энэ жэл Агуухэ Илалтын 65 жэлэй ойн тэмдгэлэгдэжэ байхада, «Байгал» сэтгүүл 2-3-дахи дугааруудтаа Бадма Шойдокович Шойдоковой «Дайнай үсын дурдалганууд» гэхэн туужа хэблэхэдэ, энэ зохоёл үнэ сэнтэй, удха ехэтэй, даие, дайнай үсын байдалые үнэн зүбөөр зураглан хадан буряад литературын алтан жасада орожо, өөрынгөө гол һуури эзлэхэ байһанинь эли.

**Виктор ЖАПОВ,**  
**«Байгал» сэтгүүлэй редактор,**  
**хэлэ бэшгэй эрдэмэй кандидат.**

**К 350-летию вхождения Бурятии в состав России**

**ЖЕНЩИНЫ БУРЯТИИ: краса и гордость наша**

Уже три книги из этой популярной серии знакомы жителям республики. Около 150 известных женщин Бурятии стали её героинями. По рекомендации трудовых коллективов, руководителей предприятий и учреждений, администрации районной, общественных организаций и т.д. самые достойные представители нашей прекрасной половины помещены на страницах издания. Сейчас идет работа по сбору материалов для четвертой книги. Она посвящается славной дате - 350-летию добровольного вхождения Бурятии в состав России, которую республика собирает широко отметить в будущем году. Союз женщин Бурятии и творческая группа «Аза» ждет ваших предложений и заявок.

**Все справки по телефону: 8 951 6233582.**  
**Валерий ШАГДУРОВ,**  
**руководитель группы «АЗА».**



## Ойн баяр

ЭРХИМ БАГША,  
ЭНЭРХЫ ЭЖЫ

Жара наһанай жаргалай ойн баярые мэдээжэ багша Антонида Матвеевна ПЕТРОВА үхибүүдэйнгээ, түрэлхид, нүхэдэйнгөө хүхюүтэй согтой дүхэриг соо тэмдэглэбэ.

1950 ондо зунай найхан сагта, набша ногооной үргэн талын ая гангаар хангалтажа байхада, Матвей Хангалжинович, Степанида Николаевна Хамгушкевтэнэй гэр бүлэдэ дүрбэдэхи үринь Антонида басаган түрэгжэ, эхэ эсэгээ баярлуулба.

Үргэлтэй, тахилтай Үлгэй хадын хойморто, Тайлгата боорин хаяада, Үбэсын голдо хүлөө шоройдохоор, хүбэлгэн, һонюуша, шуран басаган үндыбэ.

Горхоной эхин, Үбэсын найман жэлэй хургуули дүүргээд, Боохоной багшанарай училищиде хуража, тэрэнэ амжалтатой дүүргэжэ, Шоотойн, Бур-Янгуудай хургуулинуудта багшалба.

Ажаллажа байгаад, Улаан-Үдын багшанарай дээдэ хургуули заочноор дүүргэжэ гараба. Наһан соогоо нэгэл шэлэһэн багшын мэргэжэлээрээ дүшэ гаран жэлэй туршада үхибүүдые эрдэм номдо хургажа, буян ехэтэй хэрэгээ бэлүүлбэ.

Антонида Матвеевна – эрхим дээдэ гарай багша, хүн зондоо хүндэтэй, зургаан хүүгэдэй эжы. Наһанайнгаа нүхэр Петр Петровичтой үхибүүдэ найханаар үргэжэ, гарын ганзагада, хүлын дүрөөдэ хүргөө. Ууган басаган Инна – Улаан-Үдын багшанарай дээдэ хургуули Улаан дипломгойгоор дүүргэжэ, мүнөө Бур-Янгуудай дунда хургуулида үхибүүдтэ буряад хэлэ литература заана. Гэр бүлэ болонхой. Саша хүбүүниин дүрбэдэхи классай хурагша. Петон Боохоной багшанарай училищиде дүүргэнхэй, капитан нэрэ зэргэтэй, милицидэ алба хаана. Гэр бүлэ болонхой. Хоер басагадаа үндылгэнэ.

Наташа Эрхүүгэй университет дүүргэнхэй, багша, юрист мэргэжэлтэй. Департаментда алба хаана. Коля Милицин

дээдэ хургуули дүүргэнхэй, мүнөө Усть-Ордада абаһан мэргэжэлээрээ алба хаана. Гэр бүлэ болонхой, басаганиин нэгэдэхи классай хурагша. Зина Россин эрхэнүүдэй Академи дүүргэнхэй, Боохондо секретарь-референтээр ажаллана. Одхон хүбүүн Матвей – Зүүн Сибириин экономико болон эрхэнүүдэй институтдай табдахи курсын оюутан.

Антонида Матвеевна зургаан үхибүүдээ найнаар хургажа, хүмүүжүүлжэ, бултандань мэргэжэл үгэжэ, арюун замдань гаргаа.

Эгээл мүнөө үедэ Антонида Матвеевнагай шабинарын түрэл нютагтаа, Оһо, Усть-Орда, Эрхүү, Улаан-Үдэ, Шэтэ, Ага нютагуудаар амжалтатой ажаллана.

Үхибүүдые эрдэм номдо хургажа, амжалтатой ажаллаха үе сагтаа олон тоото баярай бэшэг, диплом, грамотануудаар Антонида Матвеевна шагнагдаһан байна.

Мүнөө наһанайнгаа амралтада гараашье наа, олон юумээр һонирхожо, дуратай номуудаа, газетэ журналуудаа уншажа, аша зээнэрээ үргэжэ, жара наһанайнгаа жаргалые хүбүү басагадайнгаа, аша зээнэрэйнгээ дунда баяртай эдлэжэ һууна.

ХҮНДЭТЭ  
АНТОНИДА  
МАТВЕЕВНА!

Хүрэгжэ ерэнэн

60 наһанай

Ойн баяраартай Танаа

Одоол халуун зүрхэнһөө

амаршалнабди!

Наһанай жаргал эдлэжэ,

Наартай золтой

һуугыг даа.

Жэл сагуудай хэлгээн соо

Жэншэдгүй алхалан

ябыт даа!

Сэсэн хургаалаа

үринэртөө заажа,

Сээжэ һонор, сэдхэл

арюун ябагы!

Хүрэгжэ бэрээдтээ

хүндэлүүлжэ,

Хүбүү басагадтаа

ямбатай ябагы!

Үнгэтэ дэлхэйн

эрьсэдэжэл байхада,

Үгтэһэн наһан ошожол

байна.

Эдлэһэн энээхэн наһанда

Эрэгжэл байна зол

жаргал!

Дэмбэрэл ехэтэ дэлхэйн

Дүүрэн жаргал хүсэгшэд

Халуун үнэн зүрхэнһөө

ХАМГУШКЕВТЭНЭЙ,

НИМБУЕВТАНАЙ

гэр бүлэ.

## Особая экономическая зона «Байкальская гавань»

В музее Сампилова работала традиционная выставка «Туризм и отдых в Бурятии». Здесь был представлен макет «Юрты западных бурят». Восьмистенная деревянная юрта работа Александра Матвеевича Хамгушкева привлекала внимание посетителей, многие хотели бы иметь на даче такую юрту, экологически чистой, чтобы в ней хорошо отдыхалось. Многие делали заказы, давали адреса и телефоны.

Хамгушкев Александр Матвеевич – продолжатель рода Кузнецов – Дарханов по отцовской и материнской линии. Родился восьмым ребенком в семье Матвея Хангалжиновича и Степаниды Николаевны Хамгушкевых.

С детства любил удивлять своих братьев и сестер и родителей своим мастерством строить из спичечных коробков замок, лепил из глины и пластилина различных зверушек.



А.М.Хамгушкев

Александр Хамгушкев родился 14 мая 1958 года в улусе Горхон Осинского района Иркутской области. Учился в Горхонской начальной, Обусинской средней школе.

В 1975-1979 годы учился в Боханском педагогическом училище и получил специальность преподавателя труда и черчения. Свою трудовую деятельность начал в Кукунутской средней школе Аларского района.

В 1980 г. был призван в ряды Советской Армии. Отслужив два года, поступил в техническое училище № 12 г.Москвы. В 1983 году с отличием окончил его, получив специальность электромонтера по обслуживанию и ремонту электрооборудования и по рекомендации училища поступил в Московский государственный педагогический институт им.В.И. Ленина на технический факультет. Он хорошо учился, был старостой группы, и в числе лучших студентов был направлен в Венгрию на студенческий форум в составе делегации. Александр вместе со своими друзьями принимал активное участие в спасательных работах в г.Спитак в Армении.

Дипломом I степени награждают Хамгушкева Александра, занявшего I место в соревнованиях по борьбе самбо на первенстве института. После окончания института начал работать в БГПИ им.Доржи Банзарова ассистентом кафедры машиноведения.

Хорошую характеристику-рекомендацию дал ректор Степан Владимирович Калмыков: «А.М. Хамгушкев является ассистентом кафедры машиноведения с 1 сентября 1990 г.: за время работы в институте показал себя только с положительной стороны; проводил занятия по техническому творчеству, моделированию и конструированию; создал и оборудовал кабинет технического творчества; принимал активное участие в городских и республиканских выставках по техническому творчеству.

## Успехов Вам, творцам-предпринимателям!

Хамгушкев А.М. к работе относится добросовестно. Методические статьи, опубликованные им, способствуют совершенствованию качества подготовки учителей трудового обучения. Составленная им программа обучения учащихся средних школ индивидуальному строительству является весьма своевременным в эпоху рыночных отношений. Выпускники сельской школы после обучения по данной программе могут осуществлять индивидуальное жилищное и хозяйственное строительство, что будет способствовать закреплению молодежи в сельской местности.

Эти вопросы являются тематикой его работы. Поэтому Бурятский го-

бота является результатом научно-исследовательской деятельности автора и может быть принята во внимание, как свидетельство творческих достижений в научной области, соответствующей тематике работы.

Председатели Программного комитета Конгресса профессор К.С.КОЛЕСНИКОВ, профессор, академик РАН В.Т.ТРОФИМОВ.

Россия, Москва, 1996 г.



Е.Н.Хамгушкева

сударственный педагогический институт рекомендует Хамгушкева А.М. для поступления в аспирантуру, так как дальнейшее развитие его идей являются перспективным и нужным в новых экономических условиях.

В 1994 году поступил в аспирантуру на кафедре технических дисциплин Московского государственного педагогического института им.В.И. Ленина. В годы учебы в аспирантуре он принял активное участие в научно-практической конференции «Проблемы подготовки учителя технологии и предпринимательства» в г.Брянске 25-26 мая 1995 г. и в международном научном конгрессе студентов, аспирантов и молодых ученых «Молодежь и наука – третье тысячелетие» в г.Москве 28 января по 2 февраля 1996 г. Его статьи опубликованы в научных трудах МПГУ за 1995, 1996, 1997, 1998 гг.

Московский Педагогический Государственный Университет, Университет Центрального Арканзаса /США/ выдали настоящий сертификат ХАМГУШКЕВУ Александру Матвеевичу, прошедшему курс повышения квалификации, на семинаре-объединения преподавателей основ предпринимательства, организованному в рамках международного проекта «Через педагогическое образование и культуру предпринимательства в России».

Начальник управления международных связей МПГУ А.М. КОНДАКОВ

г.Москва 1995 г.

Международный научный конгресс студентов, аспирантов и молодых ученых «Молодежь и наука – третье тысячелетие» выдали Свидетельство Хамгушкеву Александру Матвеевичу. Представленная на Конгрессе ра-

В настоящее время А.Хамгушкев работает инженером-электриком в Бурятском государственном академическом театре драмы им. Х.Намсараева. Женат. Воспитывают двоих детей вместе с Елизаветой Николаевной. Владеют семейным предприятием «Убэсэ», изготавливающим летний и зимний варианты юрт под ключ.

Супруга Александра Матвеевича Елизавета Николаевна Хамгушкева окончила Иркутскую сельскохозяйственную государственную академию с отличием, экономист по специальности. Сейчас работает финансовым директором ИП «Убэсэ».

Хамгушкев Александр Матвеевич награжден Дипломом, Почетной грамотой и Благодарственными письмами Министерства образования и культуры России и Республики Бурятия.

Сейчас в рамках создания Байкальской Особой Экономической Зоны, возрождения традиционных бурятских жилищ, демонстрация быта позволит привлечь инвесторов к созданию новых туристических баз, увеличить приток туристов в Бурятию, уменьшить уровень безработного населения, улучшить культурный облик столицы и районов Бурятии, поднять нравственный, социально-эстетический потенциал подрастающего поколения путем приобщения к традициям предков.

Пожелаем успехов творцам-предпринимателям «Убэсэ» Александру Матвеевичу и Елизавете Николаевне. Процветания вам в этом нужном и благородном деле!

М.СМИРНОВА, кандидат филологических наук, Почетный работник высшего образования РФ, член Союза писателей России.



**XVII ЖАРНАЙ САГААН ТҮМЭР БАР ЖЭЛ**

**НАМАРАЙ НҮҮЛШЫН УЛААН НОХОЙ ПАРА**

Буряад лүтэ	4	5	6	7	8	9	10
Европын лүтэ	11	12	13	14	15	16	17
Гараг Нэрэ Үдэр	Добаа Лара понед.	Мягмар Марс вторник	Лазба Меркури среда	Лүрдэ Юпитер четверг	баасан Солдон пятница	Бимба Сатурн суббота	Нима Наран Воскр.
Үнэ Үдэр	хүхэ Морин	хүжигшэ Хошин	улаан Бигэнэ	улаагийн Тахя	шари Нохой	шаргаган Гахай	сагаан Хулгана
Мэнгэ	7 улаан	6 сагаан	5 шара	4 ногоон	3 хүхэ	2 хари	1 сагаан
Луудал	түмэр	огторгой	уһан	уула	модон	хин	гал

Гарагай 2-то намарай һүүлшын улаан Нохой харын октябрийн 11(шэнын 4). Хүхэ Морин, 7 улаан мэнгын, түмэртэ һуудалтай үдэр. Хутагын хурса үдэр.

Бурханда зальбарха, лусууд ба тэнгэри тахиха, дасан хийд бодхоо, хэшэг даллага абаха, эм найруулха, хүрэнгэ эһээхэ, сан табиha, гэр байшан бариха, замда мүр гаргаха, нүхэртэй болохо, ехэ хүндэ тангариг үгэхэ, худалдаа наймаа хэхэ, бэри буулгаха, модо отолходо найн. Хүүгэдые хүлдэ оруулха, газашань ябуулха, хүүртүдихэ, сэргэ хүдэлгэхэ, эхилжэ ном соносохо, холын замда ябаха, шэнэ дэгэл үмдэхэ, эд, юумэ үгэхэ, шарил шатааха, бууса байра түбхинүүлхэ, мори худалдаха, улай гаргахада муу.

Хүнэй үһэ абаа наа, бэе махабад һайжарха.

Гарагай 3-да октябрийн 12 (шэнын 5). Хүхэгшэн Хонин, 6 сагаан мэнгын, огторгойдо һуудалтай үдэр. Парын сээр.

Бурханда зальбарха, хэшэг даллага абхуулха, огторгойн үүдэ сахиха, гүрэм заһал хүүлэхэ, угаал үйлдэхэ, бэрибуулгаха, нүүдэлхэхэ, буянай үйлэ бүтээхэ, ном уншаха, замда ябаха, хонинһоо ашаг шэмэ абаха, мал газашань үгэхэ, ажалшание абаха, хурим найр хэхэдэ найн. Эм найруулха, замда гараха, сэргэ хүдэлгэхэ, хүн, малые ханаха, төөнэхэ, үбшэн эмнэжэ эхилхэ, дасан дуганай һуури табиha, гэр бүрихэ, нүүдэл хэхэ, худалдаа хэхэ, нохой абахада сээртэй.

Хүнэй үһэ абабал, эд зөөри арьбажаха, үхэр мал үдэхэ.

Гарагай 4-дэ октябрийн 13 (шэнын 6). Улаан Бигэнэ, 5 шара мэнгын, уһанда һуудалтай үдэр.

Бурхан, лусууд тахиха, дасан хийд һэргэхэ, арамнайла, лама болохо, бэшэг зурхай зураха, дуганай тахил заһаха, ураг садан болохо, өөрын амидаралда туһатай ажал хэхэ, бэри буулгаха, модо тариха, сээрлиг байгуулха, шэмэг зүүхэ, бүжэг наада табиha, туг дарсаг хийдхүүлхэ, харюулга хэхэ, түмэрөөр урлахада найн. Ном соносохо, газашань үгэхэ, хүрэнгэ эһээхэ, шэнэ хубсаһа эсэхэ, үмдэхэ, шэмэг оёхо, худалдаа хэхэ, ехэ гол гаталха, заһа бариха, тангариг үгэхэ, хүүргэ бариха, һубаг татаха, дайсание номгодохо, бузар буртагые зайсуулха харша.

Хүнэй үһэ абаа наа, шэг шарай һайжарха.

Гарагай 5-да октябрийн 14 (шэнын 7). Улаагшан Тахя, 4 ногоон мэнгын, уулада һуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарха, бурхан, 8 лусууд тахиха, тахилда үгэлыгэ үгэхэ, бэшэг зурхай зураха, санаар олгохо,

дасан шүтээн бодхоо, номын үүдэндэ орохо, Очирлүрэвийн харюулга хэхэ, эрдэмдэ һураха, ном соносохо, номнохо, хэблэхэ, замда ябаха, номын хурал байгуулха, эм найруулха, модо тариха, хүрэнгэ эһээхэ, бэрибуулгаха, түрэхэ, буянай үйлэ бүтээхэ, үзэл үзэхэ, гэрэй һуури табиha, гэр бүрихэдэ найн. Ехэ хэрэг үүдхэхэ, ном уншаха, худалдаа хэхэ, мал агталха, хурим хэхэ, анда нүхэр бололсохые тэбшэгты.

Хүнэй үһэ абабал, арсалдаа хэрүүл, хараал шэрээл, тэмсэл болохо.

Гарагай 6-да октябрийн 15 (шэнын 8). Дүйсэн үдэр. Шара Нохой, 3 хүхэ мэнгын, модондо һуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарха, бурхан, тэнгэри, лусууд тахиха, дуган шүтээн бодхоо, арамнайла, лама болохо, «Чавдор», «Уһан балин», «Лудор», «Луусын балин» үргэхэ, эм найруулха, эрдэмдэ һураха, шэнэ хубсаһа үмдэхэ, бэрибуулгаха, ном заалгаха, хэлсээнэй ажалшание абаха, урлаха үйлэдэ һуралсаха, шэмэг зүүдхэл зүүхэ, модо тариха, һэеи гэр табиhaда найн. Модо отолхо, тангариг табиha, газар һэндэхэ, харюулга хэхэ, һубаг татаха, замда гараха, нүүдэл хэхэ, нэхэхэ зүйлнүүдые хорилгоно.

Хүнэй үһэ абаа наа, наһан утагдаха.

Гарагай 7-до октябрийн 16 (шэнын 9). Шаргаган Гахай, 2 хара мэнгын, хийдэ һуудалтай үдэр. Наһанай буян бүтээхэ, эд, мал абаха, худаг малтаха, модо һуулгаха, хото байшан бариха, лама хубараг болохо, ном заалгаха, гүлгэтэжэхэ, замда гараха, худалдаа наймаа хэхэ, тарни уншаха, харюулга хэхэдэ найн. Бэри буулгаха, хурьгэ оруулжа болохогүй, модо отолхо, худаг малтаха, тээрмэ бодхоо, шууяа гаргахада бүтэмжгүй.

Хүнэй үһэ абабал, үбшэн хомор хүрэхэ.

Гарагай 1-дэ октябрийн 17 (шэнын 10). Сагаан Хулгана, 1 сагаан мэнгын, галда һуудалтай үдэр.

Бурханда, лусуудта зальбарха, тахиha, дуган шүтээн бодхоо, тахиha, угаал үйлдэхэ, лама болохо, хурим хэхэ, эм найруулха, эрдэм номдо һургаха, буянай үйлэ бүтээхэ, шэнэ барилга ашаглалгада оруулха, худалдаа хэхэ, түмэрөөр урлаха, зүүдхэл шэмэг зүүхэдэ найн. Нялхые хүлдэ оруулха, газашань ябуулха, замда гараха, үзэл үзэхэ, мори урилдуулха, номой тэжээхэ, хүүгэдые үргэжэ абаха, байшан гэрэй һуури табиha, шэнэ гэр бариха, хүн, малые һамнаха, ханаха, төөнэхэ, шэнэ дэгэл эсэхэ, бэри буулгахада харша.

Хүнэй үһэ абаа наа, бэе махабад һайжарха.



**Хүндэтэ уншагшад!**

Урдахи дугаарта дасан тухаймнай уншаһан байхат. Энэ удаа гол спонсорнуудые нэмэжэ нэрлэхэмнай. Эдэмнай хэд бэ гээл: Валерий Пурбусвич Доржисев – мценат, Бэшүүрэйнгээ Алташа нютагһаа гарбалтай, Саха Яхадай дээдын тушаалтан, тон ехэ хандиб нэмэри оруулаа юм. Александр Константинович Бадмаев – врач, Москва хотодо ажаһуудаг, 200 мянган түхэригэй бурхан багшын хүрэг дасанда бэлэглээ. Баяр, Индира Шагдаровтан – 150 мянган түхэригэй хандиб нэмэри оруулаа. Самбу Гармаевич Цыденжапов – обшыннын түрүүлэгшэ, эхин саһаа хойшо хубүүдээрэ барилгада туһалаа. Байр Фёдорович Бадмаев – өөрынгөө хүсөөр дасанай нюур талын харша угалзатулан гоёр бодхоогоо. Эрдэм Доржисевич Цыренжапов аргагүй ехэ туһа хүргэһэн байна.

Хонхоло, Шанага, Шэбэртэ, Гугай, Алташа – табан поселенин зон тон ехэ туһа хүргөө, толгойлогшодынь ходо ерэжэ, хаража, туһалжа байгаа.

Бүри наа Шанага нютагай багша ябаһан Зинаида Жамбаловна Дашиевагай хубүүн нэгэ тарган үхэрөө

**ШЭБЭРТЫН ДАСАН МАНДАГЛЭ!**

гаргажа, ажалшадые хооллуулаа. Олон хонидшые гаргагдаһан байна. Эдэе хоол шанагшад: Сэржэмэ Света хоёр бүхэли зундаа хүл дээрэ байжа, ажалшадтаа эдэсэнь шанажа эдэлүүлээ.

Шэрээтэ Баатар амбаймнай үдэр, һүнигүи оролдоо. «Туһалһан зондоо тон ехэ һайниие, баярые хүргэнэб», - гэжэ хэдэ дахин дабтажа хэлээ һэн. Шэрээтэмнай орлогшо Доржо амбаймнай баһал ехэ оролдоо. Хори нютагһаа гарбалтай юм. Эдэ ламанартаа доро дохин мүргэнэбди, сольень хүндэлэн дурданабди! Гэртэхиндэнь, нютагаархидань тон ехэ баярые манай нютагай зоной зүгһөө хүргэнэбди!

Пая наашадаашые – 100 жэл соо дуулдаагүй айхабтар ехэ найр наадандамнай хабаадалсахааа ерыт гэжэ уринабди.

Газар дэлхэйн зоной баярлахада, Тэнгэрийн бурхад баясажа, номой уянгаар, урилгаар доошоо буужа, эндэ хабаадаһан зонийе адислажа, буян хэшэг үршөөдэг юм гэнэл. Бултадаа тогтоожо абаял!

Галина ПУРБУЕВА.

**БАТА ЗАМТАЙ Ойн баяр БАТА САМБАЕВИЧНАЙ**

БАТА САМБАЕВИЧ 1955 оной апрелин 22-ой үдэр Хурамхаанай районной Ягдыг һууринда ажалша малша буряадай гэр бүлэдэ түрэнэн юм. Самба абань сарюун сагаан һэнгэлдэр, Дулмаэжын эмэгхэн уг гарбалай байгаа. Бата Самбаевичай абань ажалша бэрхэ, барилгын бригадада ажаллаһан. Гэр бүлэнь үнэр баян, найман үхибүүдтэй болоһон. Бата хубүүнэй 8 наһатай боложо ябахадань, аба, эжын хада гэртэе мордоһон. Үншэн хубүүн Батые абага эгшэ болохо Самажаб Абидуевна, Хубараг Дылгырович нүхэрнын гэртэе абаһан. Абага эгшэнь һүнэй фермын ахаалагша, хуряхайнь болохо Хубараг Дылгырович һайн ажалай түлөө Социалис Ажалай Герой нэрэ зэргэтэй һэн. Иимэ айлда Бата хубүүн, Люба дүү басагантаа түрэнэн хүүгэдын мэтээр хүмүүжүүлгээ.

Васильевич Бумовто, Бадмажаб Самбаевичта баяр баясхан хүргэжэ ябадаг. Тиихэдэ энэ хүмнай юушыгүи тала газарта фермерскэ ажахы түхээржэ, Дэрэн нютагай түрүүшын арендатор, жэжэ-жэжэ ажахынуудые нийлүүлжэ, томо ажахынуудые бии болгоо.

Он жэлэй үнгэрэн ошоходо, элдэбин һайн, мушые ушарнууд болодог ха юм даа. Бата Самбаевич наһанайнгаа нүхэрые алдаад ябахадань, Сэсэгма Раднаевна Дырчиковатай танилсажа, мүнөө эрхим айл боложо, энхэ амгалан ажаһуунад. Сэсэгма Раднаевна баян дэлгэр айлай эзэн эхэнэр боложо, гал гуламтаа нангингаар сахижа, нүхэртөө аргагүй ехэ тулгуурни боложо ябана ха юм даа.

Бата Хурамхаан нютагта дүрбэдэхи интернат-һургуулида орожо һураа. Тэрэ сагта Зана Базарович Сажинов директорээр, завучаар Дарья Борсоевна Орбадеева ударидажа ябаһан юм. Удаадахи жэлүүдтэ Буда Бажесевич Нихиоров директорээр хүдэллөө.

Армин албанай удаа Улаан-Үдэ хотын авиазаводто ажалда орожо, техникумдэ һуража, техник-механик мэргэжэлтэй болоһон.

Саашадаа эдир наһанайнгаа жолоо Бата Самбаевич БАМ-тай нийлүүлжэ, комсомолой эмхин секретаряар, клубай ударидагшаар ажаллаһан түүхэтэй. БАМ-ай барилга дээрэ ехэ амжалттайгаар хүдэллөө. Комсомолой зүгһөө ехэ амаршалгануудые абадаг байгаа.

Мүнөө Бата Самбаевич үнэн сэдхэлэй урин дулаахан үгэнүүдээр интернат-һургуулиа, үзэг заалгаһан багшанараа һайхан, хүндэтэй үгэнүүдээр дурдажа ябадаг байна. Аяар арбан жэлдэ эндэ һуража, наһанайнгаа ариуун, нангин харгыда гараһан. Пургуули дүүргээд, совет армида татагдажа, тэрэнэе тон эрхимээр дүүргэжэ, нютагаа бусаа.

Удаадахи жэлүүдтэ Бата Самбаевиче комсомолой захиралтаар Дэрэнэй комсомолой эмхин секретаряар элбэгэһэн байна.

Бата Самбаевич БАМ-да эрхимээр хүдэлжэ ябахадань, Коммунист партинн зэргэдэ абтаһан байна. Аймагай хүдөө ажахын зүгһөө һайн амжалттай ажалайнь түлөө Т-25 түхэлэй трактор бэлэг барюулагдаһан. Бата Самбаевич Виктор

Набор на курсы «Тайны монгольской астрологии» - «Зурхай». Звонить по тел.: 44-09-23.

Дулма ДАРИЖАПОВА, педагогикын эрдэмэй кандидат, доцент, арадай гэгээрэлэй отличник.

**Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство**

<p>Генеральна директорэй - ахамад редакторай түлөө <b>Т.В.САМБЯЛОВА.</b> Редактор <b>Г.Х.ДАШЕЕВА.</b></p>		<p>Манай адрес: 670000, Улаан-Үдэ хото. Каландаршвиллин үйлэс, 23, Хэблэлэй байшан "Буряад үнэн". E-mail: <a href="mailto:unpcn@mail.ru">unpcn@mail.ru</a></p>	<p>Газетэ хэблэлэй 4 хууданан хэмжээтэй. Индекс 73877. Газетын хэлэг 4500. Хамтын хэлэг - 18000. Хэблэлдэ тушаагдаһан саг - 17.00.</p>	<p>"Республиканская типография" гэлэн ОАО-до бэлэн диапозитивүүдһээ газетэ хэблэгдээ. 670000, Улаан-Үдэ, Борсоевой үйлэс, 13. Директорэйнь телефон: 21-40-45. Сүлөө сэн. Б-0165-дахи номертойгоор «Восточно-Сибирское межрегиональное территориальное управление» ФГУ-да бүридхэлдэ абтанхай.</p>
<p>РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: И.М.ЕГОРОВ, Б.Г.БАЛЫЖИРОВ, П.Л.НОСКОВ, М.В.КАЛАШНИКОВ, И.В.СМОЛЯК (Буряад Республикын Правительство), А.С.КОРЕНЕВ, Ц.Б.БАТУЕВ, В.Р.БУЛДАЕВ, Ц.Э.ДОРЖИЕВ (Буряад Республикын Арадай Хурал), А.Л.АНГАРХАЕВ (генеральна директор-ахамад редактор), Д.Б.ГУРОДАРМАЕВА (редакторай орлогшо), С.Б.БАЙМИНОВА (харюусалгата секретарь), В.Г.ГОМБОВА, Н.Д.БАДМАРИНЧИНОВ, Л.В.ОЧИРОВА, Б.В.БАЛДАНОВ, А.А.ФАДВЕВА, В.Д.ДАМДИНОВА.</p>		<p>Хэблэлэй байшанай телефонууд: генеральна директорэй-ахамад редакторай - 21-50-96, приёмнын - 21-54-54 (факс), ген. директорэй 1-дэхи орлогшын - 21-68-08, «Буряад үнэн - Дүхэригэй» редакторай - 21-64-36, «Бурятия» сонинной редакторай - 21-33-61, секретарнадай - 21-60-21; таһагууд: экономикын болон политикын - 21-63-86; соёлой болон түүхын - 21-54-93; «Морин хуур», «Вершины» журналнуудай редакци - 21-55-97; залуушуулай, оюутадай ажабайдалай - 21-54-96, «Одон» журналай редакци - 21-68-08; мэдээсэлэй - 21-67-81, спортын - 21-54-93, рекламны - 21-62-62, коммерческэ ажалай - 21-55-97, компьютерна түбэй - 21-66-76, бухгалтеринн - 21-23-67.</p>		
<p>Редакция эрһон материалнууд шүүмжэлэгдэдэггүй, мүн авторнуудтань бусаагдадаггүй.</p>		<p>Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, нютагай нэрэнүүдэй бэшэлые хазагайруулһан ушарта авторнуудын харюусалгатай. Редакциин һанамжа автарайхитай адли бэшэ байжа магад.</p>		



# ЧЕСТВОВАНИЕ БАИРА ОМОКТУЕВА

прошло на высшем уровне



Достойный сын Иволгинской земли, уроженец села Оронгой Баир Омоктуев серьезно борьбой начал заниматься с 7 лет. Первыми его тренерами являются Баир Дабасевич Жамбалов и Даба Соломонович Цыреторов.

А чествование началось с показательного выступления самбистов бурятской федерации. Мастер спорта Ирина Федотова, Вадим Бусеев, Евгений Межеков удостоились горячих аплодисментов. К удивлению многих, Ирина Федотова на равных проводила сложные приемы.

Затем на суд зрителей был представлен финальный бой Баира на Всемирных играх боевых искусств. Зрительный зал еще раз окунулся в большой мир спорта и вновь пережил счастливые минуты. За время показа зал три раза взрывался аплодисментами. В первый раз, когда Баир нокаутировал соперника, во втором случае - Баир поднялся на первую ступеньку пьедестала, а в третий раз - когда Баиру вручили золотую медаль.

После кинофильма на сцену позвали виновника торжества Баира Омоктуева и его тренера Тумэна Санжиева, вручили хадаки и угостили белой пищей.

Первым слово взял глава МО "Иволгинский район" Александр Цыденов. В своем выступлении он отметил, что в райцентре строится новый стадион, который будет сдан в 2011 году, когда Иволгинск будет принимать летние республиканские сельские спортивные игры. Также заложен нулевой цикл нового спортивного комплекса. "Нам их

надо обязательно достроить. Ведь наш земляк Баир своей победой вносит большой вклад в развитие спорта района и многие пошли в спортивные секции. Все хотят стать чемпионами и их желание мы должны исполнить", - отметил глава. Александр Цыденов вручил Баиру документы на земельный участок в селе Нурселение.

Дагба лама и Бимба лама напомнили, что в честь Баира в центре российского буддизма России - Иволгинском дацане был отслужен молебн в его честь. Пандидо Хамбо лама Буддийской традиционной Сангхи России Дамба Аюшеев подарил чемпиону автомобиль. При этом глава буддистов России наказал Баиру, чтобы он два раза в неделю ездил в свой район и занимался с детьми. "Конечно, Баир постоянно будет ездить и тренировать подрастающее поколение. В этом плане он не будет одинок. Ведь все лучшие самбисты также будут приезжать сюда, и работать с детьми", - в свою очередь пообещал президент федерации самбо Бурятии Тумэн Санжиев.

- Весной этого года к нам приехал великий шахматист Борис Спасский. Мы его спросили, кто из спортсменов самый умный. Он, не долго думая, ответил, что боксеры. Поэтому наш Баир победил за счет ума, - заметил Дагба лама. От Буддийской традиционной Сангхи России он вручил тренеру чемпиона Тумэну Ширапжалсановичу коня бурятской породы.

Депутат Народного Хурала Бурятии Цыденжап Батуев заметил, что этот праздник проводится не ради Баира и его тренера, а для

«НАШ БАИР, МОЛОДЕЦ! ОН, ЧЕМПИОН!».

Так приветствовали земляки трехкратного чемпиона Европы, серебряного призера чемпионата мира, победителя первых Всемирных игр боевых искусств по боевому самбо Баира Омоктуева. В последний день сентября в районном Доме культуры села Иволгинск состоялось чествование именитого земляка.

Местный Дом культуры был заполнен до отказа. Сюда пришли не только мальчишки и девчонки, но и убеленные сединами старики. Это событие стало для них большим подарком ко Дню пожилых людей.



подрастающего поколения. "Через несколько лет они будут вспоминать, что присутствовали на таком красивом празднике. Многие дети, которые пришли сегодня сюда, впрямь оккупируют спортивные секции. Это будет самым лучшим результатом нашего праздника", - сказал Цыденжап Батуев.

Администрация СП "Оронгойское", общественность села и депутат Народного Хурала Цыденжап Батуев пообещали не только что подаренном земельном участке построить дом, гараж и баню. А тренера Тумэна Санжиева попросили выбрать себе подарок из пяти традиционных домашних животных бурят.

Своего внука поздравила бабушка Гая - Галина Дашидонковна Ульзетуева и подарила внуку цветок счастья. Сразу после ее выступления юные красавицы из группы "Медиум" проникновенно исполнили песню о маме.



Поздравить пришли и все главы сельских поселений Иволгинского района. Каждый из пяти глав пообещал на счет чемпиона вложить по 10 тысяч рублей.

Друзья рассказали, как Баир начинал свою карьеру и как тренер Баир Жамбалов всегда говорил, что Омоктуев станет чемпионом мира. К сожалению, он так и не увидел восхождения к Олимпу своего ученика. Тренеры из Иволгинской ДЮСШ подарили Баиру стиральную машину.

Народный мастер Валерий Цыбилов на бересте вывел слова гимна Иволгинского района и вручил его виновнику торжества.



Директор ДЮСШ №17 Владимир Салданов вынес на сцену золотую медаль чемпиона и мягкую

игрушку, которую вручили Баиру во время награждения на Всемирных играх боевых искусств. Желтенького Тигренка хотел потрогать каждый собравшийся зритель и сделал это, так как медаль и игрушку отправили в зал. Некоторые дети с удовольствием фотографировались с медалью и Тигренком.

Поздравили Баира и художественные коллективы района. Народная артистка Бурятии Хажидма Аюржанаева, серебряный призер международного бурятского национального фестиваля "Алтаргана-2008", дипломант III степени межрегионального конкурса вокалистов имени Лхасарана Линховина Людмила Дашанимаева, обладатель золотого диплома международного бурятского национального фестиваля "Алтаргана-2008", лауреат международного конкурса протяжной песни "Ехэ наадан" в Монголии Цыден-Еши Бимбаев, солистка хореографического ансамбля "Жемчужинка" Елена Мункуева, народный ансамбль песни "Баян Тогод", хореографический ансамбль "Серебряный остров", образцовый казачий ансамбль "Отрада" подарили собравшимся прекрасный концерт.

"Удачи тебе, Баир! До новых встреч" - так проводили своего кумира иволгинцы. А удача не помешает Баиру Омоктуеву уже скоро. Ведь в начале ноября он будет защищать честь страны на чемпионате мира в Ташкенте.

Борис БАЛДАНОВ.  
Фото автора.

## «ЭРҮН ГУРБАН НААДАН» В ТУНКЕ

Второй день октября оказался на редкость, для этого времени, жарким. Тункинская долина радушно принимала гостей и участников республиканского турнира по национальным правилам "Эрын гурбан наадан".

На стадионе собралось много народу. Открывая спортивный праздник, директор Аршанской средней школы Сергей Манзаров пожелал всем хорошего настроения, а спортсменам удачи. "После взвешивания атлетов со всех районов республики и Алари оставался еще час с начала поединков и мы решили заполнить перерыв футбольным матчем, - говорит главный секретарь турнира, мастер спорта по вольной борьбе Баир Сыдеев. - Аршанцы играли против улан-удэских борцов, где победили сыгранные хозяева поля".

Зато на борцовском турнире гости показали себя с лучшей стороны. Из победителей следует отметить воспитанника ДЮСШ-15 "Динамо" Намдыка Танхаева. Внук народного поэта Бурятии Лопсона Тапхаева про-

демонстрировал борьбу с интеллектуальным уклоном, придумывая хитроумные приемы. Воспитанник СДЮСШОР №7 Сергей Зарбуев, также как Намдык, является уроженцем Тункинского района, занял первое место в весе 45 кг. В тяжелой весе сильнейшим впервые оказался джидинец Зорикто Бубеев. Дважды на высшую ступень пьедестала почета поднимался юный аларец Баир Архипов. Он отличился в своем весе и стал абсолютным чемпионом среди юношей. Из тункинцев хорошо боролись Ринчин Япданов из Шулут и аршанцы Саша Бадмаев и Никита Грексель.

В мужском турнире золотых медалей удостоились баргузинцы Алдар Буянов и Батор Цыренов. В финале абсолютного первенства встретились Батор Цыренов и Эрдэм Самеев из Усть-Орды. После двадцатиминутного противостояния звание абсолютного чемпиона завоевал Батор Цыренов.

Конные скачки с участием восьми скакунов по традиции прошли в Галбае, на родине четырех заслуженных тренеров России по

вольной борьбе. Дистанцию в 1600 метров быстрее всех преодолел серый жеребец Корней, управляемый Дмитрием Ухеевым из Жемчуга. Второе место занял толстойский Орлик под управлением Заято Будаева и третье на финиш свою лошадь привел Инокентий Пантелеев из Жемчуга.

Среди пятнадцати стрелков из лука впервые звание "Абсолютный чемпион" завоевал тренер из села Торы Баир Жамбалов, второе место у главы поселения "Хужир" Сергея Сушкева и третье место заняла тренер села Аршан Сэсэг Доржиева.

Идеальная погода позволила спортсменам показать свои лучшие качества. Главный судья соревнований, заслуженный тренер России Виталий Ивахинов, диктор Даши-Доржо Биликтуев и главный секретарь Баир Сыдеев удостоились Почетных грамот администрации Тункинского района.

- Турнир был посвящен памяти моего старшего брата, многократного чемпиона Бурятии по футболу, вольной и национальной борьбе среди юношей Виктора Будаева, -

сказал учитель труда Михаил Будаев. - В эти же дни исполнилось бы девяносто лет моему отцу Дамби Сындеевичу и восемьдесят пять лет матери Соли Манзаракшеевие. Спасибо организаторам, почтившим память моих близких людей.

Во время турнира именитые специалисты в области физической культуры и спорта провели классные часы, где пропагандировали занятие спортом, здоровый образ жизни. Национальный спортивный праздник, инициированный республиканским агентством по физической культуре и спорту, поддержали неравнодушные в воспитании молодежи люди. Это генеральный директор "Вилад" Владимир Халбазыков, главный врач курорта "Аршан" Владимир Сонголов, депутат Народного Хурала Андрей Самарин, мастер спорта Виктор Абушеев, тункинские предприниматели Леонид Янданов, Александр Бузаев, Чингис Ангархаев, Владимир Тарнюев, Дондук Будаев.

Валерий СЫДЕЕВ.